

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Sociální práce s juvenilními delikventy

Jitka Kubínová

Diplomová práce

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Praha 2018

Prague College of Psychosocial Studies

Social Work with Juvenile Delinquents

Jitka Kubínová

The Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Hana Hejná

Prague 2018

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat PhDr. Haně Hejné za její inspirativní a metodické vedení mé diplomové práce.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá sociální prací s juvenilními delikventy.

V teoretické části je popsána činnost a kompetence sociálních pracovníků v úřadech a zařízeních, která mají v gesci mimo jiné i aktéry juvenilní delikvence, jako jsou orgán sociálně právní ochrany dětí, středisko výchovné péče, výchovný ústav, výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, probační a mediační služba a nestátní neziskové organizace.

V praktické části je pak stanovena hlavní otázka kvalitativního výzkumu. Pro zjištění odpovědi bylo provedeno empirické šetření, kde byl jednotlivým subjektům předložen vypracovaný projekt návrhu spolupráce mezi subjekty, využívající metodu sociální práce - case management. Poté pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru byly použity polytomické otázky.

Cílem diplomové práce je na základě získaných poznatků vypracovat vyhodnocení a doporučení, která by vedla ke zmírnění či zabránění recidivě.

Klíčová slova

Case management, juvenilní delikvence, mladistvý, nestátní neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, práce se skupinou, probační a mediační služba, případová práce, sociální práce, sociální pracovník, sociální služby, středisko výchovné péče, výchovný ústav, výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby.

Abstract

This diploma thesis deals with the social work with juvenile delinquents.

The theoretical part describes the activities and competencies of the social workers working in offices and institutions, responsible, among others, for juvenile delinquency, such as the child protection authority, the center of educational care, the educational institution, custody, imprisonment, the probation and mediation service and non-governmental non-profit organizations.

The practical part define main question of the qualitative research. In order to find out the answer an empirical survey was carried out. Project of cooperation in between the subjects using the case management method was presented to individual subjects. Then semi-structured interview with the method of “polytomic” questions was applied.

The aim of the diploma thesis is to elaborate, on the acquired knowledge, evaluation and recommendations leading to alleviation or prevention of relapse.

Key words

Case management, case study, center for educational care, custody, educational institution, execution of imprisonment, group work, juvenile delinquency, juveniles, child protection authority, NGO's, Probation and Mediation Service, social work, social worker, social services.

Obsah

ÚVOD.....	9
1. VYMEZENÍ POJMŮ	11
1.1 Sociální práce	11
1.2 Sociální služby	13
1.3 Sociální pracovník	14
1.4 Případová práce.....	15
1.5 Práce se skupinou.....	16
1.6 Mladistvý	17
1.7 Juvenilní delikvence	18
1.8 Case management.....	19
2. SOCIÁLNÍ PRÁCE S JUVENILNÍMI DELIKVENTY	23
2.1 Orgán sociálně právní ochrany dětí.....	23
2.2 Středisko výchovné péče.....	25
2.3 Výchovný ústav	27
2.4 Výkon vazby.....	30
2.5 Výkon trestu odnětí svobody	33
2.6 Probační a mediační služba	36
2.7 Nestátní neziskové organizace.....	38
3. STANOVENÍ CÍLŮ PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	42
4.1 Projekt - Návrh spolupráce mezi subjekty.....	42
4.1.1 Case management jako způsob práce.....	42
4.1.2 Spolupráce mezi subjekty	46
4.2 Výzkumná metoda a prostředí.....	48
4.3 Popis průzkumného vzorku	49
4.4 Zpracování dat	49
4.5 Doprovodný dopis k rozhovorovým otázkám	50
4.6 Otázky k rozhovoru	51

5.	VLASTNÍ ŠETŘENÍ A ANALÝZA VÝZKUMU	52
5.1	Orgán sociálně právní ochrany dětí – první rozhovor	54
5.2	Středisko výchovné péče – druhý rozhovor.....	55
5.3	Výchovný ústav – třetí rozhovor.....	56
5.4	Výkon vazby – čtvrtý rozhovor	57
5.5	Výkon trestu odnětí svobody – pátý rozhovor	58
5.6	Výkon trestu odnětí svobody – šestý rozhovor	59
6.	SHRNUTÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	60
7.	DISKUSE A ZODPOVĚZENÍ HLAVNÍ OTÁZKY	65
	ZODPOVĚZENÍ HLAVNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	69
	ZÁVĚR	72
	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	75
	Seznam odborné literatury	75
	Seznam internetových zdrojů.....	77
	SEZNAM PŘÍLOH	79

ÚVOD

V současné době se čím dál více ukazuje potřeba rozvinout sociální práci a sociální služby v naší společnosti do co nejvíce oblastí. Snad v každé minoritě, subkultuře, sociální vrstvě či komunitě se vyskytují problémy, které napomáhá řešit profesionálním přístupem sociální pracovník. Jeho služeb je více než zapotřebí v čím dál více oblastech – od sociální práce, která napomáhá jedincům s mentálním, duševním, tělesným či smyslovým postižením, přes práci s dětmi, mládeží, seniory, po poskytování sociálních služeb různě společensky handicapovaným osobám jako jsou bezdomovci, osoby se závislostním chováním, nezaměstnaní, oběti domácího násilí, ale také delikventům či osobám propuštěným z jakéhokoliv ústavního zařízení. V dnešní době je sociální pracovník uplatnitelný všude tam, kde vznikají poruchy sociálního dění mezi jednotlivci, skupinou či komunitou a společností.

Má diplomová práce se bude týkat sociální práce a sociálních pracovníků, kteří se věnují dětem, mladistvým a mladým dospělým, kteří mají jeden společný sociální problém. A to je jejich delikventní chování. S mladistvými, kteří mají za sebou již nějakou delikventní zkušenost, se setkávám ve svém zaměstnání již mnoho let. Pracuji ve Vězeňské službě České republiky jako dozorce výkonu vazby. Za dobu mého působení v tomto represivním zařízení jsem se setkala se spousty mladistvými jak obviněnými, tak i odsouzenými a vždy mě velmi zajímalo, jak se s nimi *pracuje*. Co všechno se pro ně *dělá*. Jaká je péče o jejich potřeby, rozvoj, budoucnost, aby se co nejvíce eliminovala možná recidiva.

Cílem této práce bude nahlédnout *pod pokličku* sociálním pracovníkům, kteří se starají o juvenilní delikventy. Počínaje kurátorem pro děti a mládež vykonávající svou činnost na úřadě – orgán sociálně právní ochrany dětí, dále sociálním pracovníkem ve středisku výchovné péče, ve výchovném ústavu, ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě kurátorem pro dospělé, který vykonává svou práci na úřadě probační a mediační služby.

V teoretické části této práce se budu zabývat popisem jednotlivých úřadů či zařízení, včetně kompetencí sociálních pracovníků v nich realizující sociální práci pro juvenilní delikventy, a možnou spoluprací mezi jednotlivými zařízeními. V praktické části se budu věnovat kvalitativnímu šetření, kde pomocí metody polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými sociálními pracovníky, se budu snažit odpovědět na otázky, jak vypadá jejich spolupráce mezi ostatními zařízeními, jak ji zlepšit či zefektivnit? Jaké jsou jim kladeny překážky, se kterými jsou konfrontováni? A má z jejich pohledu tato práce smysl? Co by chtěli změnit, kde všude jsou mezery, jak ze strany legislativy, tak i ze strany sociálních

pracovníků či ostatních osob podílejících se na péči o juvenilní delikventy? Ve výzkumném šetření bych na tyto otázky chtěla dostat odpověď prostřednictvím *Projektu - Návrhu spolupráce mezi subjekty*, který bude zpracován. Tento projekt bude vycházet z principu metody sociální práce Case managementu.

Cílem této práce bude zmapování kompetencí, jejich komparace a provázanost či spolupráce sociálních pracovníků starajících se o juvenilní delikventy v jednotlivých zařízeních a úřadech. Výstupem pak by byly odpovědi a vyhodnocení, která by vedla v rámci pomoci juvenilním delikventům ke zmírnění či zabránění recidivě.

1. VYMEZENÍ POJMŮ

V následující kapitole vysvětlím nejčastěji používané pojmy v této práci.

1.1 Sociální práce

Výraz *sociální* vykládá Psychologický slovník tak, že „ *každý sociální jev v obvykle lidské společnosti je orientován na člověka, jedince nebo sociální útvar jako sociální entitu.*“¹ Matoušek *sociální práci* definuje jako společenskovední disciplínu, ale i praktickou činnost, jejímž cílem je „ *odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (například chudoby, nezaměstnanosti, zanedbání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže).* Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu.“² Ivo Řezníček píše, že za základ sociální práce je považována individuální, rodinná a skupinová práce s klientem. „ *Sociální práci jde v podstatě o to, aby v co možná nejširší míře umožnila takzvaně normální život lidem, kterým z různých důvodů není bezprostředně dostupný.*“³

Historie sociální práce je spojena s tou lidskou. Solidarita byla propojována s náboženstvím už ve starých civilizacích. Vyvíjela se postupně s jednotlivými kulturami. V dnešním měřítku sociální práce uplatňována v americko – evropské civilizaci není přijatelná v jiných kulturách. Například Japonsko, Čína raději podporují rodinu než jednotlivce. Ještě složitější je realizace sociální práce v zemích tzv. třetího světa. Tam působí jednak pozůstatky kolonializace, původní kmenové tradice a nakonec i dnešní vliv péče americko – evropských mezinárodních organizací.⁴ V České republice se o rozvoj sociální práce zasloužila, především v meziválečném období, Alice Masaryková. Jak píše Matoušek, v tomto období měla sociální práce za cíl „ *objektivní zhodnocení potřeb klienta a zprostředkování adekvátní pomoci. Sociální péče se stává součástí státního systému.*“⁵ Tím je myšlena sociální práce jako činnost řízená státem a podporovaná v té době dobrovolnickými spolky. Sociální péče první republiky se soustředila nejvíce na péči o zdraví. Byla založena *Ochrana matek a dětí*, aby se snížila úmrtnost kojenců. Zaměstnancům

---

¹ GEIST, B. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000, s. 271. ISBN 80-86226-07-7.

² MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 11. ISBN 978-80-252-0213-4.

³ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: SLON, 1994, s. 16. ISBN 80-85850-00-1.

⁴ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 12. ISBN 978-80-252-0213-4.

⁵ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 103. ISBN 80-7178-473-7.

zajišťovalo materiální podporu pro případ úrazu, nemoci, invalidity a stáří sociální pojištění. Stát se podílel na zřízení specifických institucí, jako byla například *Masarykova liga proti tuberkulóze, Ústřední poradna pro volbu povolání a Československý červený kříž*. Na sociálních činnostech se také podílely odborné úřady a ústavy, jako byl *Úřad pro péči o válečné poškozence, ústavy pro péči o mládež a jiné osoby ochrany potřebné*.⁶

Po druhé světové válce, v padesátých letech, byla sociální práce u nás utlumena. Komunistický režim předpokládal, že všechny sociální problémy počínaje chudobou, nezaměstnaností, přes prostituci až po kriminalitu zmizí s třídními rozdíly. Jediným zabezpečovatelem sociálního opáření se stal stát řízený Komunistickou stranou Československa. Poskytovaly se pouze finanční dávky a byla zcela eliminována charitativní pomoc. Sociální problémy se řešily institucionální formou – psychiatrické léčebny, domovy důchodců, ústavy pro mentálně retardované apod. Teprve v období normalizace (70. léta 20. st.) se díky Krakešové, Trojanovi a Burešovi začala sociální práce znovu pomalu rozvíjet. Ještě před sametovou revolucí se objevil názor o znovu poskytnutí vysokoškolského vzdělání sociálním pracovníkům.⁷ V současnosti je cílem sociální práce „*uspokojování sociálních potřeb klientů a zajištění kontroly, případně změny chování, které je považováno za sociálně problematické nebo deviantní*“.⁸ Matoušek dále tvrdí, že sociální práce má výlučné postavení v tom, že vyrovnává defekty tržního systému prostřednictvím přerozdělováním zdrojů například nezaměstnaným klientům či mentálně i tělesně postiženým, seniorům nebo dětem.⁹ Zrovna tak je důležitá práce s trestanými osobami. Tady je především cílem předcházení, odhalování a také vysvětlování faktorů selhání, zmírňování negativních dopadů sociálního selhání na život odsouzeného, v intaktní společnosti alespoň zmírňovat resocializaci, a v neposlední řadě profesionálním způsobem zajišťovat ochranu a podporu propuštěných odsouzených, a tím tak zabránit případné recidivě.¹⁰ Matoušek ještě specifikuje sociální práci v trestní justici, kde se sociální pracovníci věnují pachatelům trestných činů již v době obvinění až po konec výkonu trestu. „*Poskytují jim poradenství, zprostředkují zařizování nutných záležitostí mimo vězení, podílejí se na zpracování průběžných zpráv o obviněném/odsouzeném a na vypracování individuálního programu zacházení, udržují kontakt s místně příslušným kurátorem pro odsouzeného*“.¹¹

⁶ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 121. ISBN 80-7178-473-7.

⁷ Tamtéž, s. 147-150.

⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 24. ISBN 978-80-262-0213-4.

⁹ Tamtéž, s. 25.

¹⁰ JUSTOVÁ, M. *Zem, ktorá nemá svoje nebo: sociálna práca s trestanými osobami*. Bratislava: Sofa, c2009, s. 67. ISBN 978-80-89033-61-4.

¹¹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 201. ISBN 978-80-262-1154-9.

1.2 Sociální služby

Termín sociální služby nejlépe popisuje Matoušek v knize *Sociální služby*. Tyto jsou převážně poskytovány společensky znevýhodněným lidem, zohledňující nejen klienta samotného, ale také jeho rodinu či skupinu. Za hlavní cíl mají zlepšit kvalitu života anebo alespoň v maximálně možné míře znovu začlenit do společnosti či společnost chránit před riziky, která v sobě klienti nesou. V České republice sociální služby spadají do resortů státní správy a s tím se pojí i jejich široká oblast právních norem.¹² „ *Sociální služby v užším pojetí jsou v současnosti v ČR součástí státního systému sociálního zabezpečení. Legislativa je zařazuje do oblastí tzv. sociální pomoci.*“¹³ Mezi sociální služby patří například kojenecké ústavy či dětská centra, kde se pečuje o děti, jejichž rodiče se nedokáží nebo nechtějí starat. Dále výchovné ústavy pro mládež, dětské domovy, léčebny dlouhodobě nemocných či péče o seniory, ale spadá sem i Probační a mediační služba. Sociální služby poskytují „ *instituce veřejnoprávní nebo soukromoprávní (nestátní organizace mají soukromoprávní povahu).*“¹⁴

Dle Řezníčka se poskytováním sociálních služeb má klientovi dopomoci vymanit se z kolotoče sociálních podpor a dávek, tím realizovat nový způsob života.¹⁵ V současné době jsou sociální služby zajišťovány zřizovateli a poskytovateli – Ministerstvo práce a sociálních věcí, kraje, obce, ale i nestátní neziskové organizace, jako jsou například občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církev či různé nadace.¹⁶

V květnu 2006 byl přijat zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Matoušek o tomto zákoně říká, že „ *rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nepříznivé situace, a posilovat jejich sociální začleňování.*“¹⁷ Zákon řeší příspěvek na péči, aby klienti potřebující sociální služby, si je mohli uhradit. Dále rozděluje sociální služby na *sociální péči* – pečovatelské služby a *služby sociální prevence* – pro klienty se sociálními problémy. Upravuje *smluvní princip* (způsob uzavírání smluv o poskytovaných službách), a také *registraci* (bez ní nelze realizovat sociální služby).

---

¹² MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 9 -10. ISBN 978-80-262-0041-3.

¹³ Tamtéž, s. 11.

¹⁴ Tamtéž, s. 11.

¹⁵ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: SLON, 1994, s. 11. ISBN 80-85850-00-1.

¹⁶ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 12. ISBN 978-80-262-0041-3.

¹⁷ Tamtéž, s. 39.

V neposlední řadě stanovuje *předpoklady pro výkon sociálního pracovníka* – má za úkol zajistit kvalitu služeb i ze strany pracovníka jako člověka.¹⁸

1.3 Sociální pracovník

Sociální pracovník je v knize *Sociální práce v praxi* popisován v několika rolích. Může být vnímán jako průvodce reálným světem, pokud klientovi rozšiřuje pole jeho přirozeného světa, ale pokud poskytuje přímou pomoc – finanční dávky nebo ubytování – výčet jeho rolí se může rozšířit i o rodičovskou roli. Ale služba je také někdy agresivní intervencí – odejmutí týraného dítěte - , pak je sociální pracovník trestající autoritou. Role vychovatele či učitele je popisována v případech středisek výchovné péče nebo výcviku v sociálních dovednostech. V jiných situacích se pracovník snaží hájit zájmy klienta před organizacemi či státními subjekty, potom je v roli obhájce či ochránce.¹⁹ Je to pracovník „ *vykonávající sociální šetření, zabezpečující sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů, poskytující sociální poradenství, provádějící analytickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních služeb sociální prevence, depistážní činnost, poskytující krizovou pomoc, sociální poradenství a sociální rehabilitaci*“.²⁰

Práce sociálního pracovníka spočívá v individuálním přístupu ke klientovi a jeho rodině, nebo různými subkulturami, jako je například skupina mládeže, či organizaci poskytující sociální služby, anebo buď s celou komunitou, anebo s komunitou, jež může být klient – jedinec - členem. Kompetence sociálního pracovníka, který má vysokoškolské vzdělání, obsahují různé dovednosti a schopnosti. Podle Matouška musí zvládat „ *rozvíjet účinnou komunikaci, orientovat se a plánovat postup, podporovat a pomáhat k soběstačnosti, zasahovat a poskytovat služby, přispívat k práci organizace, odborně růst*“.²¹ Sociální pracovník vlastně zkompetentňuje klienta, aby dokázal využívat vlastních zdrojů, a podporuje ho tak dlouho, dokud klient nezačne řešit svůj problém sám. Pracovník je především profesionálem dodržující etický kodex, je vzdělaný a jeho hlavním zájmem by měly být problémy klientů a cesty jak dosáhnout zkvalitnění jejich života.

---

¹⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 2. vyd. Praha: portál, 2011, s. 40. ISBN 978- 80-262-0041-3.

¹⁹ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 25. ISBN 978-80-7367-818-0.

²⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 201. ISBN 978-80-262-1154-9.

²¹ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 16. ISBN 978-80-262-0213-4.

Matoušek také rozděluje přístupy sociálního pracovníka k praxi. Může jít o *defenzivní praxi*, kde je sociální pracovník veden předpisy a povinnostmi danými zákonem či zaměstnavatelem. Tudíž ho na jedné straně předepsané normy omezují, ale také chrání před zodpovědností. Za druhé jde o *reflexivní praxi*, kde sociální pracovník dokáže integrovat získané znalosti a dovednosti v praxi, uvědomuje si riziko etiky, je schopen nést odpovědnost za svá rozhodnutí.²² Řezníček v devadesátých letech minulého století řekl, že profesionální sociální pracovníci se při své práci dostávají do různých rolí, které se navzájem prolínají, „čistý typ v praxi patrně neexistuje“.²³ Tato slova jsou pravdou do současné doby. Zákon o sociálních službách jasně stanovuje kompetence sociálních pracovníků.

Matoušek k tomu dodává: „*Sociální pracovník je tedy osobou, která sociální služby přímo poskytuje. Jeho úkolem je také služby koordinovat, vyhledávat klienty, případně služby plánovat a hodnotit.*“²⁴ Justová vidí v sociálním pracovníkovi především profesionála, který napomáhá klientovi ze své pozice, kdy dokáže využít veškerých dovedností a schopností, ale nikdy ne natolik, aby řešil problém za klienta. Je důležité, aby se sociální pracovníci zajímali o vlastní rozvoj, rozšiřovali své znalosti a dovednosti a dokázali je aplikovat v praxi, podstupovali supervizi, a také spolupracovali mezi sebou nebo i spolu.²⁵

1.4 Případová práce

Je jednou z nejzákladnějších a nejdůležitějších metod sociální práce. Vznikla jako jedna z prvních, „*jako reakce společnosti na potřebu změnit způsob poskytování sociálních služeb, soustředění se na jednotlivce a jeho rodinu. Jako nezbytné se ukázalo vycházet z těch možností, které má klient sám k dispozici.*“²⁶ Základem pro případovou práci je činnost sociálního pracovníka, který umí klienta aktivizovat, mobilizovat jeho schopnosti a možnosti, a také nacházet klientův potenciál, aby mohl svou nelehkou situaci řešit sám. Dle názoru odborníka „*v dnešním pojetí zahrnuje případová práce následující sérii kroků: doporučení*

---

²² MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 45. ISBN 978-80-262-0213-4.

²³ ŘEZNIČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: SLON, 1994, s. 57. ISBN 80-85850-00-1.

²⁴ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 47. ISBN 978-80-262-0041-3.

²⁵ JUSTOVÁ, M. *Zem, ktorá nemá svoje nebo: sociálna práca s trestanými osobami*. Bratislava: Sofa, c2009, s. 81-85. ISBN 978-80-89033-61-4.

²⁶ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 85. ISBN 978-80-262-0213-4.

*klienta do péče, zhodnocení jeho potřeb, stanovení cílů, plán intervence nebo péče, realizaci plánu, souhrn a hodnocení výsledků intervence nebo péče.*²⁷

Matoušek popisuje případovou práci jako proces o čtyřech fázích. První se nazývá *Sociální studie*. Tady klient předloží svůj problém. Sociální pracovník zkoumá mimo jiné motivaci klienta ke změně. Především jde o to, aby se klient snažil spolupracovat, aby se stal účastníkem interakce. Ve druhé fázi se musí pojmenovat problém a stanovit hypotéza. Toto je neustále proměňující proces, protože se mění i pracovní hypotéza, tím jak se mění život klienta. *Intervence* je třetí fázi. Na jejich cílech se dohodne případový pracovník a klient společně. Především se jedná o rozhovory, zklidňování emocí i vyhledávání jednotlivých služeb, či jiných odborníků potřebných ke změně nebo vyřešení klientova problému. Závěrečná fáze je ukončení. Předem se musí dohodnout, kdy poskytování profesionální péče skončí. Většinou jsou i tyto informace uvedeny ve smlouvě mezi klientem a sociálním pracovníkem, který může zůstat k dispozici, kdyby nastala krize.²⁸

1.5 Práce se skupinou

Práce se skupinou jako metoda sociální práce se objevila již před první světovou válkou, kdy její průkopnicí byla Octavia Hillová. Zabývala se chudinou ve velkých městech v Anglii. Nejvíce se snažila zlepšit jejich postavení, podporovala výstavbu zdravých bytů, zakládala dílny, kluby a hřiště. Považovala sociální práci za nástroj k emancipaci žen.²⁹

Skupinová práce je „*sociální práce s malými skupinami, jejímž cílem je zlepšení kvality života celé skupiny nebo podpora individuálních potřeb členů skupiny – navození změny v chování, rozvoj sociálních dovedností, posílení sebevědomí apod.*“³⁰ Role sociálního pracovníka ve skupině záleží na způsobu práce s klienty. Může být podporovatelem, konzultantem, facilitátorem nebo aktivizantem. Vlastně skupina pomáhá jednotlivcům, i celku k uspokojování potřeb tím, že zkušenosti získané ve skupině ovlivňují a mění celou skupinu. Její prospěšnost je dána lepším fungováním klientů ve společnosti, vzájemné podpory, výměny informací a zkušeností. Platí to i v případě nedobrovolné účasti ve skupině, například juvenilních delikventů, kteří mají účast nařízenou úřadem Probační a mediační

---

²⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 161. ISBN 978-80-262-1154-9.

²⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 89-90. ISBN 978-80-262-0213-4.

²⁹ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 101. ISBN 80-7178-473-7.

³⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 190. ISBN 978-80-262-1154-9.

služby. Přínosem skupinové práce je sdílení podobných zkušeností, zájmů či cílů mezi členy skupiny, protože jsou prostředkem, kde je ovlivněn způsob individuálního náhledu, myšlení, cítění a jednání. Skupiny nejen nalézají příležitost poskytovat a přijímat pomoc, ale i dávají prostor pro sociální srovnání a dodávají naději či optimismus.³¹ Nejdůležitějším faktorem pro skupinovou práci je skupinová dynamika, která znamená hybnou sílu skupiny. „*je to souhrn všeho skupinového dění a skupinových interakcí. Patří sem cíle a normy skupiny, vůdcovství, koheze (soudržnost, stabilizující faktor) a tenze (dynamizující faktor), projekce minulých zkušeností a vztahů do aktuálních interakcí.*“³²

1.6 Mladistvý

Mladistvý „*je pojem trestně právní označující fyzickou osobu.*“³³ Slovník sociální práce uvádí, že mladistvý je „*v ČR osoba ve věku od 15 do 18 let, která je trestně odpovědná, ale při ukládání trestů se bere ohled na její věk.*“³⁴ Pokud je uložen trest odnětí svobody, je trestní sazba poloviční. Mladistvý musí mít určeného obhájce a tento výkon trestu vykonává odděleně od dospělých. „*Na trestání mladistvých se vztahuje zvláštní ustanovení i zvláštní způsob řízení a zachovává se, dokud pachatel nepřekročí 19. rok svého věku.*“³⁵ Zoubková ve své knize popisuje období do 18 let jako „*jedno z nejdynamičtějších, nejsložitějších a nejrozporuplnějších období v životě člověka vůbec. Je to období vzpoury, vzdoru, revolty, ale také touhy uplatni se, najít osobní smysl svého života, perspektivy budoucnosti.*“³⁶ Vysvětluje, proč je důležité, aby mladiství své první zkušenosti dokázali využít dle svých představ, tím „*správným směrem, neboť jsou neustále vystavováni různým těžkostem, jako je například závislostní chování. Je zapotřebí, aby se prevencí docílilo sociálního neselhávání.*“³⁷

---

³¹ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vy. Praha: Portál, 2013, s. 171-174. ISBN 978-80-262-0213-4.

³² Tamtéž, s. 176.

³³ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 13. ISBN 80-86473-08-2.

³⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 105. ISBN 978-80-262-1154-9.

³⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 13. ISBN 80-86473-08-2.

³⁶ Tamtéž, s. 13.

³⁷ Tamtéž, s. 119.

1.7 Juvenilní delikvence

Delikvence, latinsky *delinquere*, vlastně znamená provinit se. „ *Je to způsob chování odporující platným právním normám. Označuje se jím, jak páchání trestných činů, tak přestupků nebo jiné delikty.*³⁸ V běžné mluvě je to termín, který zastřešuje více významů. Není to jen kriminalita, jako jsou krádeže či podvody, ale spadá sem i asociální chování dětí a mládeže, jako je například záškoláctví, útěky z domova a toulky nebo šikana spolužáků. Právní řád České republiky stanovuje dovršením patnáctého roku, děti za mladistvé a právně odpovědné. „ *Schopnost dodržovat normy je spojena s rozvojem psychických kompetencí. Dítě musí být natolik rozumově vyspělé, aby bylo schopné chápat význam a podstatu chování.*“³⁹

Predelikvence ve své podstatě jsou vlastně poruchy chování u dětí. Je vysoká pravděpodobnost, že se z tohoto chování, pokud se nedostane dítěti včasná intervence, vyvine časem trestná činnost, kriminalita. „ *Juvenilní delikvence je páchání přestupků, přečinů a trestných činů mladistvými. Z obecného hlediska by se dalo říci, že juvenilní delikvence může být důsledkem predelikventního chování.*“⁴⁰ Matoušek tvrdí, že delikvence jsou takové typy jednání porušující sociální normy, které jsou chráněné právními předpisy, nevyjímaje přestupky.⁴¹ Juvenilní delikvence je považována za sociálně patologický jev, ale také je důsledkem jiných jevů, například závislostního chování či vandalismu. „ *Z hlediska trestní kvalifikace jsou v současnosti v ČR nejčastějšími delikty mladistvých krádež, poškozování cizí věci, porušování domácí svobody, výtržnictví, loupež a neoprávněné užívání cizí věci.*“⁴² Většinou nemá delikvence mládeže závažné následky. U většiny pachatelů jde o ojedinělé porušení normy. Tam, kde je výsledkem delikvence pobyt v ústavu či ve věznici, se „ *zvyšuje pravděpodobnost různých typů sociálního selhání včetně kriminální dráhy.*“⁴³

Prevencí a postihováním juvenilní delikvence se u nás rozděluje mezi kompetence pěti ministerstev a jimi řízených organizací. Patří mezi ně Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra,

---

³⁸ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 55. ISBN 80-7178-535-0.

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 779. ISBN 80-7178-802-3.

⁴⁰ KUBÍNOVÁ, J. *Příčiny juvenilní delikvence*. Praha, 2015, s. 11. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Martin Jelínek.

⁴¹ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 311. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁴² MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 270. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁴³ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 41. ISBN 978-80-262-1154-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí.⁴⁴ „ V České republice jsou kriminálně riziková až dvě procenta populace ve věku do 18 let.“⁴⁵

1.8 Case management

Case management je metoda sociální práce nejvíce uplatnitelná u lidí s výrazným sociálním handicapem a opakovaným sociálním selháváním. Jako hlavní cíl má tudíž znovu začlenění svých klientů do společnosti. V zahraničí byla popsána již v 60-tých letech 20. st.. V českém překladu, podle Probstové, znamená, case management případové vedení.⁴⁶ Ale tento termín není zcela přesný. Mohl by být zaměněn s případovou prací, která byla popsána již ve 30-tých letech 20. st. V České republice je metoda case managementu používána pro klienty s duševními diagnózami, ale v jiných zemích je realizována i při práci s klienty závislými na návykových látkách, bezdomovci a klienty s kriminální minulostí. V angloamerické literatuře je tento pojem „*nahrazován termínem asertivní komunitní přístup nebo asertivní komunitní léčba*“.⁴⁷

Stuchlík popisuje, case management jako soubor základních prvků a to především přehled o potřebách a schopnostech klienta, plánování péče, uskutečňování plánu za pomoci klienta a jeho vlastního sociálního okolí, monitorování a zaznamenávání dosaženého či naopak nedosaženého pokroku a také vyhodnocování dosažených výsledků, společně se všemi, kteří se na práci s klientem podíleli.⁴⁸

Case management je realizován prostřednictvím Case managerů. Jejich role se liší. Mohou svou péči poskytovat jako „ *osoba, kterou klient vyhledává a kontaktuje, terapeut či poradce, osoba, která hájí zájmy klienta (obhájce), zprostředkovatel služeb poskytovaných někým dalším, nákupčí služeb pro konkrétního klienta*“.⁴⁹ Spolu musí úzce spolupracovat s již fungujícími zdroji klienta a službami, jak sociálními, tak i třeba zdravotními, nabízí svou spolupráci a také motivaci klientům, aby ta byla vůbec přijata. Prakticky je realizován case manažery, kteří jsou mezi sebou v interakci, v tzv. case management týmech. Obecně řečeno, je case manager profesionál s daným vzděláním, pracující v týmu. Má své klienty,

---

⁴⁴ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 113. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁴⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 34. ISBN 80-86473-08-2.

⁴⁶ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 140. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁴⁷ STUHLÍK, J. *Asertivní komunitní léčba a case management*. Praha: Fokus Books, 2001, s. 9.

⁴⁸ Tamtéž, s. 9-10.

⁴⁹ Tamtéž, s. 9.

jimž se věnuje individuálně. Jeho hlavním cílem je zjistit silné stránky klienta, na nichž pomocí služeb v systému, dojde k znovu začlenění klienta do společenského života. Nedílnou součástí systému je zapojení osob z rodinného, pracovního či širšího sociálního prostředí, včetně kontaktů již dříve vytvořených. Podle zjištěných potřeb a silných stránek se naplánuje péče a poté se plán realizuje tak, aby byl vždy co nejúčinnější ve prospěch klienta. Stuchlík dále popisuje výhody a zásady metody case managementu. Mezi hlavní výhody řadí dostupnost (case manager ví kam a na koho se obrátit), kontinuitu (tím, že case manager, vyhledává další služby a pohybuje se v prostředí klienta, získává další kontakty pro spolupráci), přizpůsobivost a efektivitu (přizpůsobuje služby potřebám klienta a tím je využívá efektivněji). Mezi zásady patří především nalezení zdravých stránek klienta. Partnerský vztah, který mezi sebou case manager a klient vybudují. Aby byl klient opravdu motivován ke spolupráci, je většina intervencí realizována na základě jeho rozhodnutí. Tím, že case manager má znalosti o jeho potřebách a zdrojích, měl by mu umět nabízet intervence asertivně. Mezi další zásady pak patří neustálá nabídka informací o zdrojích v okolí klienta, ale také získání informací ze sociálního okolí svého klienta. Case manager by měl věřit ve schopnosti a dovednosti svého klienta a znát jeho hranice a na tom základě poskytovat intenzivní spolupráci se všemi možnými službami v dané lokalitě.⁵⁰ *„Case manager je v klíčovém postavení, protože kontroluje celý proces péče, který zlepšuje kvalitu klientova života.“⁵¹*

Metoda case managementu je především týmová práce. *„Tým je praktickou strukturou pro každodenní práci case managementu, v níž case manageři mohou využívat zdroje znalostí, zkušeností a dovedností, které izolovaný pracovník nikdy nemá k dispozici.“⁵²* Case manageři nabízejí své služby individuálně, ale spolupracují mezi sebou navzájem. Každý má svého klienta, ale zároveň jsou jednotlivými specialisty na konkrétní služby. Mezi ně patří například rehabilitační přístup ke každodenním dovednostem (umět si nakoupit, uvařit, ale také pomoc při znovunavázání rodinných vztahů), nebo práce s rodinou (má ji na starosti specialista krizový intervent či socioterapeut), dále specialista na zaměstnávání (napomáhá vyhledávat pracovní příležitosti), specialista doprovázení (pro jednání s konkrétními úřady), specialista na bydlení (napomáhá nalézat vhodné bydlení, ale také spolupracuje s klientem při získávání a zlepšování dovedností v bydlení hospodaření, úklid apod.). Dalším odborníkem v týmu je specialista na finanční poradenství (napomáhá řešit finanční situaci, včetně dluhů, splátkových kalendářů, ale také učí jak vyjít s rozpočtem apod.), a specialista na zdravotní podporu (poskytuje kontakty na odborníky, či organizace zabývající se například závislostním chováním). Úkolem case managera je vlastně *nespustit klienta z očí.*

---

⁵⁰ STUHLÍK, J. *Asertivní komunitní léčba a case management*. Praha: Fokus Books, 2001, s. 11-46.

⁵¹ Tamtéž, s. 12.

⁵² Tamtéž, s. 40.

A proto je důležité umět spolupracovat s ostatními poskytovateli služeb. Není například důvodem ukončit spolupráci s klientem, protože nepřišel na sjednanou schůzku. Ale naopak úkolem case managera je klienta najít, působit na něj asertivně tak, aby se rozhodl další schůzku absolvovat. Doprovodit ho, asistovat při ní a napomoci tak klientovi k reálnému znovuzáčlenění do společnosti.⁵³ Prakticky se týmová práce realizuje v každodenní péči, která má dané fáze procesu. Spolupráce začíná doporučením klienta do péče. To samotné může přijít jak ze strany rodiny či samotného budoucího klienta, tak i ze strany různých zařízení či úřadů. Následuje schůzka, jejímž účelem je získání podrobných, pokud možno vyčerpávajících informací o klientovi, aby mohlo být zahájeno plánování samotné péče. Je velice důležité zjištění slabých stránek, což bývají většinou jeho potřeby a silných stránek, jež představují možnosti i zdroje klienta. Vytvoření *Individuálního plánu služeb* již obsahuje konkrétní kroky, které budou spolu case manager, celý tým a klient realizovat. V plánu jsou zahrnuty nejen stanovené cíle, ale také specifická spolupráce se sociálním okolím klienta, jeho rodinou nebo i zaměstnavatelem, aby tyto cíle byly naplňovány, včetně jejich hodnocení.⁵⁴

Case management v České republice funguje a realizuje se v práci s duševně nemocnými. Probstová v knize *Sociální práce v praxi* píše, že „nejintenzivnější model práce je ATC (*assertive community treatment*), který pracuje se zastupitelností pracovníků týmu a je používán u klientů s velkou šíří potřeb“.⁵⁵ Případový manažer musí, podle Probstové, ve svých intervencích zohlednit nejen věk a schopnosti či dovednosti klienta, ale také jeho životní styl a současnou situaci.⁵⁶

V zahraničí, především v USA, Velké Británii, Nizozemí, je metoda case managementu využívána nejen jako metoda sociální práce s klienty, trpící duševním handicapem, ale také s cílovými skupinami, které mají různé sociální problémy. Jsou to například lidé bez domova, osoby závislé na psychotropních látkách a jiných závislostech, i nelátkových, nebo lidé propuštěni z výkonu trestu. Kroon a Weeghel popisují různé modely. Jedním z nich je *ICM - Intensive case management*. Case manageři se zde snaží o poskytování služeb a intervencí svým klientům. Hlavním znakem tohoto modelu je nejdříve řešení klientových problémů, teprve poté zaměření se na budoucnost. Dalším modelem je case management *Strengths based* - na základě silných stránek klienta. Důraz je kladen na hledání možností, které může ve svůj prospěch klient využít. Skutečná týmová práce je potom zastoupena modelem *ACT* –

---

⁵³ STUHLÍK, J. *Asertivní komunitní léčba a case management*. Praha: Fokus Books, 2001, s. 40-46.

⁵⁴ Tamtéž, s. 47-49.

⁵⁵ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 141. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁵⁶ Tamtéž, s. 141.

Assertive community treatment . Je to přístup ke klientům, kteří vyžadují intenzivní intervence 24 hodin denně, po celý týden. ⁵⁷

V České republice Stuchlík popisuje modely, které se pomalu rodily v devadesátých letech minulého století. Ještě se o case managementu v dnešním pojetí nedalo mluvit, ale v rámci léčebně-rehabilitačního plánu se koordinátorem práce s klientem stal asistent případové péče. Metoda case managementu byla a je v České republice poskytována především jedincům s psychiatrickými diagnózami. Přesto se k využívání práce „v *multidisciplinárním týmu s rozdělováním případů klíčovými pracovníky a různými formami zprostředkování péče přihlásily i další poskytovatelé služeb pro duševně nemocné (zejména Fokus) a drogově závislé (Sananim)*“.⁵⁸

Úspěšná spolupráce case managerského týmu spočívá především v tom, že jeho členové znají a umějí využívat zdroje v okolí klienta, nejen rodinného prostředí, ale také různých služeb, aktivit organizací či spolků. Nejde jen o to, aby klient našel bydlení a zaměstnání, ale také naplnění jeho volného času je velice důležité. Proto jsou získané schopnosti, zkušenosti a dovednosti case managerů tak důležité. Vždy to musí být vzdělaní lidé v oboru, aby dokázali nejen pečovat o klienta, o jeho znovunavrácení do společnosti, ale také o svou osobu, o sebe.

---

⁵⁷ KROON, J. D. WEEGHEL J. V. *Case management, quo vadis?* In *Community care and psychiatric rehabilitation for persons with serious mental illness*. Edited by Jaap van Weeghel. Utrecht: Timbos Institute, 2002, s. 170-179. ISBN 966-7841-28-6.

⁵⁸ STUHLÍK, J. *Assertivní komunitní léčba a case management*. Praha: Fokus Books, 2001, s. 74.

2. SOCIÁLNÍ PRÁCE S JUVENILNÍMI DELIKVENTY

V této kapitole se budu věnovat jednotlivým úřadům či zařízením, které mají na starost, jak prevenci, tak i postihování juvenilní delikvence. Tyto instituce mají za klienty juvenilní delikventy, což jsou děti a dospívající od 10 až 12 let do 18 či 19 let.

2.1 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je zřízen na základě smluv, které Česká republika podepsala a tak se zavázala k plnění závazků ochrany dítěte a zajišťování jeho práv. Toto se promítá do právních předpisů v oblasti jak rodinné, tak sociální, školské, zdravotní, daňové, občansko – právní a trestní politiky. Výkon sociálně právní ochrany dítěte stát zajišťuje prostřednictvím OSPOD a dalších pověřených organizací, které se řídí zákonem č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

V mé diplomové práci se budu zabývat pouze jednou částí a to kuratelou dětí a mládeže, ustanovenou v zákoně č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, hlava VII, pod názvem Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost, v § 31-34.⁵⁹ Tato péče je zabezpečována prostřednictvím kurátorů pro děti a mládež, kteří provádějí opatření k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického nebo sociálního vývoje dítěte. Kurátor pro děti a mládež je „ v ČR odborný pracovník státní sociální pomoci, který se zabývá dětmi a mladistvými obtížně vychovatelnými, mladistvými pachateli trestné činnosti a jejich rodinami, jimž poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc.“⁶⁰ Jsou to především terénní sociální pracovníci, kteří úzce „ spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, poskytuje poradenství dětem a mladistvým, jejich rodinám, provádějí výchovné pohovory, účastní se trestního řízení proti mladistvému, zprostředkovávají pomoc odborníkům.“⁶¹ Vlastně realizují, jak primární, tak sekundární včetně terciární prevence. Sociální kurátor poskytuje pomoc při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů s tím, že napomůže dětem a mládeži kvalitně se začlenit do společnosti, a také i do pracovního procesu. V § 31 zákona o sociálně-právní ochraně dětí se píše, že „ sociální kuratelu vykonává kurátor pro děti a mládež, který je

⁵⁹ 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 12. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

⁶⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 92. ISBN 978-80-262-1154-9.

⁶¹ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 80. ISBN 80-86473-08-2.

*zaměstnancem obce s rozšířenou působností zařazeným do obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Kurátor pro děti a mládež se při výkonu sociální kurately prokazuje zvláštním oprávněním vydaným obecním úřadem s rozšířenou působností.*⁶²

Kuratela se zaměřuje na analyzování situace delikventa a navrhuje preventivní opatření, jehož součástí je i sanace rodiny. Účastní se přestupkového řízení, které je vedeno proti mladistvému. Navštěvuje děti s nařízenou ústavní výchovou, dětí s uloženou ochrannou výchovou, mladistvých vzatých do výkonu vazby a výkonu trestního opatření odnětí svobody, a také rodičů těchto dětí. Spolupracuje s probační a mediační službou. Pomáhá zajišťovat navazující péči dětem umístěným v uvedených zařízeních. Má pravomoc navštěvovat školní vyučování, kde plní povinnou školní docházku klient. Také spolupracuje s výchovným poradcem a ostatními odborníky dané školy. Kurátor realizuje spolupráci s ostatními úřady, jako je obecní a krajský úřad, Úřad práce, nebo s poskytovateli sociálních služeb. Kurátor pro děti a mládež zaměřuje pozornost, jak jeho klienti, což jsou například děti požívající alkohol nebo omamné či jiné návykové látky, využívají svůj volný čas. Sleduje projevy násilí a nesnášenlivosti mezi nimi. Nabízí dospívajícím programy k zabránění či zmírnění patologického chování. Úzce spolupracuje se zájmovými sdruženími, které tyto programy nabízejí. Pokud to možnosti dovolí, řeší problémy dítěte v prostředí, kde se dítě nachází.⁶³

Sociální kuratela a její pracovníci musí také úzce spolupracovat s věznicemi, ve kterých vykonávají mladiství výkon vazby a výkon trestního opatření odnětí svobody. Pomáhají řešit jejich sociální a výchovné problémy, ale také i přípravu na budoucí povolání. Je dáno zákonem, že kurátor musí osobně navštívit obviněného nebo odsouzeného mladistvého, nejméně jednou za tři měsíce, ale také i matku dítěte, obviněnou či odsouzenou, která o dítě pečuje ve věznici. Je oprávněn nahlížet do veškeré dokumentace, která je za tímto účelem vedena. Věznice a ústavy pro zabezpečování detence jsou povinny tyto návštěvy umožnit, ale také sami informovat příslušné úřady o nástupu či propuštění takového dítěte.⁶⁴

Prakticky činnost kurátora začíná podnětem, který může zaslat právnická osoba jako je např. škola, zdravotní zařízení, věznice, tak i fyzická osoba, např. soused, učitel, prarodič apod. Pracovník je povinen tento podnět prošetřit. Zjištěním informací o rodině, dítěti začíná konkrétní práce. Inkriminovanou rodinu si pozve na schůzku. Dostaví-li se rodina, zahájí jednání podle toho, čeho se týká. Může jít o závadné chování dítěte, nebo trestní či přestupkové chování. Zákonní zástupci i dítě jsou informováni o dalším postupu. Musejí nadále docházet na jednání. Sociální kurátor dohlíží na zákonitost u přestupkového řízení

---

⁶² 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 12. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

⁶³ Tamtéž, §32 a 33.

⁶⁴ Tamtéž, §34.

nebo trestního řízení. Tato činnost tkví konkrétně v osobním kontaktu s Policií ČR, státním zástupcem, či soudem. Po uložení výchovného opatření spolupráce s rodinou pokračuje dohledem nad výkonem výchovného opatření. Pokud se rodina nedostaví, kurátor provede osobní návštěvu na adrese. Je důležitá spolupráce s Městským úřadem, Policií ČR. Je nutno rodinu dohledat a žádat o komunikaci a řešení problému. Kurátor může do domácnosti vstoupit na základě pověření. Ale vždy se dosáhne lepších výsledků, pokud se s rodinou dohodne na dobrovolné spolupráci, bez přítomnosti např. Policie ČR.

2.2 Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče je školské zařízení pro preventivně výchovnou péči, ve kterém musí mít dítě zajištěno svá základní práva vycházející z mezinárodních smluv, dále jsou činnosti směřovány k podporování sebedůvěry a rozvíjení osobnosti dítěte. Hlavním cílem středisek je předcházet rozvoji sociálně patologických jevů, přispívat ke zdravému rozvoji osobnosti odstraňováním příčin či důsledků již vzniklých poruch chování, ale také pomáhají osobám pečujícím o dítě při jeho výchově, např. řešení konkrétních problémů, sanovat rodinné vztahy a zabraňovat v co nejmenší míře odebrání dítěte z jeho rodiny.⁶⁵ Své služby nabízí střediska výchovné péče především dětem s rizikem poruch chování nebo projevy sociálně patologických jevů v jejich vývoji, ale také již zletilým mladistvým než ukončí své vzdělávání.

Realizaci služeb středisek výchovné péče upravuje zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní a ochranné výchovy, kde v §16 jasně definují, o které konkrétní služby se jedná. Jde především o služby poskytující poradenství, které spočívá v konzultacích a poskytování odborných informací, jak klientům přímo, tak i orgánům sociálně právní ochrany, školským zařízením a školám. V rámci zachování původní rodiny se poskytují terapeutické služby. Diagnostické, vzdělávací a výchovné služby jsou určeny klientům pro posouzení jejich vzdělávacích potřeb, k nápravě poruch chování a sociálních vztahů ve svém prostředí. Neméně důležité je také zprostředkovávání kontaktů s dalšími orgány či odborníky, které poskytují další navazující služby. Jejich forma může být jak ambulantní, celodenní, i terénní.

---

⁶⁵ 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. *Zákon pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Poskytují se většinou v prostředí klienta – rodině či škole. Typ internátní služby se realizuje na dobu až 8 týdnů.⁶⁶

Ambulantní služby se realizují docházením klienta a jeho zákonného zástupce či jiné odpovědné osoby za výchovu do střediska. Klient většinou přichází na doporučení výchovného poradce jeho školy nebo již pedagogického psychologické poradny nebo speciálního pedagogického centra. S těmito institucemi středisko úzce spolupracuje. V praxi se nezdá stávat, že díky práci orgánu sociálně právní ochrany dítěte a školy, středisko bývá již informováno o budoucím klientovi. Etopedi a sociální pracovníci střediska také navštěvují školy nebo nízkoprahová centra za účelem poskytování různých workshopů, přednášek a besed v rámci prevence sociálně patologických jevů, kterými jsou ohroženy děti a mládež nejen sociálně nižších vrstev. Internátní služby fungují tak, že klient – dítě, je přijato až na osmítýdenní pobyt. Během tohoto pobytu je mu poskytována péče, která směřuje především k rozvoji osobnosti dítěte, k nápravě poruch chování či poruch sociálních vztahů v jeho prostředí. Nezřídka jsou to i vztahy v rodině.

Klientům se věnují sociální pracovníci, etopedi, psychologové, psychoterapeuti, vychovatelé i pedagogové. Ve středisku výchovné péče se plní povinná školní docházka, dle individuálních vzdělávacích plánů, které jsou vypracovávány školami, jež jsou klienti žáky. Prakticky probíhá péče o dítě následovně, klient (dítě) dochází nejdříve ambulantně, podle výsledků diagnostických vyšetření může být přijato na dobrovolný pobyt. Každému dítěti je vypracován program rozvoje osobnosti dítěte, je zohledňován věk dítěte a jeho situace v rodinném prostředí, jeho školní prospěch včetně výchovných problémů, dále jsou zapracovány výsledky šetření psychologa, etopeda a speciálního pedagoga. Dítě je zařazeno do výchovné skupiny, která má maximálně osm dětí. Tato služba je placená zákonnými zástupci.⁶⁷

Sociální pracovníci mají v popisu práce založit každému klientovi spis, do kterého jsou zakládány zprávy od ostatních pracovníků střediska, včetně vnitřního hodnocení vychovatelů a vypracovaného programu rozvoje osobnosti dítěte. V něm jsou zakomponovány očekávané výsledky či cíle, na nichž se předem s klientem daní pracovníci střediska dohodli. Sociální pracovník se dále podílí na zjišťování osobní, rodinné a sociální anamnéze dítěte. Jeho další důležitou funkcí je úzká spolupráce se sociálními pracovníky orgánu sociálně právní ochrany a také ostatních institucí, jako jsou například školy, či doprovod k lékaři, pokud dítě potřebuje lékařské ošetření. Neméně důležitá je také spolupráce se zákonnými

---

⁶⁶ 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. *Zákon pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

⁶⁷ Tamtéž, §16.

zástupci dítěte či jiných osob zodpovědných za výchovu. I tyto osoby jsou zapojovány do konkrétních aktivit, které směřují k nápravě vztahů v rodině či řešení jednotlivých problémů, které se týkají přijatého dítěte a jeho rodinného prostředí. Například v rámci psychoterapeutického sezení se napomáhá rodiči a dítěti navzájem k sobě znovu nalézt cestu a obnovit či alespoň otevřít mezi nimi komunikaci a s tím spojené napravení vzájemných vztahů. Během socioterapie sociální pracovník zkompetentňuje rodiče k řešení obtížnějších problémů, provádí poradenskou činnost, kam se obrátit s konkrétním problémem, na kterou instituci, odborníka apod. Sociální pracovník spolupracuje se svými kolegy, především s vychovatelem dítěte, se kterým včas řeší konkrétní problémy, které nastávají během pobytu. Společně se podílí na plánování a uskutečňování aktivit konajících se mimo zařízení. Například naplánuje návštěvu kina pro celou výchovnou skupinu a podílí se doprovodem na její realizaci. Jakýkoli kontakt s dítětem a celou skupinou využívá k získání poznatků o dítěti samotném, jako i jeho schopnosti navazovat a udržovat vztahy, řešit konflikty či jen jeho sociální chování v kolektivu.⁶⁸

2.3 Výchovný ústav

Výchovný ústav, stejně jako středisko výchovné péče je v gesci Ministerstva školství tělovýchovy a sportu a to také jejich činnost kontroluje. Výchovný ústav je zařízení poskytující nařízenou ústavní výchovu a uloženou ochrannou výchovu dětem a mladistvým od 15 do 18 let, výjimečně do 19 let. Nebo na základě žádosti nezaopatřené zletilé osoby poskytuje přímé zaopatření do věku 26 let, pokud se připravuje na budoucí povolání.⁶⁹ Jedná se o mládež se závažnými poruchami chování. Mladiství s nařízenou ústavní výchovou jsou odděleni od mladistvých s uloženou ochrannou výchovou, dále se zřizují oddělení pro nezletilé matky a jejich děti, a děti vyžadující výchovně léčebnou péči. Výjimečně může být umístěno dítě, které dovrší 12 let s uloženou ochrannou výchovou, pokud jeho chování vykazuje „*tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou*“.⁷⁰ Do výchovného ústavu může být dítě umístěno i na základě žádosti zákonných zástupců, ale také na základě „*soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu*“.⁷¹

---

⁶⁸ 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

⁶⁹ Tamtéž, §2.

⁷⁰ Tamtéž, §14.

⁷¹ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 155. ISBN 978-80-7367-825-8.

V tomto zařízení se věnují dětem a mladistvým v oblasti sociální, vzdělávací, psychologické a výchovné. „*Těžištěm dlouhodobé péče je příprava na povolání, která může mít formu kurzů, odborného učiliště nebo středního odborného učiliště*“⁷² Matoušek dále specifikuje tuto přípravu na povolání. Chlapci nebo dívky (výchovné ústavy jsou genderově rozděleny) jsou zařazeni do výchovných skupin, ve kterých je nejméně pět a nejvíce osm dětí, a to na základě vzdělávacího programu.⁷³ O děti a mládež se starají vysokoškolsky vzdělaní pedagogičtí pracovníci včetně etopeda – specialisty na poruchy chování, sociálního pracovníka, vychovatelů – denních i nočních a ve výchovně pracovních skupinách instruktory práce. Dále o ně pečují psycholog a psychoterapeut.

Péče sociálního pracovníka ve výchovném ústavu spočívá především v úzké spolupráci s ostatními pracovníky ústavu, ale také s orgány sociálně právní ochrany, přesněji s kurátory pro děti a mládež, kteří také pravidelně mladistvé navštěvují, nejméně jednou za tři měsíce. Prakticky jsou však v alespoň telefonickém spojení se sociálním pracovníkem či přímo s mladistvými delikventy častěji. Dále spolupracuje se vzdělávacími zařízeními – odbornými učilišti, středními odbornými školami či středními školami v rámci přípravy na budoucí povolání. Některé výchovné ústavy mají odborná učiliště a odborné střední školy ve svém areálu, některé výchovné ústavy své klienty do škol *posílají*. V tom případě ústav platí cestovné do školy.

Sociální pracovník má také jako jeden z hlavních úkolů na starosti osobní spis každého mladistvého. Po přijetí do ústavu se spis založí. Zakládají se do něj mimo jiné zprávy z diagnostických vyšetření etopeda, psychologa i jednou měsíčně hodnocení vychovatele, který má daného jedince ve výchovné skupině v péči. Dále jsou součástí osobního spisu nařízená či uložená výchovná opatření, rozsudky – týkající se nejen osoby mladistvého, ale i jeho delikventní činnosti. I ve výchovném ústavu, stejně jako ve středisku výchovné péče, se zpracovává individuální plán rozvoje dítěte, ve kterém jsou zahrnuté jak možnosti, schopnosti, dovednosti klienta, tak i cíle, kterých je potřeba dosáhnout. Průběžně se hodnotí a cíle upravují, tak aby docházelo k pozitivním výsledkům evaluace. Z výchovných důvodů je třeba, aby mladistvý zažil pocit úspěchu. Neúspěch se nehodnotí jako kritika, ale spíše jako nový cíl, na který je potřeba se zaměřit.

Další funkcí sociálního pracovníka je finanční poradenství. Vzdělává své klienty k určité finanční gramotnosti, například pomáhá zařizovat splátkové kalendáře v případě, kdy mladistvý je povinen splácet dluhy vzniklé trestnou činností. V rámci výchovných aktivit

---

⁷² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 224. ISBN 978-80-262-1154-9.

⁷³ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 156. ISBN 978-80-7367-825-8.

realizuje socioterapii. Prakticky se děje tak, že spolupracuje při výchovné aktivitě s vychovatelem skupiny. Například se podílí na realizaci nácviku sociálních dovedností, jako je příchod a představení se na Úřadu práce, nebo pohovor s budoucím zaměstnavatelem. Osobně může sociální pracovník doprovodit mladistvého na jednotlivé úřady, instituce nebo pohovory o zaměstnání. Od ledna 2017 si musí mladistvý hledat a zprostředkovávat práci sám, jak hlavní pracovní poměr, tak i brigádu. Sociální pracovníci v rámci vzdělávacích výchovně preventivních aktivit k této skutečnosti zařadili do těchto programů konkrétní nácviky situací, které jejich klienti musejí zvládnout, a které ve své přípravě na povolání budou potřebovat. Napomáhají tak zkompetentňovat své klienty ke zvládnutí sociálních dovedností a schopností a připravují je na samotný život po dovršení zletilosti.

Výchovný ústav je školské zařízení, mladiství jsou připravováni na budoucnost v podmínkách daných zákony, vyhláškami a vnitřními nařízeními. Přesto, že se všichni zaměstnanci ústavů snaží vychovat z nich pro společnost *potřebné* lidi, je dost známá skepse, která tuto přípravu devaluje. Matoušek mluví o deprivacních vlivech, které ústavní výchova obsahuje.⁷⁴ Například po odchodu z ústavu je problémem bydlení. Tuto situaci napomáhá řešit sociální pracovník, kdy spolu s konkrétním mladistvým zařizuje místo v Domě na půli cesty či jiném podobném zařízení, které by napomohl úspěšnému vykročení do života zletilého mladého člověka. Jindy se podaří, pokud klient má již zaměstnanecký poměr, sehnat pronájem či podnájem bytu. Pracovník je nápomocen i při jednání s úřady – matrikou, Úřadem práce, Probační a mediační službou, orgánem sociálně právní ochrany dětí, a s dalšími institucemi (např. neziskovými organizacemi) či odborníky, kteří by byli klientovi v případě potřeby oporou v budoucnosti. Účelem takové péče je především zabránit, nebo alespoň zmírnit *dopad dospělosti*. Tím je myšleno, aby měl co největší možnost k úspěšnému životu. Nebezpečí tkví v tom, že je o mladistvé natolik *postaráno*, že je setkání s realitou může stáhnout do spirály delikvence – nebude mít práci, stane se bezdomovcem, bude žít na ulici, začne páchat majetkovou trestnou činnost, užívat psychotropní a návykové látky a cesta do restriktivnějšího zařízení je otevřena. Čas, který mladistvý tráví pobytem ve výchovném ústavu je vyplněn konkrétními aktivitami, aby se předešlo nebo zabránilo tomu, aby se *vrátil* ke svému předchozímu delikventnímu chování. Ve většině případů nemá mladý člověk vhodné rodinné zázemí, a proto je příprava na budoucnost cílena na jeho samostatnost, samostatné rozhodování a umění použít získané kompetence.

---

⁷⁴ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 272. ISBN 978-80-7367-818-0.

2.4 Výkon vazby

Výkon vazby na mladistvých je definován v zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, specifikován ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 104/1994 Sb. Obviněným mladistvým se může stát osoba po dovršení 15 roku, kdy se současně stává trestně odpovědnou. Mladistvým je až do dovršení 18 roku věku. O výkonu vazby rozhoduje soud, pokud existuje byť i jeden za tří důvodů vazby, které jsou uvedeny v §67 Trestního řádu. Tyto jsou zaprvé útekový, kdy hrozí, že obviněný se bude vyhýbat úkonům trestního řízení. Druhý důvod je koluzní, kde hrozí, že obviněný bude ovlivňovat svědky, a tím mařit účel vyšetřování. A třetí důvod je předstižný, kdy hrozí dokonání nebo pokračování trestné činnosti.⁷⁵ Krajské státní zastupitelství dohlíží nad dodržováním práv všech obviněných nejen mladistvých umístěných do výkonu vazby, který se realizuje ve věznicích, které mají zřízené oddělení výkonu vazby nebo přímo ve vazebních věznicích. „*Vazba, v níž je u nás umístěno několikanásobně víc mladistvých než ve vězení pro výkon trestu.*“⁷⁶ Přestože je obviněný neviný, dokud mu pravomocným rozsudkem není vyslovena vina, je vazební režim v mnoha ohledech přísnější než výkon trestu odnětí svobody.

I v těchto zařízeních se mladistvým obviněným, a nejen jim, věnují specialisté. Kromě příslušníků Vězeňské služby České republiky se jim věnuje tým speciálního pedagoga, který je složený ze speciálního pedagoga, pedagogů volného času, sociálního pracovníka včetně psychologa. Každý má své specifické povinnosti vůči obviněným mladistvým.⁷⁷

Mezi povinnosti sociálního pracovníka patří především poskytování sociálně právního poradenství, úzce spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí tak, že je s ním v neustálém kontaktu, podávají si navzájem zprávy o mladistvých obviněných. Sociální pracovník se podílí na řešení rodinných problémů, napomáhá analyzovat situaci v oblasti sociálně patologických jevů – především závislostního chování, a zároveň s tím navrhuje jednotlivá opatření a také dohlíží na jejich realizaci. Ze sociálního hlediska má také povinnost zkoumat příčiny sociálního selhání mladistvého obviněného a v rámci výchovně vzdělávacích aktivit působit na něj tak, aby se předešlo či alespoň eliminovalo další selhání. V rámci péče o mladistvého musí také spolupracovat se zařízeními, kde se vykonává nařízená ústavní nebo uložená ochranná výchova, také se školami, kterých jsou obvinění

---

⁷⁵ 141/1961 Sb. Trestní řád. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁷⁶ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 159. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁷⁷ 293/1993 Sb. Zákon o výkonu vazby. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

mladiství žáky. Mezi ostatní organizace patří i Úřad práce, občanská sdružení orgány obcí, neziskové nestátní organizace apod. Sociální pracovník se také podílí na vypracovávání sociálního posouzení a účastní se preventivně výchovných a vzdělávacích aktivit s mladistvými, kde se především zaměřuje na předávání sociálních dovedností.

Prakticky se děje tak, že již při příjmu obviněného mladistvého do výkonu vazby, je mladistvý poučen a informován o týmu speciálního pedagoga, jejich práci a způsobů realizace preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních činností. Vnitřním nařízením a předpisem je dáno, že s každým obviněným a mladistvým zvláště, se musí provést do 24 hodin od přijetí vstupní pohovor s psychologem nebo speciálním pedagogem. V první pracovní den od přijetí pak i se sociálním pracovníkem, který zjišťuje osobní, rodinnou anamnézu, jeho dosavadní přípravu na budoucí povolání, poměry v sociálním prostředí, možné závislostní chování, toulky či jiné sociálně patologické jevy. Na základě svých zjištění vypracuje zprávu, která je založena do osobní karty obviněného. V úzké spolupráci celého týmu speciálního pedagoga je mladistvý obviněný zařazen do výchovně vzdělávací skupiny. S tou má možnost účastnit se všech výchovných, vzdělávacích, zájmových i sportovních činností dle plánu aktivit, který je sestavován vždy předem, na dobu jednoho týdne.

Pokud obviněný delikvent nemá splněnu povinnou školní docházku je sociálním pracovníkem kontaktována příslušná základní či praktická škola. Na základě školou vypracovaného individuálního vzdělávacího plánu je realizována výuka mladistvého. Celý tým speciálního pedagoga se podílí na plnění povinné školní docházky. Sociální pracovník se v rámci socioterapie, která je součástí vzdělávacích aktivit, podílí na péči o mladistvého tím, že se zaměřuje na konkrétní řešení sociálních situací - od sepsání životopisu pro účely budoucího pohovoru se zaměstnavatelem, přes nácvik samotných pohovorů, po vyřízení nezbytných formalit včetně zařízení si osobních dokladů apod. Sociální pracovník se snaží zkompetentňovat mladistvé obviněné k tomu, aby se dokázali postarat sami o sebe. Většinou již byli obvinění i klienty výchovných, diagnostických ústavů či dětských domovů se školou. Veškerá péče speciálního pedagoga, pedagogů volného času, psychologa a sociálního pracovníka je směřována na to, aby si obvinění po propuštění z výkonu vazby uměli pomoci sami, aby věděli, kam se mohou obrátit, na které instituce, organizace, jiné odborníky apod. Právě proto, že jsou nebo byli většinu svého života klienty nějakého výchovně vzdělávacího zařízení, nejsou schopni existovat v reálném světě. Proto je potřebné vzdělávat je především ve vlastních schopnostech, dovednostech, rozvíjet u nich možnosti, které jim usnadní vstup do *dospělého* života, bohužel již poznamenaného nějakou trestnou činností.

Největším problémem je, že sociální pracovník ve výkonu vazby v rámci socioterapie s obviněným nacvičuje konkrétní situace, ale nemůže jít s mladistvým obviněným získanou dovedností vyzkoušet do reality. Obvinění tak mají tyto činnosti pouze za *hru*, aniž by si uvědomovali vážnost a důležitost jakou v sobě nesou. Týmu speciálního pedagoga nezbývá než doufat, že předali své zkušenosti s co nejlepším výsledkem. Práce týmu je důležitá proto, že ve výkonu vazby, na rozdíl od výkonu trestního opatření odnětí svobody, nejsou kázeňské odměny. Programy pro mladistvé musejí být obměňovány, vylepšovány, modernizovány, aby dosahovaly co největší atraktivity, a přesto nebyl porušen účel výkonu vazby. I práce týmu okolo speciálního pedagoga je okleštěna zákony, předpisy, vyhláškami, vnitřním řádem výkonu vazby, aby se neporušila práva obviněných. Někdy to chce opravdu výborné organizační schopnosti, aby vše probíhalo, tak jak má dle daných nařízení. Realizace volnočasových aktivit je postavena na dobrovolnosti obviněných delikventů pracovat a zúčastňovat se jednotlivých programů. Avšak při porušení zákona o výkonu vazby, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává Řád výkonu vazby, či Vnitřního řádu výkonu vazby mohou být obvinění mladiství kázeňsky trestáni. Mezi tresty patří například propadnutí věci, zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby na jeden týden, umístění do samovazby nejdéle na pět dní, ale také důtka.⁷⁸ Tudíž odměny, i když nejsou psány v zákoně o výkonu vazby, musejí být v takové formě, aby plnily účel motivovanosti. Obecně se jim říká výhody. Mezi ně patří například mimořádný balíček, nebo delší sportovní aktivity na vycházkových dvorech nad rámec doby pro vycházku. Účelem volnočasových aktivit je, dostat mladistvé obviněné na co nejvíce hodin denně ven z cely. Například sousední Slovensko má dáno zákonem, že mladiství musí nejméně na čtyři hodiny být mimo celový systém, u nás to takto není.⁷⁹ Různé programy pro ně jsou připravované vždy s ohledem na to, aby činnosti vykonávaly mimo cely, aby se co nejvíce zmírnily účinky prizonizace. Cíleně výchovně se na mladistvé působí i při pobytu na celách. Jsou vedeni k řádné sebeobsluze, výměně čistého prádla, pravidelné hygieně. Pracovní návyky se pěstují režimem daným vnitřním řádem.

---

⁷⁸ 293/1993 Sb. Zákon o výkonu vazby. *Zákony pro lidi - Sbírká zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

⁷⁹ www.zvjs.sk - *uvod* [online]. Dostupné z: http://www.zvjs.sk/dokumenty/Dokumenty/2016/marec2016/Predloha-Vyhlasaka-MS-SR-437_2000.pdf

2.5 Výkon trestu odnětí svobody

Pokud je mladistvý obviněný obžalován a pravomocným odsuzujícím rozsudkem uznán vinným a potrestán trestním opatřením výkonem trestu odnětí svobody, je jasné, že selhala jakákoli dosud nařízená či uložená opatření anebo selhalo prostředí, ve kterém se mladistvý pohyboval. Většinou jde o rodinné či školní prostředí, kde mají největší vliv vrstevníci, zvláště v období adolescence. „ *Výkon trestu mladistvých je oddělen od výkonu trestu dospělých.*“⁸⁰ Výkon trestu odnětí svobody je realizován ve věznicích podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V §60 je stanoveno, že mladiství vykonávají trest odnětí svobody ve věznici pro mladistvé. Tato věznice je povinna zaměřit se na jejich vzdělávání, výchovu a přípravu na budoucí povolání. Ti mladiství, kteří ještě nemají splněnou povinnou školní docházku, je věznice povinna jim umožnit ji plnit. Program zacházení se přizpůsobuje individuálně každému konkrétnímu odsouzenému a zaměřuje se na samostatný způsob života, bez pomoci institucionálního zařízení. Věznice také úzce spolupracuje jak s kurátory pro mládež, tak i s rodiči či jinými zákonnými zástupci juvenilních delikventů. Pokud se mladistvý ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělává, není zařazován do práce, aby se jeho vzdělávání mohlo uskutečňovat formou denního studia. Věznice musí dodržovat všechna práva mladistvých. Mezi ty základní patří návštěvy – po dobu 5 hodin každý kalendářní měsíc, balíčky – 4 krát ročně balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg, kuřácké potřeby a výrobky nejsou do 18 let povoleny.⁸¹

Vězení je popisováno jako „ *instituce s vysoce centralizovaným, v podstatě vojenským řízením, s nízkou atraktivitou pro personál, relativně velmi uzavřená před okolními vlivy.*“⁸² Dále Matouškovi poukazují na to, že vězení je skutečná změna, která může vyvolat vážné psychické problémy. Restrikce na mladistvého má větší vliv než na dospělého. „ *Dospívající ve vězení přijde o většinu vlivů, které životně k dozrání potřebuje. Na druhé straně je vystaven mnoha vlivům, jež jeho osobnost deformují.*“⁸³

Jedním z největších problémů, které přináší výkon trestního opatření je, že musí být nuceni ve svém adolescentním věku být s lidmi, se kterými být nechtějí, které si sami nevybrali. Dále, že jsou nuceni nosit stejné oblečení – takzvaný *sintr*, dle vězeňské hantýrky. Oproti

⁸⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 105. ISBN 978-80-262-1154-9.

⁸¹ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů - Díl 3 - Výkon trestu u mladistvých - Podnikatel.cz. *Podnikatel.cz - průvodce vaším podnikáním* [online]. Copyright © 2007 [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-o-vykonu-trestu-odneti-svobody-a-o-zmene-nekterych-souvisejicich-zakonu/f1957755/>

⁸² MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 158. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁸³ Tamtéž, s. 159.

dospělým odsouzeným mají mladiství odsouzení tmavě modrou mikinu a tričko s krátkým rukávem a modré džínsy. Nemohou se stýkat s osobami opačného pohlaví, jsou vyloučeni z účasti na společenských aktivitách, diskotékách či jiných kulturních a sportovních akcích. Jak píše Matoušek, ztratí svobodu „ *nejen ve smyslu nuceného místa pobytu, ale i ve smyslu ztráty možnosti rozhodovat o věcech, které považuje za zcela běžné.*“⁸⁴ Toto se týká nemožnosti získat přístup k sociálním sítím na internetu, což je pro adolescenty skutečný problém.

Práce sociálního pracovníka je v tomto prostředí velmi psychicky náročná. Výkon trestu je konformní organizace, má přesný časový rozvrh, realizuje se v ní neustálá kontrola a plnění příkazů. „ *Sociální pracovník je často jediný, který si v tomto prostředí vytváří s odsouzenými obyčejný lidský důvěrný vztah. Musí být ve vztahu rovnocenný a dostatečně profesionální, aby mohl odevzdávat nepřetržitou jistotu.*“⁸⁵

Ve výkonu trestního opatření jsou odsouzení mladiství přerozdělováni do kolektivů – skupin – podle jednotlivých kritérií – jejich schopností (sociálních a pracovních), povahových vlastností (poruchy chování, psychiatrická léčba), závažnosti spáchaného provinění, délky trestu nebo recidivy, dokonce i agresivita je důležitý faktor k zařazení do skupiny. Odděleně se umisťují ti, co organizovali například šikanu nebo ti, co jsou zařazeni do indexu útěkářů – předtím již uprchli nebo se pokusili o útěk.⁸⁶ Podle toho jak jsou skupiny či kolektivy rozděleny, je jim přizpůsoben program zacházení s cílem směřujícím k přípravě na budoucí povolání a rozšíření kompetencí mladistvých, zvláště jejich samostatnosti. V §82 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, se hovoří o zaměření se na „ *rozumové, emocionální a sociální znalosti mladistvých. Důraz je kladen na přijetí vlastní odpovědnosti za spáchané provinění, posilování samostatného řešení životních situací, omezování a zvládání agresivních reakcí a nevhodného jednání.*“⁸⁷

Do programu se aktivně zapojuje i sociální pracovník. Jeho činnost je důležitá při socioterapiích, sociálním poradenství, konkrétních vzdělávacích aktivitách i spolupráci s rodinou mladistvého, pokud tyto kontakty chce sám udržovat. Konkrétní činnost je specifická, vyžaduje se podílení při získávání osobní, rodinné, pracovní anamnézy

---

⁸⁴ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 160. ISBN 978-80-7367-825-8.

⁸⁵ JUSTOVÁ, M. *Zem, ktorá nemá svoje nebo: sociálna práca s trestanými osobami*. Bratislava: Sofa, c2009, s. 86. ISBN 978-80-89033-61-4.

⁸⁶ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 88. ISBN 80-86473-08-2.

⁸⁷ *Generální ředitelství* [online]. Copyright ©U [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/345_1999.pdf

odsouzeného a rozpoznání jeho osobnosti, jeho schopnosti, znalostí, dovedností jak v sociální sféře, tak i osobní. Aktivity sociálního pracovníka vedou ke zkompetentňování mladistvého, aby dále rozvíjel své schopnosti a znalosti, které získal, aby je dokázal uplatnit v dalším svém životě. Netýká se to jen pracovních či vzdělávacích činností. Ve výkonu vazby, je dáván zřetel na samostatnost po propuštění. V případě zletilosti spolehnout se sám na sebe, umět si poradit v jednotlivých sociálních situacích, jako je například naučit se vést vlastní finanční rozpočet, umět si v bance nechat založit osobní účet a spravovat ho, umět jednat na různých úřadech apod. Odsouzení mladiství se učí při socioterapiích i ostatních vzdělávacích a preventivně výchovných aktivitách, jak se vyhnout společensky škodlivému prostředí, ze kterého vzešli, jak odolat subkultuře, ke které patřili před výkonem trestního opatření. Všechna opatření a programy mají za cíl připravit mladistvého na život, který bude smysluplný, naplněný a především bez páchání provinění, bez recidivy.

Sociální pracovníci se ve věznicích pro výkon odnětí svobody pro mladistvé především potýkají s nechtěností odsouzených se vzdělávat v jakýchkoli formách. U opakovaně odsouzeného mladistvého je téměř nemožné ho motivovat ke vzdělávání. Oproti výkonu vazby, kde je vše založeno na dobrovolnosti, je ve výkonu trestu stanovený program zacházení pro odsouzeného i mladistvého závazný. Současný trend se snaží na juvenilní delikventy působit jinými, méně restriktivními způsoby. Především díky novele vyhlášky Ministerstva spravedlnosti z roku 2004, kdy mladiství již nevykonávají trest odnětí svobody, ale výkon trestního opatření odnětí svobody, a nespáchali trestný čin, ale provinění.⁸⁸ Dále se týmy speciálních pedagogů, pedagogů volného času, vychovatelů, sociálních pracovníků a psychologů podílejí na programech zacházení, které jsou specificky upravované na míru konkrétnímu mladistvému. Je více využíváno motivací k aktivnímu plnění programu zacházení, který je jinak povinný, ve formě kázeňských odměn. Ty jsou definovány v zákoně o výkonu trestu v §63 – mezi ně patří například pochvala, navýšení doby trvání návštěvy až na 8 hodin, zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců.⁸⁹ Ale někdy jen motivace nestačí. I sociální pracovník využívá během svých aktivit s mladistvými pedagogické zásady. Kritika se při nesplnění úkolu používá jen jako určení dalšího cíle, kterého je potřeba dosáhnout. Je zapotřebí oceňovat, byť jen malé pokroky. Ale přesto mohou být odsouzení mladiství při nedodržování zákona, vyhlášek či jiných

---

⁸⁸ *Generální ředitelství* [online]. Copyright ©U [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/345_1999.pdf

⁸⁹ *Generální ředitelství* [online]. Copyright © [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/169_1999.pdf

nařízeních kázeňsky trestání. Pedagogickými zásadami se myslí to, že než se odsouzený mladistvý kázeňsky potrestá, je mu nejdříve domluveno a do osobní karty zapsáno, že byl proveden pohovor a znovu poučení o jeho právech a povinnostech. Teprve když se toto míjí účinkem, může osoba s kázeňskou pravomocí, potrestat mladistvého podle zákona například důtkou, snížením kapesného až o jednu třetinu nebo zákazem přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce. Mezi kázeňské tresty patří i umístění do uzavřeného oddělení až na 14 dní a odnětí výhod vyplývajících z předcházející odměny. Využívají se tady pedagogické zásady a to tak, že je trest nejdříve uložen podmíněně se zkušební dobou.⁹⁰

Práce sociálního pracovníka se, v případě potrestání odsouzeného mladistvého, zaměřuje na příčiny selhání, na zjištění proč došlo k porušení daných nařízeních. Je věnována zvýšená pozornost nejen samotnému potrestanému, ale i ostatním členům, kteří jsou zařazeni ve stejném kolektivu. Jeho práce spočívá především v konkrétním řešení dané závadné situace s cílem vyhnout se opakování nežádoucího chování. Například mezi dvěma delikventy dojde k vzájemnému napadení, k násilí. Je zapotřebí okamžitě přijmout opatření, která takové situaci v budoucnosti předejde, zabrání nebo ji alespoň včas odhalí. Samozřejmostí je potom nezbytné podrobné vyšetření dané situace. Proč vznikla, zdali se jí nedalo předejít. Je potřeba podotknout, že suicidální chování a násilí mezi odsouzenými mladistvými je vždy vyšetřováno velmi podrobně a důkladně. Kontrolu nad tímto má jak orgán sociálně právní ochrany dítěte – kurátor pro mládež, tak i orgány, které provádí kontrolu věznic, včetně Krajského státního zastupitelství.

2.6 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba byla založena na základě zákona č. 257/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů. „*Nový zákon o probační a mediační službě přinesl výrazné prvky nového pojetí uplatňování trestní spravedlnosti – restorativní justice.*“⁹¹ Tu především zajímá újma, která vznikla při trestné činnosti a její náprava oběti, nutí k odpovědnosti pachatele, zapojení se do řešení, jeho vinou vzniklé, situace. Hlavní cíle probační a mediační služby jsou tedy integrace pachatele, podpora oběti a ochrana společnosti. „*Pracuje na principu restorativní justice, tedy práva, které chce uvádět pokud možno věci do původního stavu.*“⁹²

⁹⁰ *Generální ředitelství* [online]. Copyright © [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/169_1999.pdf

⁹¹ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 155. ISBN 978-80-262-1154-9.

Plnění úkolů probační a mediační služby zajišťují její střediska, která působí v sídlech okresních soudů, dále se dělí na oddělení podle potřeby, zvláště pro mladistvé obviněné, nebo pro uživatele návykových látek apod.⁹³

Restorativní justice pracuje na základě daných principů. Mezi ně patří především respekt – jak vůči obětem, tak i směrem k pachateli, dále odpovědnost – za způsobenou škodu, dialog – mezi stranami konfliktu, participace – řešení situace je na těch osobách, kterých se týká, vyváženost, dobrovolnost, pospolitost – zapojení komunity do řešení a individualita – jedinečnost každé osoby.⁹⁴ Práce probační a mediační služby je založena na „*obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí, ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného, sledování a kontrola odsouzeného v průběhu zkušební doby*“.⁹⁵ To však není celý výčet jejich činností. Dále se zabývá mladistvými obviněnými. V tomto případě musí pracovníci probační a mediační služby realizovat jak výkon, tak kontrolu výchovných a trestních opatření. „*Nabízejí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, spočívající zejména v mimosoudním řešení situace, nabídce vhodných programů pro mladistvé*“.⁹⁶

Mezi konkrétní náplň práce probačního pracovníka u dětí a mladistvých patří zejména příprava zpráv o osobním, rodinném a sociálním prostředí delikventa, osobní jednání s ostatními úřady či zařízeními – orgán sociálně právní ochrany dětí, školy, střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny. Dále zprostředkování mediace mezi oběťmi a delikventem, kde také poskytuje pomoc poškozeným. Součástí mediace je také způsob a realizace nahrazení způsobené škody. Toto doposud uvedené, se provádí ještě v přípravném řízení, ale také v řízení před soudem. Pokud soud určí výchovné či trestní opatření, patří mezi povinnosti pracovníka také výkon dohledu nad povinnostmi, které soud uložil mladistvému delikventovi. Musí o daném dohledu vypracovávat pravidelné zprávy,

---

⁹³ *Sociální služby okresu Benešov* [online]. Copyright © [cit. 20. 09. 2017]. Dostupné z: <http://ssob.info/wp-content/uploads/2015/01/Zakon-257-2000-Sb.-o-probacni-a-mediacni-sluzbe.§3.pdf>

⁹⁴ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 33-34. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁹⁵ *Sociální služby okresu Benešov* [online]. Copyright © [cit. 20. 09. 2017]. Dostupné z: <http://ssob.info/wp-content/uploads/2015/01/Zakon-257-2000-Sb.-o-probacni-a-mediacni-sluzbe.§4.pdf>

⁹⁶ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 130. ISBN 978-80-7367-757-2.

kteří obsahují mimo jiné i výsledky kontrol nad plněním uložených opatření. Jako další činnost pracovníka je nepochybně i spolupráce s rodinou svého delikventního klienta.⁹⁷

Probační a mediační služba a její specialista, kurátor pro děti a mládež vyvíjejí velké úsilí „ o vstup do přípravného řízení ve věcech mladistvých či dětí mladších 15-ti let v maximálně možné míře, neboť cílem její činnosti v této oblasti je urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému a návrh dalších vhodných opatření“.⁹⁸ Jako jeden z mnoha nástrojů pomáhají probačnímu pracovníkovi s mladistvým pachatelem například probační programy, které mají za úkol rozvíjet u nich sociální dovednosti, a s tím spojenou efektivní komunikaci a schopnost řešení konfliktů. Výsledkem tohoto programu by mělo být snížené riziko opakování nežádoucí činnosti, kde se nejvíce uplatňuje „ pozitivní ovlivňování hodnotového systému a uvažování klientů, změnou nevhodných naučených stereotypů jednání.“⁹⁹ Cílem je vlastně vedení k zodpovědnosti a nesení důsledků za svoje chování, motivovanost k zákonnému a správnému jednání. V jasně stanoveném plánu dohledu jsou dopředu pojmenované úkoly, kterých musí juvenilní delikvent dosáhnout, aby se dostavily dohodnuté cíle výchovného či trestního opatření. „ Klíčem k efektivním výsledkům je respektovat rodinu jako propojený systém, kde jednotliví členové rodiny mají vzájemné vztahy a vazby. Probační a mediační služba usiluje tento přístup při práci s mládeží v přípravném i vykonávacím řízení“.¹⁰⁰

2.7 Nestátní neziskové organizace

V předchozích kapitolách jsem popsala úřady a zařízení starající se o juvenilní delikventy na základě státem realizovaných služeb. Tato kapitola se bude věnovat nestátním neziskovým organizacím a sdružením, které se podílejí mimo jiné i na práci s dětmi, adolescenty a dospívajícími žijícími v rizikových oblastech, tzn. např. v sociálně vyloučených lokalitách. Jejich cílem je pomoci jim překlenout složité období adolescence a co nejvíce eliminovat, či zmírňovat tlaky prostředí, ve kterém děti a mladiství žijí. Mezi základní úkoly těchto organizací patří především úzká spolupráce s ostatními subjekty, jako jsou např. školy, orgán sociálně právní ochrany dětí, probační a mediační služba apod. Zaměřují svou činnost na vytváření a realizaci preventivních programů, zvláště se specifikují na sociálně

---

⁹⁷ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 130-132. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁹⁸ Tamtéž, s. 132.

⁹⁹ Tamtéž, s. 134.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 137.

patologické jevy, jako jsou poruchy chování vzniklé v dětství, závislostní chování a kriminalita mládeže.

Jejich cílem jsou všechny stupně prevence. Tedy nejen primární, kde se různými programy snaží předcházet rizikovému chování. Ale také sekundární prevence, která především předchází a zabraňuje recidivě závadného chování. Také terciární prevencí se tyto organizace snaží napomáhat napravovat napáchané škody.

V Karlovarském kraji pracuje s rizikovou mládeží několik sdružení a organizací. Například sdružení Český Západ, které podporuje volnočasové a mimoškolní aktivity dětí a mládeže v sociálně vyloučených lokalitách. Toto sdružení, založené v roce 2001, působí jako obecně prospěšná společnost ve vyloučených lokalitách Karlovarského kraje. Poskytuje sociální služby ve formě terénních programů a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Jejich posláním je zmírňovat sociální vyloučení a zvyšovat schopnost obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách, uspět ve většinové společnosti. Také se snaží působit proti projevům rasové nesnášenlivosti a xenofobie.¹⁰¹

Další organizací působící v Karlovarském kraji je Člověk v tísni, která mimo jiné realizuje program: „*Můj čas, můj život*“. Kde se věnují dětem a mládeži od 6-18 let, kteří žijí v sociálně problémovém prostředí. Uspořádávají pro ně například kulturní a sportovní akce, nebo vzdělávací workshopy. Také jejich činnosti podporují děti ze sociálně slabých rodin při dosahování vzdělání, které jim v budoucnu zvýší možnosti získání zaměstnání. Také motivují rodiče těchto dětí, aby je rovněž podporovali a zároveň řešili celkovou životní situaci rodiny. Strategie konkrétních řešení se nabízí ve spolupráci se školou, orgány místní samosprávy, Policií ČR a jinými neziskovými organizacemi.¹⁰²

---

¹⁰¹ Český Západ, o. p. s. – Mít život ve svých rukou. *Český Západ, o. p. s. – Mít život ve svých rukou* [online]. Copyright © [cit. 09. 11. 2017]. Dostupné z: <http://cesky-zapad.cz>

¹⁰² O nás - Člověk v tísni. *Pomáhejte s námi - Člověk v tísni* [online]. Copyright © [cit. 09. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas>

3. STANOVENÍ CÍLŮ PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V předchozích kapitolách této práce jsou uvedeny vedle popisu konkrétních činností a kompetencí sociálních pracovníků i problémy, které vyvstaly z informací poskytnutých v jednotlivých rozhovorech na konkrétních pracovištích, kde jsou klienty juvenilní delikventi. Empirická část této diplomové práce se bude zabývat kvalitativním šetřením s cílem zjištění odpovědi na hlavní otázku, zdali se by se dala uplatnit metoda sociální práce case managementu v práci s juvenilními delikventy. Šetření jsem realizovala v jednotlivých zařízeních a úřadech v Karlovarském a Ústeckém kraji. Prakticky byl výzkum prováděn tak, že jsem vypracovala projekt - Návrh spolupráce mezi subjekty, a ten předložila jednotlivým zařízením a úřadům k posouzení. V rozhovoru jsme pak řešili otázky týkající se nejen tohoto projektu. Výstupem budou odpovědi a vyhodnocení otázek, které byly na začátku tohoto šetření položeny, a také zdali by tato spolupráce mohla efektivně pomoci juvenilním delikventům ke zmírnění či zabránění recidivě.

Otázky položené v úvodu, jak vypadá jejich spolupráce mezi ostatními zařízeními, jak ji zlepšit či zefektivnit? Jaké jsou jim kladeny překážky, se kterými jsou konfrontováni? A má z jejich pohledu tato práce smysl? Co by chtěli změnit, kde všude jsou mezery, jak ze strany legislativy, tak i ze strany sociálních pracovníků či ostatních osob podílejících se na péči o juvenilní delikventy? Tyto otázky mne vedou k myšlence, jakým způsobem by se toto dalo vyřešit? Dle Matouška máme výborné preventivní programy, které by měly předcházet juvenilní delikvenci. Mezi primární a sekundární patří předškolní programy, které mají za úkol eliminovat školní selhání. Dále programy pro rodiče, které poskytují především poradenské a terapeutické služby rodičům nejen ohrožených dětí. Terciární prevenci již zastupují konkrétní intervenční programy.¹⁰³ Přesto se delikvence dětí a mládeže děje, možná v menší míře, ale za to s agresivnějším průběhem. Dnešní trend společnosti vede spíše k udělování alternativních sankcí, které jsou spojené jednak s administrativní zátěží a jednak personálně. A přesto recidiva juvenilní delikvence má vysoké procento. Je mnoho důvodů proč tomu tak je. Zjišťovat to, však není cílem této práce, ale naopak najít cestu nebo způsob, jak recidivu mladistvých delikventů omezit či zmírnit.

Cílem této diplomové práce bude zmapování kompetencí, jejich komparace a provázanost či spolupráce sociálních pracovníků starajících se o juvenilní delikventy v jednotlivých zařízeních a úřadech. Na otázky, uvedené v úvodu, bych chtěla dostat odpověď

---

¹⁰³ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, s. 167-263. ISBN 978-80-7367-825-8.

prostřednictvím *Projektu - Návrhu spolupráce mezi subjekty*, který zpracuji. Tento projekt bude vycházet z principu metody sociální práce Case managementu.

Výstupem pak budou odpovědi a vyhodnocení, která by vedla v rámci pomoci juvenilním delikventům ke zmírnění či zabránění recidivy.

Hlavní výzkumná otázka

Je možné realizovat efektivně péči o juvenilní delikventy metodou sociální práce Case management?

4. METODOLOGIE VÝZKUMU

V této kapitole se budu věnovat metodám empirického šetření a prostředí, ve kterém probíhalo, včetně představení vypracovaného projektu – Návrh na spolupráci mezi subjekty, s názvem SPRÁVNÁ CESTA. Samozřejmostí bude i popis způsobu výběru průzkumného vzorku.

4.1 Projekt - Návrh spolupráce mezi subjekty

Tento projekt - návrh popisuje fiktivní nestátní neziskovou organizaci, která realizuje sociální práci a plně ji využívá jako týmovou práci. Projekt je psán pro Karlovarský kraj, s tím, že organizace, která by pracovala metodou sociální práce - Case management, by musela rozšířit své služby do tří velkých měst tohoto kraje – Karlovy Vary, Sokolov a Cheb. S působností dřívějších okresů. Myšlenka na tento projekt vzešla při studiu komunitní psychiatrické péče. V oboru péče o jedince s duševními poruchami je metoda case managementu známa a plně využívána. Proto jsem se rozhodla vypracovat Návrh na spolupráci mezi subjekty se zohledněním na děti a mládež ohrožené delikvencí. Cílem tohoto projektu - návrhu je, představení této metody sociální práce jednotlivým sociálním pracovníkům, se kterými je realizován rozhovor, jako možné spolupráce mezi konkrétními úřady a zařízeními věnujícími se péči o juvenilní delikventy. Nejdříve je popsána metoda samotná, poté i praktické příklady spolupráce subjektů.

4.1.1 Case management jako způsob práce

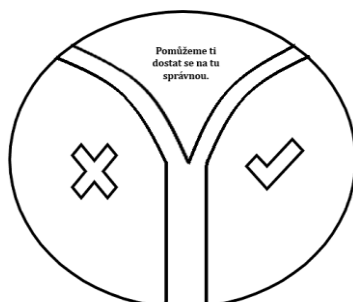
Case management (dále jen CM) má několik modelů. Tento *projekt - návrh* počítá s intenzivním modelem práce *ATC (assertive community treatment)*, který je používán u klientů s velkou šíří potřeb, jak říká Probstová.¹⁰⁴ Intenzivní model by spočíval ve skutečné spolupráci CM týmu s klientem, jeho rodinou, prostředím školy či zaměstnavatelem, sociálním prostředím, kde klient tráví volný čas, také s vrstevníky a samozřejmostí je spolupráce s úřady a zařízeními v působnosti daného města či oblasti.

---

¹⁰⁴ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 141. ISBN 978-80-7367-818-0.

PROJEKT - SPRÁVNÁ CESTA

Logo:

Zdroj: autor práce, 2018

Fiktivní nestátní nezisková organizace SPRÁVNÁ CESTA, má za cíl včasně podchytit delikvenci, zabránit či zmírnit recidivu u juvenilních delikventů ve věku 10-12 až 18-19 let. Jejich mottem je „ *změň směr svého života včas*“. Svých cílů chtějí dosáhnout pomocí metody sociální práce Case management. V organizaci pracují sociální pracovníci, asistenti sociálních pracovníků, psychoterapeut, socioterapeut, kterým se říká case manageri. Spolu tvoří case managerský (dále jen CM) tým, který spolupracuje i s externími pracovníky, jako je například psychiatr či s asistenty prevence kriminality.

CM tým tvoří:

Sociální pracovník – expert na vzdělávání a zaměstnávání – 2 úvazky – napomáhá klientovi řešit vzniklé problémy ve škole či zaměstnání, včetně jeho vyhledávání dle vhodnosti či kvalifikace. Úzká spolupráce především s Úřadem práce a konkrétními školami a jejich odborníky (např. výchovný poradce, speciální pedagog, školní psycholog, třídní učitel), střediskem výchovné péče a výchovným ústavem.

- Asistent sociálního pracovníka – doprovázení – 4 úvazky

Sociální pracovník – expert na bydlení – 1 úvazek – napomáhá klientovi najít vhodné bydlení, včetně řešení problémů, které v souvislosti s bydlením mohou nastat. Úzká spolupráce s Městským úřadem, Dětskými domovy, Domem na půli cesty, realitními kancelářemi a ostatními subjekty zabývajícími se bydlením.

- Asistent sociálního pracovníka – doprovázení – 1 úvazek

Sociální pracovník – expert na úřady – 1 úvazek – napomáhání klientovi s jednáním u soudů, věznicích, Policií ČR, probační a mediační službě, včetně možného dohledu nad výkonem opatření uloženém konkrétním úřadem.

- Asistent sociálního pracovníka – doprovázení - 2 úvazky

Sociální pracovník – expert na oblast volného času – 1 úvazek – napomáhání klientovi nalézt vhodné činnosti pro volný čas. Úzká spolupráce se školami, neziskovými organizacemi, sociálním prostředím klienta a apod.

- Asistent sociálního pracovníka – doprovázení – 2 úvazky

Psychoterapeut – 1 úvazek – napomáhání klientovi se sanací rodiny, individuální práce s klientem, krizová intervence. Úzká spolupráce se školskými odborníky (školní psycholog, školní asistent, třídní učitel), dále spolupráce s psychiatrem (externí pracovník), psychologem či speciálními centry zabývajícími se například závislostním chováním a také spolupráce s podpůrnými skupinami.

Sociální pracovník – expert na socioterapii – 1 úvazek – socioterapie klienta i jeho rodiny. Úzká spolupráce s ostatními členy CM týmu a odborníky, kteří mohou napomoci k řešení aktuální situace klienta.

Celkem pracuje v CM týmu šest sociálních pracovníků s vysokoškolským vzděláním, devět asistentů sociálních pracovníků edukovaných v sociální práci a psychoterapeut. Jako externí pracovník je na půl úvazku k dispozici psychiatr. Aby jejich činnost byla efektivní, bude mít na starosti každý pracovník 10-20 klientů. Celkem tedy maximálně 180 klientů. Jejich konkrétní činnost spočívá v úzké spolupráci mezi sebou, kdy kterýkoli sociální pracovník přijme a vyslechne klienta a podle jeho aktuálně nejdůležitější potřeby přidělí experta na danou problematiku. Určený sociální pracovník má klienta na starosti po celou dobu intervencí, ale současně spolupracuje s ostatními členy CM týmu na dalších problémech, potřebách, zjišťování silných stránek klienta a také jejich řešení společně s ostatními subjekty jako jsou úřady práce, soudy, probační a mediační služba, orgán sociálně právní ochrany dětí, školy a zaměstnavatelé klientů. Je zapotřebí poskytovat klientovi služby, které jsou „šity individuálně na míru“, zaměřovat se na jeho silné stránky, pracovat dlouhodobě v terénu s intenzitou podle potřeby. CM tým umí zapojovat do své práce i sociální okolí klienta, kde především vyhledává vhodné zdroje k nalezení „správné cesty“.

Asistenti sociálních pracovníků jsou samostatnými pracovníky. Jejich činnost spočívá především v doprovázení klientů do škol, k jednotlivým odborníkům, organizacím, úřadům, například k pohovorům o budoucí zaměstnání. Napomáhají klientovi k získávání kompetencí. Nedělají za klienta rozhodnutí, jsou spíše poradci či podpora v dané situaci. Také se podílejí na dohledu výkonu výchovných opatření či dodržování úkolů či cílů daných v individuálním

plánu řešení, se kterým je klient obeznámen, a souhlasil s ním, neboť se spolupodílel na jeho tvorbě.

Pracovní doba CM týmu: pondělí až pátek od 8,00 do 16,00 hodin, v mimo pracovní dobu se jednotliví case manageři střídají v pohotovosti pro krizovou intervenci či dohled nad výkonem opatření. CM tým se schází každé ráno na poradě o svých klientech, kde řeší možné akutní intervence, včetně strategií při řešení konkrétních nastalých problémů.

Intenzivní model spočívá především ve skutečně intenzivní spolupráci mezi klientem a ostatními členy CM týmu. Každý z nich je expertem na danou problematiku, ale zároveň jsou vyškoleni k tomu, aby uměli klientovi a jeho zákonným zástupcům nabídnout řešení v podobě odborníků CM týmu, či jiných subjektů jako jsou Úřad práce, škola a její pracovníci, Orgán sociálně právní ochrany dětí a jeho pracovníci, neziskové nestátní organizace a jejich programy např. na volný čas, podpůrné skupiny jak pro klienty, tak i pro zákonné zástupce či jiné vychovatele, probační a mediační služba – zvláště možnost mediace (mimosoudní vyrovnání vzniklých škod), zaměstnavatel, Městské úřady apod. Nabídka služeb také zahrnuje možnosti osamostatnění mladistvého, pokud nemá vyhovující rodinné zázemí.

Spolupráce v případě souhlasu klienta a jeho zákonného zástupce začíná sepsáním *Dohody o spolupráci*, ve které jsou vytyčeny cíle a vypracovaný *Individuální plán řešení*. Hlavním cílem je ošetřit současnou situaci klienta, a zároveň začít pracovat na jeho kompetencích k samostatnému a zodpovědnému životu v budoucnosti, po dovršení 18 let.

Intenzita intervencí sociálních pracovníků CM týmu je podle situace:

- První 4 týdny – denně – střídá se obden kontakt osobní s telefonním
- Další 4 týdny – 3x týdně – střídá se 2x kontakt osobní s 1x telefonním
- Další 2 měsíce – 2x týdně – střídá se kontakt osobní s telefonním
- Další 6 měsíců – 1x týdně – kontakt osobní
- Další 12 měsíců – 1x 2-3 týdny – střídá se kontakt osobní s telefonním
- Další 18 měsíců – 1x za 2-3 měsíce, většinou osobní

Celkem nejvyšší možná intervence je 40 měsíců. Dle situace se spolupráce může domluvit méně intenzivně, ale také naopak. Pokud v průběhu času nastane krize a je potřeba intervenovat, bude nutný častější kontakt, opět se s klientem můžeme vrátit k intenzivnější spolupráci. Například pokud po roční spolupráci je kontakt již jednou za 3 týdny a nastane krizová situace, bude klientovi nabídnuta opět intenzivnější spolupráce, včetně řešení nastalé krize.

Podněty organizaci SPRÁVNÁ CESTA ke spolupráci mohou přijít ze kteréhokoli úřadu či zařízení, včetně Policie ČR. Pokud klient nemůže přijít sám (např. je ve výkonu vazby,

podnět byl podán z věznice nebo orgánem sociálně právní ochrany dětí), člen CM týmu ho navštíví sám, a zahájí tak spolupráci seznámením s činností CM týmu a celé organizace. Pokud budoucí klient se spoluprací souhlasí, navštěvuje ho, case manager pravidelně a řeší s ním konkrétní kroky, které povedou k vyřešení jeho situace. Úzká spolupráce bude pokračovat i po propuštění ze zařízení. Také jde o to, aby klienta case manager, neztratil z „očí“. Není důvodem ukončovat spolupráci s klientem, pokud se nedostaví na schůzku, ale naopak úkolem case managera je klienta vyhledat, zjistit důvody, proč se tak stalo. Asertivně ho přesvědčit, aby se příští schůzky zúčastnil.

Tato organizace by realizovala svou činnost fyzicky tak, že by vytvářela *mosty* mezi klienty a úřady či zařízeními, které se starají o juvenilní delikventy. Odlehčovala by přetíženým pracovníkům jednotlivých subjektů především tím, že by na sebe převzala některé z jejich povinností a činností. Dalo by se říci, že by členové CM týmu mohli být jejich *prodlouženou rukou*. Především by pracovníci CM týmu mohli být tam, kam nemůže jít sociální pracovník, který pracuje například již ve zmíněné věznici. Vykonyvaly by následnou péči po propuštění ze zařízení jak výchovného, tak i restriktivního charakteru.

4.1.2 Spolupráce mezi subjekty

V této kapitole popíšeme, jak by se prakticky realizovala konkrétní spolupráce v péči o juvenilní delikventy mezi organizací Správná cesta a jednotlivými úřady a zařízeními.

Podnět o potencionálním klientovi, kterým by v tomto ukázkovém případě bylo dítě překračující společností dané normy, může přijít jednak od orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), Policie ČR, školy, Městského úřadu, nebo od fyzické osoby – třídního učitele, výchovného poradce či občana (rodiče, prarodiče, teta, strýc, soused apod.). Sociální pracovník, který podnět převezme, zahájí prvotní kroky. Podle informací, které podnět obsahuje, musí rozhodnout, zda si případ nechá a zpracuje sám, či zda vyžaduje intervenci odbornějšího kolegy a potom tedy případ předá fundovanému kolegovi. Například pokud podnět, který podala Policie ČR, se týká 13-ti letého chlapce, který *sprejoval* a tím způsobil škodu na majetku, bude přijímat, case manager, který je expertem na vzdělávání, předá tento potencionální případ kolegovi, který je expertem na probační a mediační službu. Členové CM týmu jsou vyškolení profesionálové, kteří umí vyhodnotit, co je v konkrétním případě to nejdůležitější. Po určení case managera, dotyčný zahájí šetření kontaktováním rodičů či jiných zákonných zástupců potencionálního klienta. S již obdržеныmi informacemi od Policie ČR, si s rodiči a jejich delikventním dítětem smluví schůzku. Ve většině případů je osobně navštíví, aby se možné intervence mohly rozeběhnout co nejdříve. Během první

schůzky vysvětlí, jak organizace *Správná cesta* pracuje, co může nabídnout, a pokud budou chtít spolupracovat, osvětlí jim, v čem toto bude spočívat. Pracovník získá písemný souhlas zákonných zástupců.

Na dalších schůzkách rodiče s dítětem a case managerem spolu vypracují *Individuální plán řešení* nastalé situace, při které vznikla škoda, včetně mediace a narovnání způsobené škody. Dále bude obsahovat preventivní program, jehož cílem bude zabránění dalšímu delikventnímu chování, četnost intervencí, schůzek a také cíle, kterých by chtěla rodina s klientem dosáhnout, včetně termínu do kdy by měly být zmíněné cíle zrealizovány.

Konkrétní práce case managera, spočívá v naplňování a kontrolování realizace Individuálního plánu řešení. Nastalé problémy řeší s ostatními členy CM týmu při ranních poradách, a domlouvá s nimi nové strategie či intervence s jinými odborníky, úřady nebo zařízeními. Do plánu řešení v rámci prevence se musí zahrnout i oblast trávení volného času klienta či oblast jeho vzdělávání. Case manageri a asistenti doprovázejí své klienty i na tyto aktivity, řeší například s výchovnými poradci konkrétní problémy a v rámci sanace rodiny pomáhají znovunavázat komunikaci mezi rodiči a dětmi.

V jiném případě přijde podnět ze Střediska výchovné péče, kde obsahem informace bylo, že bude končit dobrovolný pobyt 15 -ti letému chlapci, s ještě neukončenou povinnou školní docházkou. Case manager, expert na vzdělávání, osobně navštíví Středisko, aby získal bližší informace. Poté kontaktuje a osobně navštíví zákonné zástupce zmíněného mladistvého, kteří již byli Střediskem také informováni. Na schůzce vysvětlí, na jakých principech organizace pracuje, co je jejich cílem, co konkrétně jim může nabídnout a v čem spolupráce spočívá. Po získaném souhlasu od zákonných zástupců, naváže také osobní kontakt i s mladistvým delikventem, který je ještě na pobytu ve Středisku. Součástí schůzek je již zahájení vypracování Individuálního plánu řešení, který bude především obsahovat cíle, jako jsou zabránění záškoláctví a vyhýbání se sociálně patologickému prostředí. Preventivní program bude nápomocen k napravení nevhodného asociálního chování. Na realizaci plánu řešení se budou podílet kromě case managera i jeho asistenti a ostatní členové CM týmu, kteří mohou přispět poradenstvím, sanací rodiny či psychoterapeutickou péčí. Po celou dobu spolupráce, dle dopředu dohodnutých intervencí, je organizací *Správná cesta*, klient veden k zodpovědnosti za svůj život, k získávání kompetencí k osamostatnění ve své budoucnosti.

Hlavním cílem organizace je neztratit klienta z očí, a tím zabránit recidivnímu jednání. V tomto případě by se ve své podstatě jednalo o následnou péči po propuštění ze zařízení. Obdobná spolupráce by se mohla využít nejen při propuštění ze Střediska výchovné péče, ale také z výchovného ústavu, výkonu vazby a i z výkonu trestního opatření odnětí svobody.

V těchto ukázkových případech jde o konkrétní spolupráci mezi organizací Správná cesta pracující na principech metody sociální práce case managementu a úřady orgánu sociálně právní ochrany dětí, probační a mediační služby, základních škol, střediska výchovné péče a pracovníků těchto subjektů.

4.2 Výzkumná metoda a prostředí

Zvolenou metodou v kvalitativním výzkumu byl polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Tato forma rozhovoru řeší „ *mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného interview, vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné.*“¹⁰⁵ Za velkou výhodou lze považovat pokládání doplňujících otázek i u takových odpovědí, kde se participant drží přísně pouze dané otázky.

Cílem rozhovoru bylo, kromě získání informací i to, aby účastník šetření cítil uvolněnou atmosféru. Prakticky byl prováděn dvojím způsobem. Vždy byl veden v prostředí pracoviště konkrétního sociálního pracovníka. Z důvodu zákazu vnášení nahrávací techniky do objektů věznic, nebylo možné pořídít audiozáznam rozhovoru ve výkonu vazby i ve výkonu trestu odnětí svobody. Abych zabránila úniku důležité informace, poskytla jsem nejen sociálním pracovníkům výkonu vazby a výkonu trestu připravené otázky k rozhovoru písemnou formou. Odpovědi na ně jsem si zpracovala, a poté si sjednala osobní schůzku, kde jsem pokládala doplňující otázky. Odpovědi na ně byly ihned zapisovány na záznamový arch. Tento postup byl předem telefonicky dohodnutý, ale přesto jsem spolu s otázkami zaslala i doprovodný dopis k rozhovoru. Ostatní rozhovory na úřadě orgánu sociálně právní ochrany, ve středisku výchovné péče a výchovném ústavě byly realizovány v pracovním prostředí sociálních pracovníků, a byl u nich pořízen audiozáznam. Kurátor pro mládež z Probační a mediační služby, mi pro velkou časovou vytíženost, rozhovor odřekl.

Etickou otázku jsem vyřešila informovaným souhlasem, který mi byl ještě před poskytnutím rozhovoru potencionálními účastníky šetření podepsán. Mimo jiné obsahoval i informace o povaze výzkumu. Podmínkou tohoto empirického šetření byla dobrovolnost zúčastnit se ho.

---

¹⁰⁵ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 159. ISBN 80-247-1362-4.

4.3 Popis průzkumného vzorku

Participantů mého kvalitativního výzkumu byli vybráni na základě metody záměrného (účelového) výběru – cíleně pro jejich pracovní pozice.¹⁰⁶ Pro získání dat do tohoto šetření bylo zapotřebí získat sociální pracovníky vykonávající tuto konkrétní činnost. Byli mnou osloveni jednak osobně, ale i telefonicky a písemně. Vysvětlila jsem jim k jakému účelu jejich spolupráci a účast na šetření potřebuji, a seznámila je s cíli této diplomové práce. Participanty, tedy účastníky výzkumu se stali sociální pracovníci – úřadu orgánu sociálně právní ochrany dětí – kurátor pro děti a mládež, střediska výchovné péče, výchovného ústavu, výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

4.4 Zpracování dat

Data, která byla získána jak audionahrávkou, tak i v písemné podobě, včetně záznamových archů, se musela zpracovat a připravit na analýzu. Byla provedena transkripce, to znamená „*převedení netextové povahy do povahy textové*“.¹⁰⁷ Audionahrávky byly doslovně přepsány za dodržení základních pravidel u všech zvukových záznamů stejných.

Metodou vytváření trsů, kdy jsem vyhledávala ve výrocích sociálních pracovníků pasáže, které se týkaly ohraničeného tématu, v tomto případě odpovědi na vybrané otázky. A poté metodou kontrastů a srovnávání, kde jsem potřebovala upozornit na rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi, přesto že měli mnoho společného, jsem analyzovala informace získané při rozhovorech.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 135. ISBN 80-247-1362-4.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 205.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 221-223.

4.5 Doprovodný dopis k rozhovorovým otázkám

Dobrý den,

dovoluji si Vás oslovit touto cestou, protože mne velmi zajímá Váš názor na práci s mladistvými delikventy v současné době.

Studuji magisterské studium Sociální práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií a zároveň pracuji ve Vězeňské službě ČR, na oddělení výkonu vazby. Mezi obviněnými jsou i mladiství. A proto jsem si vybrala téma práce s touto cílovou skupinou. Diplomová práce se bude zabývat hlavní otázkou, zdali by se v práci s juvenilními delikventy efektivně uplatnila metoda sociální práce – Case management. Cílem tohoto by mohlo být nejen včasné podchycení delikvence, ale také zmírnění recidivy mladistvých. K získání odpovědi potřebuji zmapovat práci sociálních pracovníků, kteří se věnují péči o juvenilní delikventy. Počínaje orgánem sociálně právní ochrany dětí – kurátorem pro děti a mládež, střediskem výchovné péče, výchovným ústavem, výkonem vazby, výkonem trestu odnětí svobody a probační a mediační službou.

Ve výzkumné části této práce se budu snažit přijít na to, jaké jsou rozdíly práce sociálních pracovníků v jednotlivých zařízeních, která poskytují péči juvenilním delikventům. Jaké metody sociální práce pracovníci používají? Zdali spolupracují i s jinými odborníky? Tyto rozdíly, hranice, problémy popsat, porovnat a zároveň hledat cestu zlepšení nejen proklientské práce, ale i sociálních pracovníků. Cílem práce bude prostřednictvím *Projektů - Návrh spolupráce mezi subjekty*, který bude využívat již zmíněnou metodu sociální práce case management, zjistit odpovědi na otázky výše popsané.

Metodou kvalitativního šetření bude polostrukturovaný rozhovor a výzkumným vzorkem pak sociální pracovníci ze všech výše uvedených zařízení a úřadů. Otázky k daným rozhovorům, které směřují mimo jiné také k projektu, jsou přiloženy k tomuto dopisu.

Velice bych ocenila Vaši vstřícnost, ochotu a dobrovolnost se mnou spolupracovat na výzkumné části mé diplomové práce.

Předem děkuji a přeji hezký den.

Kubínová Jitka, studentka 5. ročníku PVŠPS

4.6 Otázky k rozhovoru

Rozhovor začíná úvodem:

Muž/ žena, úřad/ zařízení, délka praxe

1. Máte vysokoškolské vzdělání? Řeknete mi v jakém oboru?
2. Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou Vy máte zkušenost se spoluprací mezi Vaším úřadem/ zařízením a ostatními subjekty?
3. Ve své práci se ptám, zdali by se mohla použít metoda Case managementu v péči o juvenilní delikventy. Znáte metodu sociální práce nazývanou Case management?
4. Předkládám Vám návrh spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu. Co konkrétně se Vám na něm líbí?
5. Měl/-a byste k tomuto projektu nějaké výhrady?
6. Využíváte ve Vaší práci, spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog?
  - a. Říkáte NE: A proč ne? Jaké máte důvody? Chtěl/-a byste s nimi spolupracovat?
  - b. Říkáte ANO: Jak, a s kým konkrétně spolupracujete? Je součástí Vaší spolupráce i doprovázení klienta k danému odborníkovi?
7. Jak ovlivňují Vaši práci poznatky ze spolupráce či nespolečné spolupráce s ostatními úřady/ zařízeními? Pomáhají Vám ji zlepšit, zkvalitnit?
  - a. Říkáte NE: A proč ne? Máte nějaký konkrétní příklad?
  - b. Říkáte ANO: Chtěl/-a byste, aby se takováto spolupráce stala pravidlem, normou?
8. Ocenil/-a byste, kdyby se určitá práce nemusela tzv. „dublovat“? Například podrobná diagnostika klienta, kterou si každý úřad či zařízení dělá samo?
9. Case management je především o týmové práci. Jak byste si představil/-a vykonávat svou práci v úzké spolupráci s ostatními subjekty?
10. Jak moc by se musela/ nemusela legislativa změnit, aby mohl být projekt organizace *Správná cesta* uveden do reality z pohledu Vašeho úřadu/ zařízení?

5. VLASTNÍ ŠETŘENÍ A ANALÝZA VÝZKUMU

Vlastní šetření probíhalo během dvou let mého studia. Záměrně nejmenuji konkrétní instituce, respektuji jejich rozhodnutí pro anonymitu. Informované souhlasy byly podepsány ještě před započítím rozhovorů. Vztahy se sociálními pracovníky jednotlivých zařízení či úřadů jsem navazovala postupně. Nejdříve na svém pracovišti, tedy ve věznici – oddělení výkonu vazby a později i výkonu trestu odnětí svobody. Praxi v rámci studia jsem vykonávala ve výchovném ústavu a středisku výchovné péče – odtud znalost tohoto prostředí i jejich pracovníků. Posledním pracovištěm byl orgán sociálně právní ochrany dětí a kurátor pro děti a mládež. Pro velkou časovou vytíženost probačního úředníka jsem nedostala možnost poznat tento úřad osobně, včetně plánovaného rozhovoru. Z tohoto vyplývá, že jsem využila při empirickém šetření nejen informace od daných sociálních pracovníků, ale také od klientů jednotlivých zařízení, i své vlastní zkušenosti. Během let na mém pracovišti jsem se velice často setkávala s recidivujícími mladistvými. A ve výchovném ústavu, středisku výchovné péče potkávala děti a mladistvé, kteří se opakovaně vraceli. Nejen při volnočasových aktivitách jsme naráželi na témata, co dál se životem. Jak bude vypadat jejich život po propuštění ze zařízení?

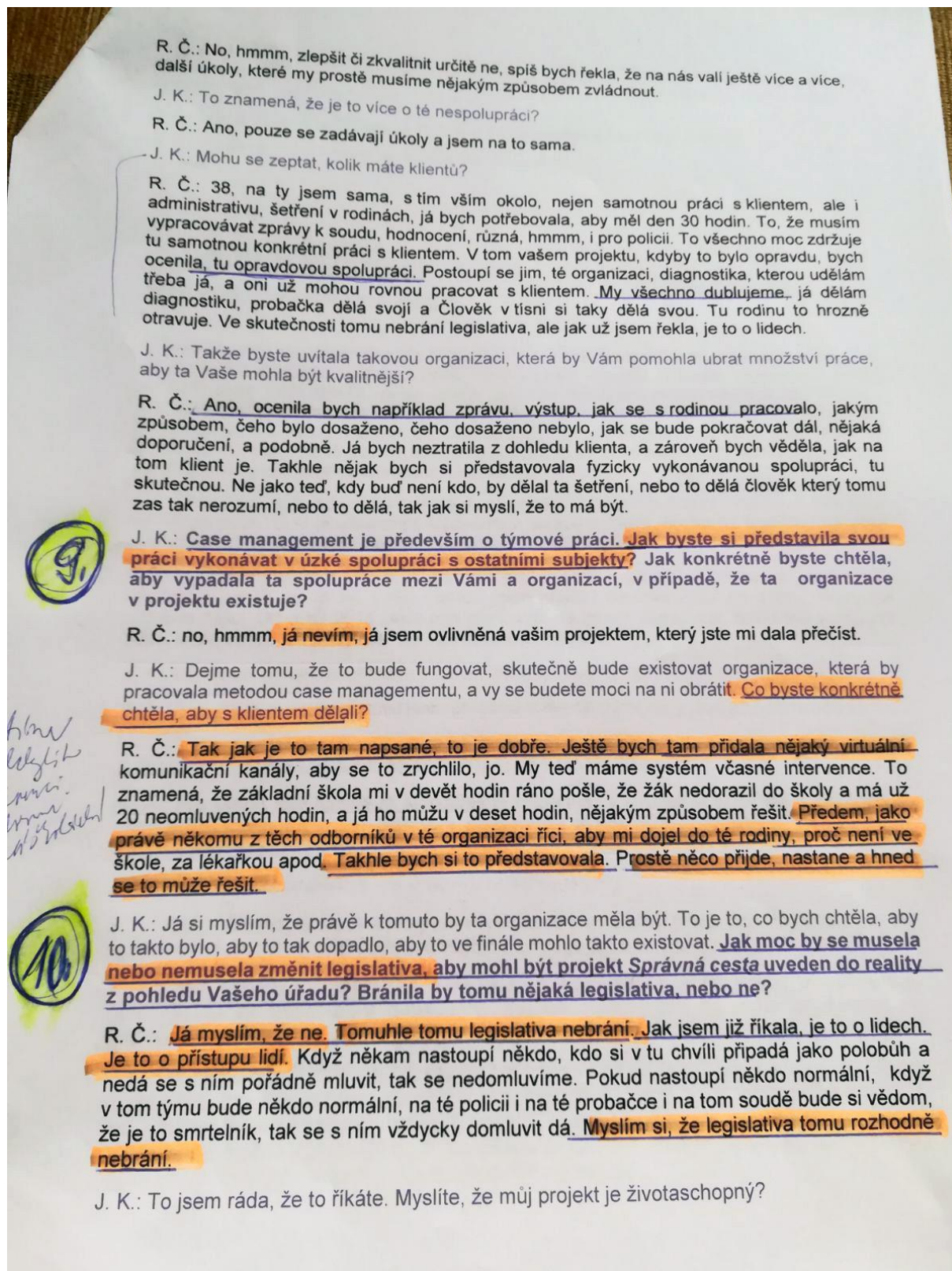
Vypracovala jsem projekt – Návrh spolupráce mezi subjekty s názvem *Správná cesta*. Tento projekt jsem spolu s hlavními otázkami k rozhovoru a doprovodným dopisem předkládala konkrétním sociálním pracovníkům z výše popsaných zařízení. Analýza dat byla poté realizována na základě metody vytváření trsů „*tj. když vyhledáváme ve výrocích osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu*“¹⁰⁹. V tomto případě se jednalo o získání odpovědí na pět základních otázek a jednu doplňkovou. Analýzu jsem zaměřila na získání informací, které se týkají současné spolupráce mezi jejich úřadem či zařízením a ostatními subjekty (otázka č. 2), dále pak na možnost realizovat svou stávající činnost jako týmovou práci (otázka č. 9). Dalšími zjištěními pak byly výhody (otázka č. 4) a nevýhody či výhrady (otázka č. 5) předkládaného projektu, včetně názoru na doprovázení (doplňková otázka) klienta k odborníkovi. Jako poslední byla zjišťována otázka možné změny legislativy v případě uvedení projektu do reality (otázka č. 10).

Cílem výzkumu bylo získání odpovědi na stanovenou hlavní otázku. Zdali se může efektivně použít metoda sociální práce – case management, v péči o juvenilní delikventy.

---

¹⁰⁹ MIOVSKÝ M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 221. ISBN 80-247-1362-4.

Příklad použití metody vytváření trsů při analýze dat v pracovní verzi přepsaných rozhovorů:

Obr. č. 1 Zdroj: autor práce, 2018

5.1 Orgán sociálně právní ochrany dětí – první rozhovor

První rozhovor by uskutečněn na pracovišti kurátora pro děti a mládež, orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Prakticky byl realizovaný na třetí schůzce. První dvě byly zaměřeny na poznání pracoviště, legislativy, samotné práce kurátora. Pracovník měl předem k dispozici na prostudování projekt spolupráce mezi subjekty, aby mohl při realizaci předem domluveného rozhovoru vyjádřit svůj názor.

Z odpovědí kurátora na současnou situaci vyplynulo, že spolupráce se stávajícími subjekty, jako jsou výchovná zařízení, je na dobré úrovni. Respektive s výchovnými ústavy je spolupráce „dobrá“, horší je to především s komunikací s nestátními neziskovými organizacemi, kde jejich práci omezují finanční prostředky. Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení je tato hodnocena velmi s odstupem, striktně podle zákonů a nařízení. Zkušenost s probační a mediační službou (dále jen PMS) je evaluována nejednoznačně. Nejedná se o spolupráci ve smyslu poskytnout si navzájem informace. PMS má vlastní metody a způsoby práce s klienty včetně projektů. OSPOD má také své vlastní programy, projekty, tábory apod. S jedním klientem pracují oba úřady na stejné bázi a teprve po určité době práce s tímto konkrétním klientem, žádá PMS prošetření v rodině, napsání zprávy z šetření. Touto žádostí PMS se rozkryje informace o tom, že oba úřady pracují s jedním klientem.

Na základě předloženého projektu vyplynulo z odpovědi kurátora, že týmová práce prakticky realizovaná v úzké spolupráci všech zainteresovaných úřadů a zařízení (výchovných i restriktivních), je viděna jako možnost okamžitého zapojení case managera například do programu včasné intervence. „*Předem, jako právě někomu z těch odborníků v té organizaci říci, aby mi dojel do té rodiny, takhle bych si to představovala. Prostě něco přijde, nastane a hned se to může řešit*“. Byl by to jedinečný způsob zrychlení stávajícího procesu.

Jako výhodu projektu, který využívá metodu case managementu, vidí kurátor celkovou provázanost, počet pracovníků, včetně jejich pracovních úvazků a především skutečnou týmovou práci, „*abychom mu skutečně pomohli*“. Jako výborné hodnotí doprovázení klienta case managerem k jednotlivým odborníkům. Výhradou pak byla pouze komunikace mezi pracovníky jednotlivých subjektů, myšleno „*je to vždycky o lidech. Někdy ta spolupráce prostě nefunguje mezi policií, probační službou, námi, ale i s tím střediskem i výchovným ústavem, někdy je to opravdu na bázi předpis a předpis*“.

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality, vyplynulo z kurátorovy odpovědi, „*že legislativa tomu rozhodně nebrání, je to jen o lidech*“.

5.2 Středisko výchovné péče – druhý rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti střediska výchovné péče s jeho vedoucím. Byl předem domluvený se sociálním pracovníkem, ale pro jeho nastalou dlouhodobou nemoc, byl realizovaný s vedoucím střediska. V tomto středisku jsem vykonávala praxi, měli jsme spolu několik schůzek, znali jsme se. Vedoucí střediska i sociální pracovník měli předem k dispozici na prostudování projekt spolupráce mezi subjekty, aby mohli při realizaci předem domluveného rozhovoru vyjádřit svůj názor.

Z odpovědi vedoucího pracovníka na současnou situaci vyplynulo, že spolupráce subjektů „*stojí především na budování pozitivních mezilidských vztahů*“. Dále pak v současnosti jejich reálná spolupráce s jednotlivými institucemi probíhá ve více osobní rovině, neboť ve spádové oblasti středně velkých obcí, ve které působí, „*se stírá anonymita*“. Vcelku je současná spolupráce hodnocena za „*přínejmenším vyhovující*“.

Na základě předloženého projektu, který využívá především týmovou práci, vyplynulo z odpovědi vedoucího, že tento způsob práce je již ve středisku preferován. „*Nejen formou pedagogických rad, ale i formou periodických intervizí a supervizí, balintovských skupin a jiné*“. Jejich filosofií je právě radit se nad konkrétními případy, včetně hledání a realizace individuálního přístupu, nejvhodnější cesty ke každému klientovi. „*Sám týmovou práci vyhledávám*“.

Jako výhoda v projektu byla označena komunikace, která by měla garantovat lepší mezioborovou spolupráci a komplexní péče, kterou nabízí klientům. Dále pak je vyzdvížena „*sanace právě v oblastech, kde je systém rigidní a není otevřen jiné spolupráci*“. Sanací je myšlena péče po propuštění dětí z pobyť střediska, která by obsahovala i práci s rodinou. Jako nevýhoda projektu se ukázala zkušenost z praxe personálního managementu. „*V praxi bude narážet na lidské osobní individuality, každý jsme jiný, a bez koordinační funkce nebude jeho efektivita naplno využita*“. Jinak řečeno, i tým musí mít alespoň jednoho pracovníka, který převezme zodpovědnost za dané rozhodnutí.

Doprovázení ve středisku jak k lékaři, tak i k jinému odborníkovi, se řeší doprovodem rodičů nebo jiných zákonných zástupců. Z důvodu toho, že „*děti nejsou na rozdíl od ústavní nebo ochranné výchovy v plném přímém zaopatření*“. Teprve pokud jsou dispozice rodičů omezené, „*snažíme se zajišťovat podporu skrze externí sociální pracovníky, pracovníky OSPOD a podobně*“.

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality vyplynulo z odpovědi, „*že již současná legislativa plně umožňuje, ba dokonce i doporučuje jednotlivým*

institucím využívat návazné služby a není ničím novým, že na různých úrovních vznikají rejstříky návazných služeb krajského rozsahu“.

5.3 Výchovní ústav – třetí rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti sociálního pracovníka ve výchovném ústavu. Byl předem domluvený a pracovník měl k dispozici projekt i otázky. Prakticky se rozhovor uskutečnil velmi rychle pro velkou pracovní vytíženost. Zde jsem také vykonávala praxi, schůzek jsme měli několik. Pracovní prostředí i samotnou práci sociálního pracovníka jsem znala.

Z odpovědi sociálního pracovníka na současnou situaci vyplynulo, že úroveň spolupráce, která nejvíc obsahuje především komunikaci s institucemi činnými v trestní řízení a rodinami svěřených dětí, se *„odvíjí individuálně případ od případu, a to od té nejlepší až po žádnou“.*

Na základě předloženého projektu, který využívá především týmovou práci, z odpovědi vyplynulo, že *„nevidí větší prostor pro týmovou práci“.* Sociální pracovník má danou náplň práce spočívající převážně v administrativní činnosti, v komunikaci a spolupráci s ostatními institucemi a sociálním poradenstvím. Sociální práci vykonávanou jako týmovou, lze realizovat v případě přijmutí dalších sociálních pracovníků a rozdělení si povinností.

Jako výhoda projektu byla označena možnost *„otevření neexistujících kanálů s institucemi, které s námi z různého důvodu nemohou nebo nechťejí komunikovat“.* Dále pak komplexnost návrhu, který počítá s konkrétní prací s rodinami. Z pohledu sociálního pracovníka je právě tady *„ve většině případů největší problém.“* Nevýhodou projektu nebylo označeno nic. *„Nemám s tím natolik bohaté zkušenosti, abych mohla předjímat nedostatky.“*

K otázce doprovázení bylo zjištěno, že klienti výchovného ústavu jsou doprovázeni sociálním pracovníkem, vychovatelem i etopedem. *„Ano, s klienty navštěvujeme jak lékaře a zdravotnická zařízení, tak i úřady práce, soudy, probační a mediační službu a jiné.“*

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality vyplynulo z odpovědi *„nevidím žádné legislativní překážky, které by jeho zavedení do současné situace znemožňovaly“.*

5.4 Výkon vazby – čtvrtý rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti sociálního pracovníka ve výkonu vazby. Prakticky byl realizován předchozím zasláním doprovodného dopisu, projektu a otázek k rozhovoru. Odpovědi na dané otázky jsem obdržela písemně. Vysvětlení a doplňující otázky byly zodpovězeny na domluvené schůzce.

Z odpovědi sociálního pracovníka na současnou situaci vyplynulo, že spolupráce jako taková téměř neexistuje. Skutečnou spolupracující institucí je pouze OSPOD, a to jen v rámci nutnosti dané zákonem. Programy restorativní justice, včetně programů terénních, jsou v podmínkách výkonu vazby ze zákona nepřípustné.

Na základě předloženého projektu, který využívá především týmovou práci, z odpovědi vyplynulo, že práce sociálního pracovníka ve výkonu vazby by se do budoucna dala jako týmová vyřešit *„důslednějším přístupem a zejména individualizací řešení problémů, posílením kompetencí a dalším vzděláváním sociálních pracovníků“*. Úzká spolupráce týmu je pak viděna, kromě již řečeného, v naplno odváděné práci. Také v zapojení školských zařízení, proškolení celých týmů pracovníků, *„kteří by uměli včas podchytit, řešit delikvenci a zajistit následnou péči jejím obětem.“*

Jako výhoda projektu byla označena možnost využití podpory a práce s celou rodinou, skutečná postpeniterciární péče. Vyzdvížen byl počet pracovníků zajišťujících v case management týmu samotnou sociální práci. Výhradou se ukázal být nedostatek terénních sociálních pracovníků, tedy spíše pesimismus v kvalitní vzdělané pracovníky, kteří jsou *„velmi finančně podhodnoceni.“*

K otázce doprovázení, ve smyslu case managementu, vedly zjištěné informace k tomu, že pokud se jedná o doprovázení interní, k odborníkovi pracujícím ve výkonu vazby, není s tímto problém. Realizuje se, včetně poradenství na koho a v jaké záležitosti se obrátit. Pokud se jedná o externí doprovázení, mimo zdi výkonu vazby, není toto možné. *„Vězněná osoba nemůže jen tak opustit brány věznice.“*

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality, vyplynulo z odpovědi, že *„nejde o legislativu jako takovou. Pro potřeby spolupráce, podle vašeho projektu, je potřeba, aby case manažeři měli povolen vstup do věznice, dále pak mít souhlas zákonných zástupců, pokud půjde o mladistvé obviněné. Nic jiného mě nenapadá.“*

5.5 Výkon trestu odnětí svobody – pátý rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti sociálního pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé. Této schůzce předcházela písemná komunikace s poskytnutím projektu, otázek i doprovodným dopisem. Odpovědi na otázky jsem obdržela písemně. Osobní schůzka se týkala doplňujících otázek, k již zodpovězeným.

Z odpovědi sociálního pracovníka na současnou situaci vyplynulo, že věznice spolupracuje s několika neziskovými organizacemi, s centry sociální péče i s kurátory OSPOD a PMS. „*Za účelem postpeniterciární péče*“ se tyto služby nabízejí mladistvým odsouzeným. Dále pak vyplynulo, že „*spolupráce funguje, ale její výsledky už jsou jiný problém*“. Mladiství odsouzení využívají paletu nabízených služeb, plní si programy zacházení, ale v momentě, kdy jsou propuštěni, se vrací do svého patologického prostředí „*a je jen otázkou času, kdy se zase vrátí k nám jako odsouzení*“.

Na základě předloženého projektu, který využívá především týmovou práci, z odpovědi vyplynulo, že úzká spolupráce se subjekty v podmínkách výkonu trestu je možná a velmi vítaná. „*Bylo by super, kdybychom se mohli nad konkrétním případem sejít a prodiskutovat, rozdělit si, kdo co bude řešit.*“ Tato činnost je viděna především jako možná péče o sotva zletilé mladistvé, kteří by se tak nemuseli vracet do svého rodinného, ve většině případů patologického, prostředí.

Jako výhoda projektu se ukázalo jeho podrobné rozpracování a ucelení péče. „*Je to velmi podrobně rozpracováno, uceleno. Myslím si, že takto to fakticky funguje.*“ Existující fungování spolupráce je v projektu spojeno i s možnou postpeniterciární péčí. Výhrady k němu pak nebyly definovány. „*Jak jsem již uvedla, tento model funguje.*“

K otázce doprovázení, ve smyslu case managementu, bylo zjištěno, že není v podmínkách výkonu trestu možné, pokud se nejedná o doprovod k odborníkovi vykonávajícímu svou činnost přímo ve věznici. „*Samozřejmě, že ven s nimi jít nemohu.*“ Spolupráce s externími odborníky se realizuje osobním dostavením se za konkrétním účelem či klientem do věznice.

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality, z odpovědi vyplynulo, že „*legislativa jako taková by se zřejmě měnit nemusela.*“ Jen by se museli „*ošetřit souhlasy k předávání informací mezi organizacemi*“, i se souhlasem zákonných zástupců.

5.6 Výkon trestu odnětí svobody – šestý rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti vychovatele-terapeuta ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé. Zde byl také předem zaslán doprovodný dopis, otázky k rozhovoru a projekt. Celý rozhovor byl velmi rychlý a krátký. Prostoru pro doplňující otázky nebylo mnoho.

Z odpovědi vychovatele – terapeuta na současnou situaci vyplynulo, že spolupráce jako taková z tohoto postu, se s ostatními subjekty nerealizuje. „ *Spolupráce se subjekty mimo věznici nemám v kompetenci.*“

Na základě předloženého projektu využívající týmovou práci, z odpovědi vyplynulo, že vykonávání své práce jako týmové, vlastně vychovatel - terapeut neví, „ *jak konkrétně* „ tato spolupráce by mohla vypadat. Skutečná týmová práce probíhá pouze s interními odborníky.

Jako výhoda projektu se ukázala jednotnost, řád a optimismus. Výhrady pak byly definované, jako celkově nereálný projekt, právě kvůli optimismu. „ *V podstatě žádné výhrady nemám, jen se mi to zatím zdá nereálné, v tom vidím ten váš optimismus.*“ Zvláště socioterapie rodin je označena za nereálnou, pro samotnou povahu rodin odsouzených mladistvých. „ *Spousta našich klientů vás k sobě nepustí ani jejich rodiny. Nemají rádi, když se jim říká, co mají a co nemají dělat.*“

K otázce doprovázení se ukázalo, že v podmínkách výkonu trestu není možné jít s vězněnou osobou mimo zdi věznice, pokud se nejedná o extramurální aktivity. Pouze ve věznici „*mohu jít s odsouzeným ke kolegovi*“.

K otázce možné změny legislativy z důvodu uvedení projektu do reality bylo řečeno: „ *Dost. Tedy předpokládám.*“

6. SHRNUÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

V předchozí kapitole jsem zpracovala rozhovory, realizované v rámci výzkumu za účelem zjištění informací k projektu – Návrhu spolupráce mezi subjekty – Správná cesta. V následující kapitole k zanalyzovaným informacím a zjištěním z rozhovorů přidám vlastní názor a zkušenosti získané nejen na jednotlivých pracovištích. Poté vždy po každém takovém hodnocení vypracuji shrnutí.

Z prvního rozhovoru na pracovišti kurátora pro děti a mládež, orgánu sociálně právní ochrany dětí vyplynulo, že v současné době spolupráce s ostatními subjekty sice probíhá, ale není nijak efektivní. Spousta práce se dubluje, například podrobná diagnostika, kdy si jí každý subjekt dělá sám a získané informace se v mnoha případech nesdělují dále, dalším odborníkům pracujícím s konkrétní rodinou. Zde je důležité podotknout, že rodina neustále odpovídá na poměrně důvěrné otázky stále jiným osobám. Potom není divu, že mají na práci sociálních pracovníků názor takový, že *jim nikdo nepomáhá, že se nic jiného neděje*. Současná spolupráce je z pohledu kurátora pro děti a mládež nejednoznačná, někdy funguje a někdy ne. Další důležitou informací se stala možnost okamžitého zapojení case managera do programu včasné intervence, pokud by se stal reálným projektem. Tento program je již v kraji zavedený, ale pro velký počet klientů jednoho sociálního pracovníka, poněkud pomalý. Nemá ten efekt, který byl od něj očekáván. Možnost obrátit se na organizaci Správná cesta by tento program zaručeně zefektivnila. Výhody projektu, které jsou kurátorem viděny jako provázanost, by se ve spolupráci s ostatními subjekty nejvíce osvědčily především tím, že case manager by měl možnost podchytit asociální chování, jako je například záškoláctví, hned v začátku, protože by byl fyzicky zapojen do programu včasné intervence. Mohl by úzce spolupracovat nejen s kurátorem, ale i se školou, jejich výchovným poradcem. Mohl by mít vytypované ohrožené děti a spolu s metodikem prevence, který působí na škole, spolupracovat na preventivních programech sociálně patologických jevů. Jako výborný nápad hodnotí kurátor možnost doprovázení klienta. Zkušenost z praxe je taková, že spousta klientů se nedostaví k odborníkům, které jim kurátor vybere, jen proto, že se stydí, že neví, jak mají mluvit. Už jen ta skutečnost, že na tu situaci, pro ně nepříjemnou, nebudou sami, je vítaná a oceňovaná. Výhradou projektu byla uvedena komunikace mezi subjekty, ve smyslu toho, že na různých pracovištích pracují různí lidé mající svou náplň práce, a každý s těch lidí tu svou práci vykonává, *jak uzná za vhodné*, někdy z toho plynou pouze povinnosti dle daných předpisů a někdy naopak se může vyjít vstříc. Je to o lidech. S tím souvisí i možná změna legislativy v případě uvedení projektu do reality. Kurátor pro děti a mládež vyjádřil

názor, že tomuto legislativa nebrání, naopak je to o přístupu lidí, o tom jakým způsobem vykonávají svou práci, ať na Policii ČR, PMS, tak třeba i soudu.

Z prvního rozhovoru v celku vyplynulo, že projekt Správná cesta, pokud by byl zrealizován, by měl výbornou uplatnitelnost. Především jako důležitý činitel v již existujícím programu včasné intervence, dále jako účastník na preventivních programech sociálně patologických jevů dětí a mládeže, aby se včas podchytila jejich delikvence.

Z druhého rozhovoru na pracovišti vedoucího střediska výchovné péče vyplynulo, že současnou spoluprací mezi subjekty zabývajícími se delikventní mládeží hodnotí jako vyhovující. Je přesvědčen, že je to také způsobeno spádovou oblastí, ve které působí, protože se tak *stírá anonymita* jednotlivých institucí. Středisko úzce spolupracuje nejen s úřady (OSPOD, Městský úřad, soud), ale také se základními a středními školami. Realizují se různé semináře, školení, přednášky. Napomáhá se nejen školnímu metodikovi prevence, ale také výchovnému poradci v řešení některých případů, včetně přizvání na případové konference. Jako výhoda se v projektu Správná cesta ukázala být právě komunikace mezi subjekty, která by poskytla konkrétnímu klientu skutečnou komplexní péči. Zvláště sanace rodiny je pro klienty střediska velice důležitá. Bez ní se děti vrací do patologického prostředí, ze kterého vzešlo jejich problémové asociální chování. Výhradou k projektu je nepřítomnost koordinátora, vedoucího, někoho, kdo převezme zodpovědnost za rozhodnutí týmu, která učiní case manageri. Skutečnost doprovázení se ve středisku děje prostřednictvím rodičů nebo jiných zákonných zástupců a teprve pokud oni nemohou, mají dispozice omezené, je využíván externí sociální pracovník z OSPOD. Je to zkušenost z praxe, protože děti nejsou ve středisku v plném přímém zaopatření, jsou tam umístěni na dobrovolný pobyt, a proto za ně odpovídají rodiče. K otázce možné změny legislativy se vedoucí střediska vyjádřil jasným postojem. Dnešní systém tvorby legislativy v ČR je rigidní a podléhá politickým tlakům více, než odborným. Z toho pramení, že je potřeba využívat dnešní platnou legislativu. Ta umožňuje využívat návazné služby, zde vidí možnou spolupráci s ostatními subjekty, mezi které patří i neziskové organizace věnující se péči dětem a mládeži, jako jsou například nízkoprahová centra.

Z druhého rozhovoru v celku vyplynulo, že projekt Správná cesta, a jeho pracovníci by mohli být využiti střediskem k doprovázení svých klientů k odborníkům a to i v situacích, kdy rodič má dispozice k tomuto. Jde o to, že v osobě case managera lze spatřovat člověka, který je rodiči nápomocen s rozhodnutím, která musí učinit. Důležitým momentem je zde rozhodně možnost realizace sanace rodiny. Vůbec práce s rodinou, neboť case manageri by rodinu znali, věděli by, v jakém prostředí žije, ve které oblasti, s kým se jejich ohrožené dítě stýká apod.

Ze třetího rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka ve výchovném ústavu vyplynulo, že současná spolupráce je hodnocena od nuly až po nejlepší, případ od případu. Jako sociální pracovník spolupracuje především s úřady (PMS, OSPOD, soud, Policie ČR, Úřad práce) a zařízeními (Dům na půl cesty a jiné organizace zajišťující bydlení a zaměstnání, věznicemi), také s rodinami svěřených dětí. Tato spolupráce však je jen na úrovni poradenství a edukace. Toto je spojeno s tím, že sociální pracovník ve výchovném ústavu má na starosti komunikaci se subjekty a administrativní agendu, a ta jako taková neustále narůstá. Proto nezbývá čas na samotnou sociální práci v praxi, jako jsou například socionávky s mladistvými, socioterapie rodin a doprovázení rodinných příslušníků k jiným odborníkům. Tudíž v současnosti se o týmové práci jako takové, nedá mluvit. V případě možnosti využití projektu Správná cesta, by se maximálně využili case manageři v práci s rodinou, v socioterapii, poradenství, a především v doprovázení nejen zákonných zástupců, ale také svěřených mladistvých. Ti jsou v současnosti doprovázeni vychovateli nebo etopedy, výjimečně sociálním pracovníkem, nejen k soudům, PMS, do organizací zajišťujících zaměstnání, ale také i bydlení a jiné. Case manager by mohl nabídnout větší paletu služeb, různých druhů profesí, bude znalý prostředí, umí asertivně nasměrovat mladistvého k smysluplnému využití volného času. To vše proto, aby zmírnil riziko delikventního chování. Tudíž z tohoto vyplývá, že výhodou projektu je možnost otevření neexistujících kanálů s institucemi, které z různých důvodů nechtějí nebo nemohou v současnosti spolupracovat. Další důležitou výhodou je komplexnost projektu, která by se dala využít pro děti na podmíněčných propuštěních. Kdy ve většině případů selhávají, protože se vrací do svého patologického prostředí. Pokud by, case manageři měli za klienty děti na podmíněčném propuštění, rozhodně by se návraty zpět do výchovného ústavu neděly tak často. Sociální pracovník věří, že právě komplexnost a konkrétnost projektu je ta *správná cesta* pro jejich klienty. Výhrady k projektu pak nebyly definovány žádné. K otázce možné změny legislativy k uvedení projektu Správná cesta do reality se ukázalo, že ke spuštění projektu není potřeba legislativu měnit. Ta stávající postačuje. Spíše je důležité pracovat na komunikaci a především ochotě spolupracovat mezi ostatními úřady a zařízeními.

Ze třetího rozhovoru vyplynulo, že projekt Správná cesta, by byl využitelný velmi dobře. Case manageři by doprovázeli klienty k odborníkům a institucím, dále by mohli pracovat s celou rodinou a především by napomáhali mladistvým znovu se zdravě začlenit do svého sociálního prostředí. Tento projekt je sociálním pracovníkem hodnocený jako výborná péče pro děti nejen propuštěné podmíněčně, ale i po skončení ústavní či ochranné výchovy.

Ze čtvrtého rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka ve výkonu vazby vyplynulo, že současná spolupráce s ostatními subjekty téměř neexistuje. Například pracovníci OSPOD se dostaví za mladistvým obviněným jednou za tři měsíce, jak ukládá zákon. Předloží se jim,

jak se s mladistvým zachází, jakých volnočasových aktivit se zúčastňuje. Spíše se jedná o kontrolní činnost týmu speciálního pedagoga, než sociální práci s mladistvými. Týmová práce by se v podmínkách výkonu vazby mohla situovat do budoucnosti, kdy by se kladl důraz na vzdělávání sociálních pracovníků, důslednější pracovní přístup, posílení jejich kompetencí a v terénu se zaměřit na prevenci a včasné podchycení, i rychlé řešení delikvence. Výhodou projektu byla označena možnost využití projektu, tak jak je předložený, k postpeniterciární péči, do které by byla zahrnuta i podpora celých rodin. Zvláště byl kladen důraz na počet sociálních pracovníků a jejich asistentů. Sociální pracovníci ve Vězeňské službě jsou přetížení, mají na starosti i 100 klientů každý. Z toho vyplývá, že se samotná práce s vězňenými osobami omezuje především na administrativní úkony a sociální poradenství. Socioterapie a socionávky, které jsou součástí vzdělávacích aktivit v Programu zacházení, bývají vypracované sociálními pracovníky, ale ve skutečnosti je realizují pedagogové volného času, speciální pedagogové či vychovatelé. Výhradou projektu se naopak ukázala skutečnost nedostatku terénních sociálních pracovníků, kteří jsou velmi finančně podhodnoceni. Celkově tomuto projektu by mohli scházet kvalifikovaní odborníci vzdělaní v oboru. K otázce doprovázení - v podmínkách výkonu vazby je možné pouze k interním odborníkům, ale mimo zdi věznice nelze, z důvodu maření účelu výkonu vazby. Toto souvisí s možnou změnou legislativy v případě uvedení projektu do reality. Case manageri by mohli mít povolený vstup do věznice, a souhlas zákonných zástupců se spoluprací s touto organizací. Jiná legislativa tomuto projektu nebrání.

Ze čtvrtého rozhovoru vyplynulo, že projekt Správná cesta, by měl velké využití v postpeniterciární péči, která je v současnosti nějakými programy zaštiťována, ale přesto nemá očekávaný efekt. Projekt počítá se sanací a socioterapií celých rodin, a pokud bude práce case managerů realizována v počtu, v jakém je plánována, je předpoklad, že by mohla být úspěšná ve zmírnění recidivy mladistvých.

Z pátého rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé vyplynulo, že současná spolupráce s ostatními subjekty funguje na výborné úrovni do doby uvěznění odsouzených. Spolupráce s neziskovými organizacemi je zahájena individuálně s mladistvým ještě před propuštěním. Jsou zmapovány jeho potřeby a i on musí být v této spolupráci aktivní. Většinou se tak děje, právě do konce doby uvěznění. Po propuštění se stává, že dotyčný už na domluvené schůzky nepřijde, nebo přestane mít zájem o nabízené služby. Zde bych vyzdvihla možnost týmové práce, kterou předložený projekt nabízí. Sociálnímu pracovníkovi se jeví tento nápad *super*, sejít se nad konkrétním případem a prodiskutovat ho, navrhnout různá řešení a hledat to nejlepší pro klienta. Dále pak v projektu vidí možnost skutečné pomoci mladistvému, sotva zletilému, k osamostatnění. Zmírnily by se tak návraty do patologického prostředí. Výhodou projektu je

podrobné rozpracování a ucelení týmové práce jako takové. Výhrady nebyly definovány. K otázce doprovázení vyplynulo, že je možné pouze v prostorách věznice, ve smyslu case managementu není v podmínkách výkonu trestu možné, z důvodů maření účelu výkonu trestu odnětí svobody. Otázka možné změny legislativy v případě uvedení projektu do reality byla zodpovězena pozitivně. To znamená, že je důležité mít ošetřené souhlasy k předávání informací mezi organizacemi, subjekty a v případě mladistvých, souhlas i zákonných zástupců.

Z pátého rozhovoru vyplynulo, že projekt Správná cesta má výborné podmínky pro skutečnou pomoc k osamostatnění již zletilých odsouzených. Nabízí škálu služeb, tak aby pokryl co nejvíce potřeb právě propuštěného, a tím alespoň poskytl možnost se nevrátit do prostředí, které bylo z velké části původcem jeho delikventní činnosti. Realizovaná týmová práce má jasný koncept.

Ze šestého rozhovoru na pracovišti vychovatele – terapeuta, pracujícího ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé vyplynulo, že spolupráce s ostatními subjekty není v jeho kompetenci. Spolupráce na úrovni poradenství je využívána pouze s odborníky uvnitř věznice. Odborníky jsou myšleni ostatní vychovatelé – terapeuti, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci, kteří se podílejí na plnění Programů zacházení pro jednotlivé odsouzené. Většinou jsou tyto programy zaměřené na přípravu pro budoucí povolání. V tom lze spatřovat současnou týmovou práci, která je realizovaná ve prospěch mladistvých odsouzených. Výhodou projektu byl označen řád a jednotnost. Také optimismus, který se vzápětí ukázal jako výhrada. Projekt se jeví vychovateli – terapeutovi jako nereálný, protože se domnívá, že klienti si case managery nepustí do rodin. Zdůvodnil to názorem, že nemají rádi, když se jim říká, co mají a co nemají dělat. Doprovázení se věznici děje pouze v rámci pomoci ostatních zde pracujících odborníků. Mimo věznici mohou jít vychovatelé – terapeuti nebo vychovatelé s odsouzenými na extramurální aktivity, ale k danému konkrétnímu odborníkovi, vykonávajícímu svou praxi mimo vězeňské zdi, nelze. K otázce možné změny legislativy v případě uvedení projektu do reality, se vyjádřil jednoznačně, že dost.

Ze šestého rozhovoru vyplynulo, že projekt Správná cesta, je velice optimistický, a proto nereálný. Přesto byla vyzdvížena jednotnost a řád. Vychovatelé – terapeuti jsou zvyklí pracovat v týmu, znají spolupráci a umějí ji využít ke své práci.

7. DISKUSE A ZODPOVĚZENÍ HLAVNÍ OTÁZKY

V této části své práce zanalyzované informace získané při rozhovorech a porovnané se svými zkušenostmi a znalostmi, posoudím díky metodě kontrastů a srovnávání. Cílem bude získání odpovědí na otázky položené v úvodu empirického šetření, prostřednictvím zrealizovaných rozhovorů zaměřených na zjištění informací, které se týkají současné spolupráce mezi jejich úřadem či zařízením a ostatními subjekty, dále pak na možnost realizovat svou stávající činnost jako týmovou práci. Dalšími zjištěními pak byly výhody a nevýhody předkládaného projektu, včetně názoru na doprovázení klienta k odborníkovi. Jako poslední byla zjišťována odpověď k otázce možné změny legislativy v případě uvedení projektu do reality. Po každém srovnání odpovědi na otázku vypracuji shrnutí.

Na otázku týkající se současné spolupráce s ostatními úřady a zařízeními vyplynulo, že kurátor pro děti a mládež ji vidí jako nijak efektivní, zbytečnou (ve smyslu dublování práce, nepředávání si informací) a pomalou. Vedoucí střediska výchovné péče je přesvědčen, že kvalitní spolupráce stojí především na pozitivních mezilidských vztazích, hodnotí ji jako vyhovující. Sociální pracovník ve výchovném ústavu ji vnímá velmi individuálně, od výborné až po žádnou, podle konkrétního daného případu. Sociální pracovník ve výkonu vazby skutečnou spolupráci na bázi předávání si informací zkušeností a vzájemné pomoci, nezná. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody je se spoluprací s ostatními subjekty spokojený, ovšem problém vidí v jejich výsledcích. Vychovatel – terapeut nemá kompetence k externí spolupráci, ale interní spolupráci hodnotí jako výbornou týmovou práci.

Na situaci současné spolupráce se dá nahlížet tak, že každé zařízení či úřad je specifické a kompetence jejich pracovníků se různí. Přesto lze spatřovat určité podobnosti jako je například přístup k vlastní práci sociálních pracovníků. Chtějí ji vykonávat co nejlépe, ale brzdí je pomalost jiného úřadu, nechtěnost se zapojit, nebo kvalita výsledků spolupráce. Ovšem i zde je druhá stránka. Díky komunikaci se takováto pomalá či nechtěná spolupráce dá zrychlit a zefektivnit a potom i výsledky jsou kvalitnější. Také záleží na pracovním prostředí a ochotě spolupracovat.

Na otázku realizovat svou práci jako týmovou odpovídá kurátor pro děti a mládež, že by okamžitě uměl zapojit case managera do programu včasné intervence, který už je realizován. Vedoucí střediska se vyjádřil tak, že se již u nich děje a plně využívají interní týmovou práci v konkrétních případech. Sociální pracovník ve výchovném ústavu vyjádřil přání pracovat v týmu, ale v současnosti se tak neděje z personálních důvodů. Sociální pracovník ve výkonu vazby by si týmovou práci představoval v budoucnosti vzděláváním

pracovníků, posílením jejich kompetencí, důslednějším přístupem a zapojením škol. Ve výkonu trestu odnětí svobody vidí sociální pracovník týmovou práci jako opravdu důležitou pro péči o mladistvé odsouzené, zvláště pak pro postpeniterciární péči. Vychovatel – terapeut ve výkonu trestu odnětí svobody zná týmovou interní práci, ale ne externí.

Na otázku realizovat svou práci jako týmovou, má každý pracovník odpověď. U většiny je tento způsob práce běžný, ale pouze ve svém pracovním interním prostředí. Zde je důležitá především ta skutečnost, že každý z pracovníků by týmovou práci ocenil, zná její možnosti, uměl by ji maximálně využít.

Dalším zjištěním byly výhody předkládaného projektu. Kurátor pro děti a mládež vyzdvihl provázanost a počet pracovníků. Vedoucí střediska pak komunikaci a možnou sanaci rodiny. Sociální pracovník ve výchovném ústavu v projektu spatřoval otevření neexistujících kanálů s institucemi, které doposud nechtějí komunikovat. Sociální pracovník ve výkonu vazby ocenil podporu a práci s rodinou, skutečnou postpeniterciární péči a počet pracovníků v týmu case managerů. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody vidí výhody v podrobném rozpracování a ucelení projektu. Vychovatel – terapeut ve výkonu trestu odnětí svobody vyzdvihl řád a jednotnost a také optimismus.

Výhody projektu viděné sociálními pracovníky vlastně vyjadřují jeho pozitiva. Celková provázanost, ucelenost, otevřená komunikace, podpora a práce s rodinou, včetně počtu pracovníků týmu case managementu, jsou dohromady znaky skutečné týmové práce, kterou zde prezentuje právě projekt Správná cesta.

Nevýhody či výhrady předkládaného projektu jsou kurátorem pro děti a mládež viděny v komunikaci, která ve spoustě případů vážne. Vedoucí střediska jako nevýhodu projektu označil skutečnost, že není stanovený koordinátor týmu. Sociální pracovník ve výchovném ústavu žádnou výhradu nedefinoval. Sociální pracovník ve výkonu vazby zdůraznil finanční stránku a především skutečnost nedostatku terénních sociálních pracovníků. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody taktéž nedefinoval žádné výhrady. Vychovatel – terapeut ve výkonu trestu odnětí svobody označil projekt za nereálný pro jeho optimismus. Je přesvědčený, že klienti do svých rodin nepustí cizího člověka.

Nevýhody projektu, na které poukázali pracovníci se, dají využít k zamyšlení a poté zapracování do návrhu spolupráce mezi subjekty. Case manageri umí výborně komunikovat a navazovat asertivním způsobem vztahy. Umění nejen komunikovat, ale i naslouchat, dává case managerům možnost „*nechat se pustit do rodiny*“. To samotné je součástí práce case managerského týmu. Jako výhradu bych to neviděla. Myšlenka vedoucího střediska výchovné péče o koordinátorovi týmu není špatná. Nemusel by být přímo označený jako vedoucí týmu, ale každý case manager by byl stanoveným koordinátorem u každého svého

klienta. Koordinoval by si samotnou práci s klientem nejen s ostatními členy týmu, ale také se zařízeními a úřady potřebnými k jejich práci.

Otázku doprovázení vidí kurátor pro děti a mládež jako výborný nápad. Vedoucí střediska řeší doprovázení klienta skrze rodiče nebo zákonné zástupce, anebo externí sociální pracovníky. Sociální pracovník ve výchovném ústavu využívá doprovázení u klientů stále. Je součástí jeho práce. Sociální pracovník výkonu vazby zná pouze interní doprovázení, externí ze zákona nepřichází v úvahu. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody má externí doprovázení odsouzených omezeno zákonem, stejně jako je ve výkonu vazby. Vychovatel – terapeut ve výkonu trestu doprovázení realizuje také především interní. Výjimku tvoří extramurální aktivity, které probíhají mimo vězeňské zdi.

Doprovázení podle principu case managementu je důležitou součástí práce s klientem. Kurátor pro děti a mládež by okamžitě věděl, jak case managera zapojit do svých již běžících programů, ve středisku výchovné péče využívají služeb externích pracovníků. Case manager by znal svého klienta, věděl, jakým způsobem má s ním pracovat a také by znal nejen jeho potřeby, ale i možnosti, kterých je klient schopný dosáhnout. Je to praktický příklad, kdy se case manager může uplatnit. Sociální pracovník výchovného ústavu doprovázení využívá ve své praxi. Jen to z kapacitních a časových důvodů nedělá osobně, a proto musí tuto službu mladistvému poskytnout vychovatel, nebo etoped. Sociální pracovník ve výkonu vazby doprovází své klienty pouze interně. Obvinění jsou ve výkonu vazby z důvodu tzv. útěkové vazby, kde hrozí vyhýbání se soudnímu líčení, dále pak koluzní vazby, kde hrozí ovlivňování svědků, a nakonec předstížené vazby, kde hrozí dokonání nebo pokračování trestné činnosti. Z toho vyplývá, že není možné opustit zdi výkonu vazby bez vědomí soudce, na jehož příkaz jsou obvinění do výkonu vazby přijati. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody je v podobné situaci jako jeho kolega ve výkonu vazby. Ale přesto tam platí výjimka. Při extramurálních aktivitách jsou odsouzení mladiství doprovázeni jednak sociálním pracovníkem, a také speciálními pedagogy, nebo vychovateli – terapeuty. Tyto aktivity jsou zaměřené na pracovní činnosti mimo věznici. Většinou se týkají vybraných vhodných odsouzených, kteří vykonávají předem dohodnutou dobrovolnou práci například pro Městský úřad, útulek pro psy, úklid městského parku apod. Proto si myslím, že pokud existuje legislativa, která umožňuje odsouzeným opustit brány věznice s vychovatelem - terapeutem, nebude problém pro case managera, aby svého klienta doprovodil k externímu odborníkovi. Například ještě před propuštěním by odsouzený mladistvý mohl osobně navštívit Úřad práce a následně pohovor u budoucího zaměstnavatele v doprovodu case managera.

K otázce možné změny legislativy v případě uvedení projektu do reality, kurátor pro děti a mládež vyjádřil svůj názor tak, že není potřeba. Nejvíce se musí změnit pouze přístup lidí

k vykonávané práci a komunikace. Vedoucí střediska výchovné péče vyjadřuje svůj názor přesvědčením, že se legislativa měnit nemusí, ale pouze využít stávající v novém přístupu. Sociální pracovník ve výchovném ústavu nevidí žádné legislativní překážky, které by znemožňovaly uvedení projektu do reality. Sociální pracovník ve výkonu vazby je přesvědčen, že o změnu legislativy se ani nejedná, pouze bude potřeba zařídit povolení vstupu do věznice case managerům, a v případě mladistvých obviněných bude potřeba mít souhlas zákonného zástupce. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody říká, že by se legislativa měnit nemusela, pouze by se měly ošetřit souhlasy k předávání informací mezi organizacemi a opět souhlas zákonných zástupců, pokud by se jednalo o nezletilé odsouzené. Vychovatel – terapeut předpokládá, že by se legislativa musela změnit dost.

Možná změna legislativy v případě uvedení projektu *Správná cesta do reality*, by podle názorů jednotlivých pracovníků, nebyla potřeba. Jedinou výjimkou je názor vychovatele – terapeuta. Tady si myslím, že je to způsobeno jinými kompetencemi a způsobem práce, kterou vykonává se svými svěřenými odsouzenými mladistvými. Praktická realizace sociální práce nejen ve výkonu trestu odnětí svobody a práce vychovatele – terapeuta ve výkonu trestu odnětí svobody je odlišná jinými pracovními postupy. Z tohoto vyplývá, že současná platná legislativa nebrání *uvedení Správné cesty do života*.

ZODPOVĚZENÍ HLAVNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavní výzkumná otázka

Je možné efektivně realizovat péči o juvenilní delikventy metodou sociální práce Case management?

K zodpovězení této otázky, v empirické části této práce jsem předložila vypracovaný projekt Správná cesta, který využívá principy metody sociální práce case managementu, osloveným sociálním pracovníkům jednotlivých úřadů a zařízení, a požádala je o jejich názor na tento způsob práce s juvenilními delikventy. K odpovědi na hlavní výzkumnou otázku bylo zapotřebí zjistit následující informace.

Nejprve, jak ve skutečnosti vypadá současná spolupráce mezi úřady a zařízeními?

Situace současné spolupráce je v každém zařízení či úřadě specifická a kompetence jejich pracovníků se různí. Přesto lze spatřovat určité podobnosti jako je například přístup k vlastní práci sociálních pracovníků. Chtějí ji vykonávat co nejlépe, ale brzdí je pomalost jiného úřadu, nechtěnost se zapojit, nebo kvalita výsledků spolupráce. Ovšem i zde je druhá stránka. Díky komunikaci se takováto pomalá či nechtěná spolupráce dá zrychlit a zefektivnit a potom i výsledky jsou kvalitnější. Také velmi záleží na pracovním prostředí a ochotě spolupracovat.

Za druhé bylo potřeba zodpovědět otázku, jak si sociální pracovníci představují vykonávat svou práci jako týmovou?

U většiny je tento způsob práce běžný, ale pouze ve svém pracovním interním prostředí. Zde je důležitá především ta skutečnost, že každý z pracovníků by týmovou práci ocenil, zná její možnosti a uměl by ji maximálně využít.

Za třetí jsem zjišťovala, jaké výhody má podle sociálních pracovníků předložený projekt?

Výhody projektu viděné sociálními pracovníky vlastně vyjadřují jeho pozitiva. Celková provázanost, ucelenost, otevřená komunikace, podpora a práce s rodinou, včetně počtu pracovníků týmu case managementu, jsou dohromady znaky skutečné týmové práce, kterou zde prezentuje právě projekt Správná cesta.

Jako další odpověď, byly zjišťovány nevýhody či výhrady projektu.

Nevýhody projektu, jako je zdlouhavá komunikace, na kterou poukázali pracovníci, se dá využít k zamyšlení a poté zapracování do návrhu spolupráce mezi subjekty. Case manageri

umí díky komunikaci navazovat asertivním způsobem vztahy. Umění nejen komunikovat, ale i naslouchat, dává case managerům možnost „*nechat se pustit do rodiny*“. Toto umění je součástí práce case managerského týmu. Myšlenka vedoucího střediska o koordinátorovi týmu není špatná. Nemusel by být přímo označený jako vedoucí týmu, ale každý case manager by byl stanoveným koordinátorem u každého svého klienta. Koordinoval by si samotnou práci s klientem nejen s ostatními členy týmu, ale také se zařízeními a úřady potřebnými k jejich práci v konkrétním případě.

Vybrala jsem doprovázení - důležitou službu, kterou tým case managerů nabízí. Otázkou bylo, jak se v současnosti realizuje doprovázení na jednotlivých pracovištích?

Kurátor pro děti a mládež by okamžitě věděl, jak case managera zapojit do svých již běžících programů, ve středisku výchovné péče využívají služeb externích pracovníků. Case manager by znal svého klienta, věděl, jakým způsobem má s ním pracovat a také by znal nejen jeho potřeby, ale i možnosti, kterých je klient schopný dosáhnout. Je to praktický příklad, kdy se case manager může uplatnit. Sociální pracovník výchovného ústavu doprovázení využívá ve své praxi. Jen to z kapacitních a časových důvodů nedělá osobně, proto musí tuto službu mladistvému poskytnout vychovatel, nebo etoped. Sociální pracovník ve výkonu vazby doprovází své klienty pouze interně. Sociální pracovník ve výkonu trestu odnětí svobody je v podobné situaci jako jeho kolega ve výkonu vazby. Ale přesto tam platí výjimka. Při extramurálních aktivitách jsou odsouzení mladiství doprovázeni jednak sociálním pracovníkem, a také speciálními pedagogy, nebo vychovateli – terapeuti. Proto si myslím, že pokud existuje legislativa, která umožňuje odsouzeným opustit brány věznice s vychovatelem - terapeutem, nebude problém pro case managera, aby svého klienta doprovodil k externímu odborníkovi. Například ještě před propuštěním by odsouzený mohl spolu s case managerem osobně navštívit Úřad práce a následně pohovor u budoucího zaměstnavatele.

Poslední otázkou byla možná změna legislativy v případě uvedení projektu *Správná cesta do reality*.

Možná změna legislativy v případě uvedení projektu *Správná cesta do reality*, by podle názorů jednotlivých pracovníků, nebyla potřeba. Jedinou výjimkou byl názor vychovatele – terapeuta. Tady si myslím, že je to způsobeno jinými kompetencemi a způsobem práce, kterou vykonává se svými svěřenými odsouzenými mladistvými. Praktická realizace sociální práce nejen ve výkonu trestu odnětí svobody a práce vychovatele – terapeuta ve výkonu trestu odnětí svobody je odlišná jinými pracovními postupy. Z tohoto vyplývá, že současná platná legislativa nebrání *uvedení Správné cesty do života*.

ODPOVĚĎ NA HLAVNÍ VÝZKUMNOU OTÁZKU

Po vyhodnocení všech získaných informací z empirického šetření docházím k názoru, že ANO, je možné efektivně využít metodu sociální práce - case management v péči o juvenilní delikventy.

Šetření prokázalo, že situace současné spolupráce mezi subjekty zabývajícími se juvenilní delikvencí není dle představ z důvodu především zdlouhavé komunikace. Tým case managerů by toto mohl odstranit. Je vyškolen v asertivním jednání i v komunikaci nejen s klienty, ale také i s odbornými zaměstnanci. Dále pak zjištění prokázala, že týmovou práci všichni účastníci výzkumu oceňují. Týmová práce je hlavním principem case managementu. Zúčastnění sociální pracovníci se vyjádřili k výhodám projektu. Definovali jeho pozitiva. Ta jsou dohromady znaky skutečné týmové práce, kterou zde prezentuje právě projekt *Správná cesta*. Dalším zjištěním byly výhrady k projektu. Neochota rodin spolupracovat - s tou se musí v takto specifické práci s lidmi počítat, a proto jsou case manageři vyškoleni právě v takové komunikaci, aby uměli asertivně vysvětlit svou roli. Chybějící koordinátor v týmu - nemusel by být přímo označený jako vedoucí týmu, ale každý case manager by byl stanoveným koordinátorem u každého svého klienta. Doprovázení ve smyslu case managementu se uplatní v každém úřadě a zařízení zúčastněných pracovníků. Posledním zjištěním bylo, že současná platná legislativa nebrání *uvedení Správné cesty do reality*.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se týká především sociální práce s juvenilními delikventy, kterou vykonávají pracovníci v konkrétních úřadech či výchovných a restriktivních zařízeních. V úvodu bylo položeno několik otázek a bylo mým úkolem je řádně zodpovědět.

V první, teoretické části jsem vysvětlila jednotlivé pojmy, které byly nejčastěji používány v této práci. V dalších kapitolách pak byly popsány jednotlivé úřady a zařízení, včetně kompetencí a praktické činnosti sociálních pracovníků.

Zabývala jsem se Orgánem sociálně právní ochrany dětí a kuratelou pro děti a mládež, která je v zákoně 359/1999 Sb. pod názvem Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost. Tato péče je zabezpečována prostřednictvím kurátorů pro děti a mládež, kteří provádějí opatření k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického nebo sociálního vývoje dítěte. Dalším subjektem bylo Středisko výchovné péče, které je školským zařízením pro preventivně výchovnou péči, ve kterém musí mít dítě zajištěno svá základní práva vycházející z mezinárodních smluv, dále jsou činnosti směřovány k podporování sebedůvěry a rozvíjení osobnosti dítěte. Hlavním cílem středisek je předcházet rozvoji sociálně patologických jevů, přispívat ke zdravému rozvoji osobnosti odstraňováním příčin či důsledků již vzniklých poruch chování, ale také pomáhají osobám pečujícím o dítě při jeho výchově, např. řešení konkrétních problémů, sanovat rodinné vztahy a zabraňovat v co nejmenší míře odebrání dítěte z jeho rodiny. Třetím byl Výchovný ústav, který je zařízením poskytujícím nařízenou ústavní výchovu a uloženou ochrannou výchovu dětem (od 12 do 15 let) a mladistvým od 15 do 18 let, výjimečně do 19 let. Nebo na základě žádosti nezaopatřené zletilé osoby poskytuje přímé zaopatření do věku 26 let, pokud se připravuje na budoucí povolání. Dalším, v pořadí čtvrtým subjektem byl Výkon vazby na mladistvých, který je definován v zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, a specifikován ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 104/1994 Sb. Obviněným mladistvým se může stát osoba po dovršení 15 roku, kdy se současně stává trestně odpovědnou. Mladistvým je až do dovršení 18 roku věku. O výkonu vazby rozhoduje soud, pokud existuje byť i jeden ze tří důvodů vazby, které jsou uvedeny v §67 Trestního řádu. Pátým subjektem byl Výkon trestu odnětí svobody, který je realizován ve věznicích podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V §60 je stanoveno, že mladiství vykonávají trest odnětí svobody ve věznici pro mladistvé, odděleně od dospělých. Tato věznice je povinna zaměřit se na jejich vzdělávání, výchovu, přípravu na budoucí povolání. Dalším subjektem byl úřad Probační a mediální služby, kterou především zajímá újma, která vznikla při trestné činnosti a její náprava oběti, nutí

k odpovědnosti pachatele a zapojení se do řešení, jeho vinou vzniklé, situace. Hlavní cíle probační a mediační služby jsou tedy integrace pachatele, podpora oběti a ochrana společnosti. Posledním subjektem byly nestátní neziskové organizace a sdružení, která se podílejí mimo jiné i na práci s dětmi a mladistvými žijícími v rizikových oblastech, tzn. např. v sociálně vyloučených lokalitách. Jejich cílem je pomoci jim překlenout složité období adolescence a co nejvíce eliminovat, či zmírňovat tlaky prostředí, ve kterém děti a mladiství žijí. Mezi základní úkoly těchto organizací patří především úzká spolupráce s ostatními subjekty, jako jsou např. školy, orgán sociálně právní ochrany dětí, probační a mediační služba apod.

Ve druhé, praktické části jsem stanovila cíle a hlavní výzkumnou otázku. Pomocí metody kvalitativního výzkumu polostrukturovaného rozhovoru, který byl zrealizován se sociálními pracovníky konkrétních úřadů a zařízení, byly získány relevantní odpovědi na danou otázku. Prakticky to znamenalo vypracovat projekt, který jsem nazvala SPRÁVNÁ CESTA, představující návrh spolupráce mezi subjekty, situovaný do Karlovarského kraje. Tento projekt využívá realizaci sociální práce s juvenilními delikventy prostřednictvím metody sociální práce – case management. Dále jsem připravila otázky do rozhovoru, které směřovaly převážně k vyjádření názoru pracovníků jednotlivých subjektů na daný projekt v souvislosti s jejich současnou situací na pracovišti. Tito pracovníci byli vybráni záměrně, osloveni a teprve poté se konaly samotné rozhovory na konkrétních pracovištích. Byly tudíž předem domluvené a jejich podmínkou byla dobrovolnost se empirického šetření zúčastnit.

Z prvního rozhovoru na pracovišti kurátora pro děti a mládež vyplynulo, že projekt Správná cesta, pokud by byl zrealizován, by měl výbornou uplatnitelnost. Především jako důležitý činitel v již existujícím programu včasné intervence, dále jako účastník na preventivních programech sociálně patologických jevů dětí a mládeže, aby se včas podchytila jejich delikvence. Z druhého rozhovoru na pracovišti vedoucího Střediska výchovné péče vyplynulo, že projekt Správná cesta, a jeho pracovníci by mohli být využiti střediskem k doprovázení svých klientů k odborníkům a to i v situaci, že rodič má k tomuto dispozici. Jde o to, že v osobě case managera lze spatřovat člověka, který je rodiči nápomocen s rozhodnutím, která musí učinit. Důležitým momentem je zde rozhodně možnost realizace sanace rodiny. Vůbec práce s rodinou jako taková, neboť case manageri by rodinu znali, věděli by, v jakém prostředí žije, ve které oblasti, s kým se jejich ohrožené dítě stýká apod. Ze třetího rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka ve výchovném ústavu vyplynulo, že projekt Správná cesta, by byl využitelný velmi dobře. Case manageri by doprovázeli klienty k odborníkům a institucím, dále by mohli pracovat s celou rodinou a především by napomáhali mladistvým znovu se zdravě začlenit do svého sociálního prostředí. Tento projekt je sociálním pracovníkem hodnocený jako výborná péče pro děti nejen propuštěné

podmínečně, ale i po skončení ústavní či ochranné výchovy. Ze čtvrtého rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka výkonu vazby vyplynulo, že projekt Správná cesta, by měl velké využití v postpeniterciární péči, která je v současnosti nějakými programy zaštiťována, ale přesto nemá očekávaný efekt. Projekt počítá se sanací a socioterapií celých rodin, a pokud bude práce case managerů realizována v počtu, v jakém je plánována (maximálně dvacet klientů na case managera), je předpoklad, že by mohla být úspěšná ve zmírnění recidivy mladistvých. Z pátého rozhovoru na pracovišti sociálního pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody vyplynulo, že projekt Správná cesta má výborné podmínky pro skutečnou pomoc k osamostatnění již zletilých odsouzených. Nabízí škálu služeb tak, aby pokryl co nejvíce potřeb právě propuštěného, a tím alespoň poskytl možnost se nevrátit do prostředí, které bylo z velké části původcem jeho delikventní činnosti. Realizovaná týmová práce má daný jasný koncept. Z posledního rozhovoru na pracovišti vychovatele – terapeuta ve výkonu trestu odnětí svobody vyplynulo, že projekt Správná cesta, je velice optimistický, a proto nereálný. Přesto byla vyzdvižena jednotnost a řád. Vychovatelé – terapeuti jsou zvyklí na týmovou práci, znají ji, umějí ji ke své práci využít.

Díky těmto zjištěním jsem stanovenu hlavní výzkumnou otázkou, zdali by se metoda sociální práce case management dala efektivně uplatnit v péči o juvenilní delikventy, zodpověděla v pozitivním smyslu, ano dala. V České republice je case management využíván především v péči o jedince s duševními poruchami, ale i v tomto oboru je vlastně v počátcích. Po vzoru zahraničí je více uplatňován v komunitní psychiatrické péči, kde vykazuje velmi dobré výsledky. Má diplomová práce je zaměřena na sociální práci s juvenilními delikventy. Je to cílová skupina, které je potřeba věnovat zvláštní péči, už proto, že děti nemohou ovlivnit do jaké rodiny, či sociálního prostředí se narodí, kde a v jakých podmínkách jsou nuceni vyrůstat. Každý nemá to štěstí mít tu možnost zažít bezstarostné dětství plné lásky, podpory a porozumění. A proto je tady projekt Správná cesta. Tato diplomová práce prokázala, že by v praxi byl tento návrh spolupráce mezi subjekty skutečně uplatnitelný a využitelný.

Závěrem bych chtěla říci, že cílem této práce bylo zmapování kompetencí, jejich komparace a provázanost či spolupráce sociálních pracovníků starajících se o juvenilní delikventy v jednotlivých zařízeních a úřadech. Výstupem z této diplomové práce je zjištění, že péče o juvenilní delikventy se dá realizovat účinněji a efektivněji pokud konkrétní úřady a zařízení zlepší vzájemnou komunikaci, samotnou spolupráci a individuální přístup ke svým klientům tak, aby ve výsledku, na konci této péče stál mladý zodpovědný člověk připravený na svůj samostatný život. Cestou k tomuto výsledku může být právě již zmiňovaný projekt využívající principy sociální práce case management – Správná cesta.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

Seznam odborné literatury

GEIST, B. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000. ISBN 80-86226-07-7.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JUSTOVÁ, M. *Zem, ktorá nemá svoje nebo: sociálna práca s trestanými osobami*. Bratislava: Sofa, c2009. ISBN 978-80-89033-61-4.

KROON, J. D. WEEGHEL, J. V. *Case management, quo vadis? In Community care and psychiatric rehabilitation for persons with serious mental illness*. Edited by Jaap Van Weeghel. Utrecht: Timbos Institute, 2002. ISBN 966-7841-28-6.

KUBÍNOVÁ, J. *Příčiny juvenilní delikvence*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Martin Jelínek.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-252-0213-4.

MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: SLON, 1994. ISBN 80-85850-00-1.

STUHLÍK, J. *Asertivní komunitní léčba a case management*. Praha: Fokus Books, 2001.

ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Seznam internetových zdrojů

109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

141/1961 Sb. Trestní řád. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

293/1993 Sb. Zákon o výkonu vazby. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 14. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 12. 08. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Český Západ, o. p. s. – Mít život ve svých rukou. *Český Západ, o. p. s. – Mít život ve svých rukou* [online]. Copyright © [cit. 09. 11. 2017]. Dostupné z: <http://cesky-zapad.cz>

Generální ředitelství [online]. Copyright ©U [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/345_1999.pdf

O nás - Člověk v tísni. *Pomáhejte s námi - Člověk v tísni* [online]. Copyright © [cit. 09. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas>

Sociální služby okresu Benešov [online]. Copyright © [cit. 20. 09. 2017]. Dostupné z: <http://ssob.info/wp-content/uploads/2015/01/Zakon-257-2000-Sb.-o-probacni-a-mediacni-sluzbe.pdf>

www.zvjs.sk - uvod [online]. Copyright © [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z:
http://www.zvjs.sk/dokumenty/Dokumenty/2016/marec2016/Predloha-Vyhlasaka-MS-SR-437_2000.pdf

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů - Díl 3 -
Výkon trestu u mladistvých - Podnikatel.cz. *Podnikatel.cz - průvodce vaším podnikáním*
[online]. Copyright © 2007 [cit. 19. 08. 2017]. Dostupné z:
<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-o-vykonu-trestu-odneti-svobody-a-o-zmene-nekterych-souvisejicich-zakonu/f1957755/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – 1. ROZHOVOR.....	I
Příloha B – 2. ROZHOVOR.....	IX
Příloha C – 3. ROZHOVOR.....	XIII
Příloha D – 4. ROZHOVOR.....	XVII
Příloha E – 5. ROZHOVOR.....	XXI
Příloha F – 6. ROZHOVOR.....	XXV

Příloha A – 1. ROZHOVOR

Orgán sociálně právní ochrany dětí

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti kurátora pro děti a mládež, orgánu sociálně právní ochrany dětí, na třetí schůzce. První dvě byly zaměřeny na poznání pracoviště, legislativy, samotné práce pracovníka. Třetí pak byla využita k samotnému rozhovoru, kdy již měl kurátor předem k dispozici projekt – Správná cesta. Informovaný souhlas byl podepsaný ještě před započítím rozhovoru.

J. K.: Dobrý den, dnes se scházíme kvůli domluvenému rozhovoru. Pracujete tady na OSPODu jako kurátor pro děti a mládež.

R. Č.: Ano

J. K.: Mohu se hned na začátku zeptat, jak dlouho tady pracujete?

R. Č.: 10 let

J. K.: Máte vysokoškolské vzdělání?

R. Č.: ano

J. K.: A v jakém oboru?

R. Č.: Sociální práce a sociální politika

J. K. Tak to je úplně to nejlepší, co tu můžete mít. Je povinné mít toto vzdělání na Vašem místě? Na této pozici?

R. Č.: (přemýšlí), někdo má výjimku, má jen vyšší odborné vzdělání, ale většina má vysokoškolské. Povinné je mít vzdělání v tomto směru.

J. K.: Myslíte vystudovanou sociální práci?

R. Č.: Ano, sociální směr, ale někomu stačí vlastně i pedagogické vysokoškolské vzdělání, někteří kurátoři ho mají.

J. K.: Proč se ptám, například učitele musí mít titul magistra a musí ho mít v pedagogickém oboru, tak jestli i u Vás je to povinné?

R. Č.: Myslím si, že by to mělo být podobné, ale není tomu tak.

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou Vy máte zkušenost se spoluprací mezi Vaším úřadem a ostatními subjekty?

R. Č.: tak, hmmm , co se týká našeho úřadu a ostatních výchovných zařízení je spolupráce dobrá, nějakým způsobem se vždycky domluvíme, vždycky je to o lidech, řešíme klienty, především výchovné ústavy se mnou spolupracují, co se týká ostatních subjektů, ta spolupráce s těmi neziskovkami je horší, protože já mám z toho takový pocit, že tam je to vyloženě o penězích, a ta samotná práce se upozaduje, co se týká policie a probační a mediační služby soudů a ostatních úřadů, tak spolupráce je v takové rovině, hodně s odstupem, nechtějí moc spolupracovat, nechtějí pouštět ty informace, je to takové..... takové hodně přes předpisy, ale nějakým způsobem se vždycky domluvíme. Je fakt, že taková probační mediační služba, tam vlastně, hmmm, se domluvíme na věcech, protože oni si vytvářejí nějaký obrázek o klientovi, já si tady vytvářím nějaký obrázek o klientovi, oni s nimi pracují na bázi výchovných pohovorů, na bázi nějakých projektů, my s nimi pracujeme také na bázi výchovných pohovorů, eventuálně nějakých projektů, táborů a podobně. A nakonec to dojde tak, že probační služba žádá nás o prošetření situace v rodině a my jim tu situaci prošetříme a píšeme jim zprávu o informacích, které jsme zjistili.

J. K.: Poté co stejně musíte udělat kompletní diagnostiku, že?

R. Č.: Ano, to musíme.

J. K.: Takže musíte dělat znovu to samé, co již udělala probační služba. Proč vám nemohou poslat tu zprávu, kterou již zpracovali o rodině oni?

R. Č.: Já myslím, že můžou, ale nedělají to. Poskytují nám jen sporadické informace. A nás to zdržuje v práci, tu konkrétní rodinu to otravuje, protože každý se jen ptá, ale z jejich pohledu se nic jiného neděje. Nehledě na to, že probační dostane informace od policie, od státního zástupce a soudu a tam je naše zpráva pro policii, která je napsána pro přípravné řízení, a tak defacto to samé já jen zkopíruji, přepíšu adresu z policie na probační službu, a přestože jsem tuto práci již udělala a policie zprávu už má, chce po nás probační znovu prošetření situace v rodině.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla efektivně použít metoda case managementu, v péči o juvenilní delikventy. Znáte tuto metodu sociální práce?

R. Č.: Takže začnu odzadu. Tuto metodu práce neznám. Vlastně jste mi ji přiblížila vy, již při našem prvním setkání, a zda by se dala použít? Myslím si, že určitě. Určitě by se v práci

s těmi dětmi, mladistvými, kteří mají kousek do zletilosti, tak i ti, kteří páchají trestnou činnost, by bylo vhodné, aby se s nimi, pracovalo úplně jinak, než jak se s nimi pracuje teď.

J. K.: Myslíte, aby se jim někdo skutečně věnoval?

R. Č.: Ano, aby nebyli bezprizorní.

J. K.: Aby jim někdo ukázal cestu, kam dál, prakticky opravdu, jak ten život chodí?

R. Č.: hmmm, já když mám v péči dítě poslední rok před zletilostí ve výchovném zařízení, tak ho směřuju většinou na kurátory pro dospělé, doporučím jim do toho ústavu zajet a tam s mladistvým mluvit, převzít si ho do péče, prostě začnou s ním nějakým způsobem pracovat a eventuálně ho odkazují na různé organizace, která by mu zajistila práci, bydlení a tak. Samozřejmě ve spolupráci s tím ústavem, protože pracovníci toho ústavu dělají to samé, v rámci možností se snaží mu najít ubytování, práci sehnat a podobně. A když už tam není nějakým způsobem vůle nebo jiná možnost, tak se snažím práci, nebo bydlení zajistit já. Ale tím to pro mě končí. Mladistvý má na výběr, chceš, nechceš, tvoje věc.

J. K.: V case managementu jde o to, že pracovník i když už bude bydlet a bude pracovat, tak ho bude navštěvovat nebo by on k němu docházel, to záleží na domluvené spolupráci, jak by vypadal přesně ten kontakt klienta s tím case managerem, s tím, že by vlastně měl pořád povědomí, ten case manager, o tom co vlastně jeho klient dělá, co se v jeho životě děje a on by neustále mohl být klientem a dostával by informace typu, kam ještě se může jít, kam směřovat, jak co zařídit. Dělalo by se všechno proto, aby se nevrátil na tu šikmou plochu, když to tak nazvu šikmou plochou.

R. Č.: Ano, s tím souhlasím. To by bylo to, co potřebují.

J. K.: Předkládám vám návrh projektu spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu. Co konkrétně se vám na něm líbí?

R. Č.: Ta celková provázanost, hmmm, vlastně počet těch pracovníků, jejich úvazky, počet klientů není ani moc ani málo, prostě celková provázanost, celého týmu, to, že by dělali společně. Nedokážu si zcela představit ranní porady. Nějak, jako, že by se tam probíral každý klient zvlášť.

J. K.: Ne každý klient. Tyto porady se dělají, v těchto intenzivních modelech case managementu pro případy, kde byla nebo je nutná krizová intervence, nebo teď naskočil do programu, nebo teď se stala krize a je potřeba intervenovat. A tyto případy se při ranních poradách řeší, né všechny. Existuje taková moje představa, že je na pracovišti case managerů velká tabule v jedné velké kanceláři, ne že by každý pracovník seděl sám, ale v jedné místnosti. Na té tabuli jsou napsáni, když to tak řeknu nejnmutnější klienti ti důležití, ti

v krizi, noví, teď se něco stalo, je potřeba se mu intenzivněji věnovat. Nebo policie dala podnět, a je nějaký mladistvý zfetovaný, protože co si budeme povídat v dnešní době je závislostní chování největším problémem, nebo byl zátah a v baru našli podnapilé mladistvé, tak to je ta situace, to je ta krize, která je potřeba řešit. Ty by byli ti první na té tabuli a o nich by byli ty porady, nebo když by potřeboval, case manager cokoli řešit, nevěděl by si rady, proto tam je ten tým, že na to není a nebude nikdy sám. Že vlastně by i policie mohla informovat tuto organizaci, že se bude něco dít a že by měli vyslat pracovníka a byl by u toho hned, bylo by to hned podchycené. Nebo může během spolupráce vyvstat jiný, další problém než na začátku. Case manageři spolupracují mezi sebou, znají zdroje v sociálním okolí svých klientů a dokážou jim skutečně pomoci, protože s nimi dlouhodobě spolupracují a skutečně je znají, podle jejich schopností, možností i povahy, čeho jsou klienti schopni dosáhnout, na co už nemají, anebo kam je směřovat, aby měli před sebou cíl, nějaký smysl, prostě, aby se nevrátili do starých kolejí. Nabízí svému klientovi různé možnosti, ale nenařizuje mu, hele ve čtyři ti začíná nějaký kroužek, ale naopak koukej, tady kousek od tvého bydliště je, vypadá zajímavě, nechtěl by ses tam podívat. Pracuje s ním úplně jiným způsobem. Prostě tak, aby se klient rozhodl sám, trochu pečujícím způsobem, ale pořád je na rozhodnutí klienta co chce a co nechce dělat. Ale má tam ty možnosti, protože mu je ten case manager ukáže, dá. V zahraničí je dokázáno, že tenhle model funguje a že recidiva spadne z 80 procent, které máme teď až na 20 procent. Myslím si, že je levnější financovat takovou to organizaci, než všechny ty péče, ústavy, lékařské, v restriktivním. To už je jedno, prostě zase to bude stát peníze stát.

R. Č.: Ano, to máte pravdu, a neustále se nám tam vrací a čím častěji se tam vrací, tím menší šance je, že by se postavil na vlastní nohy a stane se doživotním kriminálním, protože vlastně nic jiného nezná.

J. K.: Takhle bych to viděla s tou spoluprací při ranní poradě, abychom se k ní vrátili. Měla byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

R. Č.: Já myslím, že ne. Já myslím, že ten projekt je tak nasměrovaný, že jestliže na to někdo přistoupí a zrealizuje to, tak by to mohlo být úplně skvělé.

J. K.: To jsem ráda, že to říkáte. Spíše bych čekala, že každý si bude hájit ten svůj píseček, to svoje. Bude mít pocit, že by mohl tento způsob vzít jeho práci.

R. Č. Já říkám, že je to vždycky o lidech. Někdy ta spolupráce prostě nefunguje mezi policií, probační službou, námi, ale i s tím střediskem i výchovným ústavem, někdy je to opravdu na bázi předpis a předpis, musím, musím, a to není to dobré. To jsme zase jen u toho papírování a ne u klienta, abychom mu skutečně pomohli.

J. K.: Využíváte ve vaší práci, spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog?

R. Č.: Ano, my už máme spolupráci s psychologem, psychiatrem, výchovnými poradci, speciálními pedagogy, o psychoterapeutovi, tedy spolupráci s ním, jsem ještě neslyšela, nevím, zda by se dal využít a nikdy jsem to ani neřešila a ani jsem neměla potřebu nějakého klienta doporučit.

J. K.: A socioterapii, která by se dala využít při práci s rodinou, provádí vlastní sanaci rodiny?

R. Č.: Sanaci rodiny provádí nezisková organizace Člověk v tísni, ale tam je to tak, že oni když už se do té rodiny nabourají, tak by chtěli rozhodovat, jo, rozhodovat o svém čase, ne o čase té rodiny. Takže já mám teď na vás čas, takže já teď přijdu, né později. Rozhodují o tom, co se v té rodině bude dělat, né co ta rodina konkrétně potřebuje, prostě ji to nařizují, rozhodují o ní. Tak to prostě je. Tak tomu oni říkají sanace rodiny. Výstupy z tohoto direktivního přístupu nám ve finále dávají. Jakým způsobem pracovali s tou rodinou, jak se rodina zvedla, jak se podařily ty cíle, nebo nepodařily. Podle mého, mám takový názor, že je v této organizaci vysoká fluktuace, každých půl roku mi tady ťuká na dveře jiná paní, aby se představila, že pracuje v Nejdku, jsem z Člověka v tísni, a za pár měsíců ťuká jiná.

J. K.: Napadá mě, mají vůbec tyto pracovnice vzdělání, aby mohly provádět sanaci rodiny? Socioterapii?

R. Č.: Já myslím, že nemají, je to především o tom, kdo má zájem tuto práci dělat. To bude asi ten kámen úrazu.

J. K.: Nejvíce by mohla k sanaci rodiny pomoci právě psychoterapie. Protože jestliže není zdravá rodina, pak tam musí existovat důvod, proč mají děti a mladiství problémy, poruchy chování a podobně. Ta rodina vlastně ten problém nevidí, protože v něm žije. Od toho by tam měl do té rodiny přijít někdo jiný, kdo by jim to mohl osvětlit. Nemám pravdu?

R. Č.: S tím souhlasím. Direktivní přístup u mladistvých, zvláště pokud trvá vždy jen chvíli, nemá úspěch. A mě se to tady ukazuje, tím jak se mi stále vrací, mám je v péči několik let, pak je předám kurátorovi pro dospělé, takže žádná změna. Ti mladí musí přijít sami na to, že je něco špatně, že chtějí ukázat jinou cestu. To co je nastaveno teď, myslím ten direktivní způsob, tohle musíš, tohle ne je špatná cesta. Nikam to nevede, a proto se mi stále vrací.

J. K.: A vy máte ke spolupráci jenom Člověka v tísni?

R. Č.: No tak například zrovna v Nejdku, mám jenom Člověka v tísni. Potom tam mám sociální terénní pracovníci, která nemá vůbec žádné vzdělání v sociální práci, pak tam mám vysokoškolsky vzdělanou paní sociální pracovníci kmenovou, ta terénní tam je něco jako

v tom Vašem projektu asistent case managementu. Ta kmenová, relativně, ano, tam je spolupráce dobrá, ale ta terénní, hmmm, Prostě pár krát se stalo, že přišel email: Děti nechodí do školy, rodiče se o ně nestarají, je potřeba tu situaci okamžitě řešit. A nejlepším řešením je odebrání dětí.

J. K.: Takhle se podporují práva a kompetence matky?

R. Č.: Takže já jsem skočila okamžitě do auta, jela jsem do Nejdku, vběhla jsem do té rodiny, tam navařeno, uklizeno, teplo, čisto, děti ve škole a říkám, co máte tady za problém? Proč mi přišel takovýto email? Ale my to nevíme, ta paní terénní pracovnice proti nám má něco a my nevíme, co a děti omarodí, já jim to omluvím třeba až další týden a v tu ránu tohle. Ona totiž paní terénní sociální pracovnice ještě dělá asistentku pedagoga ve škole, má to vlastně spojené, má to z první ruky. A když se dostane na ten úřad v poledne, tak sedne a napíše takový email, jo, takže, je to taková zvláštní spolupráce. A já v tom případě mám zrovna v Nejdku jenom Člověka v tísni. Například v Nové roli nemám nikoho, tam musím posílat sebe nebo někoho z Chodova. Aby ty finančně slabší rodiny to měly trochu jednodušší. Nedokážu si představit, že taková rodina někam dojíždí, třeba až sem k nám. A tady narážím každou chvíli. Když požádám Karlovy Vary, jako město, tak mi řeknou, že tam jezdit nebudou, protože mají svůj rajón, a tohle nemají čas a Chodov mi řekne, no možná výhledově, ale teď konkrétně tady máme plnou kapacitu.

J. K.: Takže Nová Role bude bezprizorní, protože tam nemá Městský úřad svého úředníka, když se to vezme takhle?

R. Č.: Ano, a na tom končí veškerá spolupráce. Není s kým spolupracovat.

J. K.: Jak ovlivňují Vaši práci ze spolupráce či nespolepráce s ostatními úřady/zařízeními? Pomáhají Vám ji zlepšit, zkvalitnit?

R. Č.: No, hmmm, zlepšit či zkvalitnit určitě ne, spíš bych řekla, že na nás valí ještě více a více, další úkoly, které my prostě musíme nějakým způsobem zvládnout.

J. K.: To znamená, že je to více o té nespolepráci?

R. Č.: Ano, pouze se zadávají úkoly a jsem na to sama.

J. K.: Mohu se zeptat, kolik máte klientů?

R. Č.: 38, na ty jsem sama, s tím vším okolo, nejen samotnou práci s klientem, ale i administrativu, šetření v rodinách, já bych potřebovala, aby měl den 30 hodin. To, že musím vypracovávat zprávy k soudu, hodnocení, různá, hmmm, i pro policii. To všechno moc zdržuje tu samotnou konkrétní práci s klientem. V tom vašem projektu, kdyby to bylo opravdu, bych ocenila, tu opravdovou spolupráci. Postoupí se jim, té organizaci, diagnostika,

kteřou udělám třeba já, a oni už mohou rovnou pracovat s klientem, třeba ho i doprovázet k různým odborníkům. My všechno dublujeme, já dělám diagnostiku, probačka dělá svojí a Člověk v tísní si taky dělá svou. Tu rodinu to hrozně otravuje. Ve skutečnosti tomu nebrání legislativa, ale jak už jsem řekla, je to o lidech.

J. K.: Takže byste uvítala takovou organizaci, která by Vám pomohla ubrat množství práce, aby ta Vaše mohla být kvalitnější?

R. Č.: Ano, ocenila bych například zprávu, výstup, jak se s rodinou pracovalo, jakým způsobem, čeho bylo dosaženo, čeho dosaženo nebylo, jak se bude pokračovat dál, nějaká doporučení, a podobně. Já bych neztratila z dohledu klienta, a zároveň bych věděla, jak na tom klient je. Takhle nějak bych si představovala fyzicky vykonávanou spolupráci, tu skutečnou. Ne jako teď, kdy buď není kdo, by dělal ta šetření, nebo to dělá člověk který tomu zas tak nerozumí, nebo to dělá, tak jak si myslí, že to má být.

J. K.: **Case management je především o týmové práci. Jak byste si představila svou práci vykonávat v úzké spolupráci s ostatními subjekty? Jak konkrétně byste chtěla, aby vypadala ta spolupráce mezi Vámi a organizací, v případě, že ta organizace v projektu existuje?**

R. Č.: no, hmmm, já nevím, já jsem ovlivněná vašim projektem, který jste mi dala přečíst.

J. K.: Dejme tomu, že to bude fungovat, skutečně bude existovat organizace, která by pracovala metodou case managementu, a vy se budete moci na ni obrátit. Co byste konkrétně chtěla, aby s klientem dělali?

R. Č.: Tak jak je to tam napsané, to je dobře. Ještě bych tam přidala nějaký virtuální komunikační kanály, aby se to zrychlilo, jo. My teď máme systém včasné intervence. To znamená, že základní škola mi v devět hodin ráno pošle, že žák nedorazil do školy a má už 20 neomluvených hodin, a já ho můžu v deset hodin, nějakým způsobem řešit. Předem, jako právě někomu z těch odborníků v té organizaci říci, aby mi dojel do té rodiny, proč není ve škole, za lékařkou apod. Takhle bych si to představovala. Prostě něco přijde, nastane a hned se to může řešit.

J. K.: Já si myslím, že právě k tomuto by ta organizace měla být. To je to, co bych chtěla, aby to takto bylo, aby to tak dopadlo, aby to ve finále mohlo takto existovat. **Jak moc by se musela nebo nemusela změnit legislativa, aby mohl být projekt *Správná cesta* uveden do reality z pohledu Vašeho úřadu? Bránila by tomu nějaká legislativa, nebo ne?**

R. Č.: Já myslím, že ne. Tomuhle tomu legislativa nebrání. Jak jsem již říkala, je to o lidech. Je to o přístupu lidí. Když někam nastoupí někdo, kdo si v tu chvíli připadá jako polobůh a

nedá se s ním pořádně mluvit, tak se nedomluvíme. Pokud nastoupí někdo normální, když v tom týmu bude někdo normální, na té policii i na té probačce i na tom soudě bude si vědom, že je to smrtelník, tak se s ním vždycky domluvit dá. Myslím si, že legislativa tomu rozhodně nebrání.

J. K.: To jsem ráda, že to říkáte. Myslíte, že můj projekt je životaschopný?

R. Č.: Myslím, že ano, jenom musíte najít ty lidi, ten tým, který bude tu svou práci vykonávat, tak jak si představujete a taky najít ty lidi i v jiných úřadech a zařízeních, kteří budou ochotní spolupracovat. Nebýt na tom svém písečku.

J. K.: Děkuji Vám za upřímnost, a že jste si na mne udělala čas. Na shledanou.

R. Č.: Rádo se stalo a držím vám palce. Na shledanou.

Příloha B – 2. ROZHOVOR

Středisko výchovné péče

Rozhovor byl uskutečněn dne 20. 3. 2018, s vedoucím střediska, na pracovišti Střediska výchovné péče. Protože jsem v tomto středisku vykonávala praxi, schůzek jsme měli několik, nejen spolu, ale i se sociálním pracovníkem a vychovatelem. Rozhovor byl předem domluvený se sociálním pracovníkem, ale pro jeho nemoc se neuskutečnil. K mému projektu se chtěl vyjádřit vedoucí střediska, a tudíž jsem mu toto umožnila. Projekt, včetně otázek, jsem poskytla předem k prostudování. Informovaný souhlas byl podepsán ještě před uskutečněním rozhovoru.

J. K.: Dobrý den, dnes se scházíme kvůli domluvenému rozhovoru. Nacházíme se ve Středisku výchovné péče, které je zřízeno při Výchovném ústavu v Pšově. Mohu se hned na začátku zeptat, jak tady pracujete dlouho?

S. A.: Výchovný ústav je zařízení pro chlapce s ústavní výchovou a ochrannou výchovou, od 15 do 18 let, v této instituci jsem působil od roku 2012 na pozici pedagoga volného času. Od roku 2014 jsem pak přestoupil na pozici vedoucího Střediska výchovné péče, které nabízí jak pobytové, tak i ambulantní služby.

J. K.: Máte tedy bohaté zkušenosti s mladistvými delikventy, že?

S. A.: Ano, ve výchovném ústavu jsem pracoval s mladistvými, tady jsou převážně děti školou povinné.

J. K.: Máte vysokoškolské vzdělání? Případně v jakém oboru?

S. A.: Pro výkon této funkce je samozřejmě nezbytné. V současné době mám dokončené bakalářské studium v oboru Speciální pedagogiky a pokračuji v magisterském programu Sociální pedagogiky.

J. K.: I Váš sociální pracovník má vysokoškolské vzdělání?

S. A.: Ano, má v magisterském programu vystudovanou sociální práci. Zde klademe důraz na vzdělávání, i vychovatelé mají potřebné vzdělání pedagogického směru.

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou vy máte zkušenost se spoluprací mezi vaším zařízením a ostatními subjekty?

S. A.: Dle mého názoru tato spolupráce stojí především na budování pozitivních mezilidských vztahů. Tím, že naše zařízení působí ve spádové oblasti relativně blízkých středně velkých obcí, stírá se tím anonymita jednotlivých institucí a reálná spolupráce probíhá ve více osobní rovině, než je možná v jiných částech republiky standardem. Hmmm. Současný stav v našem regionu z toho pohledu považuji za přinejmenším vyhovující.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla metoda case managementu použít v péči o juvenilní delikventy? Znáte tuto metodu sociální práce?

S. A.: Tuto metodu již znám, tedy je mi v širší rovině známa především z jiných oblastí péče o osoby se znevýhodněním, především duševním onemocněním. Nicméně ve vztahu k práci s mladistvými s poruchami chování s ní nemám hlubší zkušenost, než na úrovni základních informací.

J. K.: Ve svém projektu Vám ji mohu prakticky představit. **Předkládám Vám návrh spolupráce mezi subjekty, který využívá tuto metodu. Co konkrétně se Vám na něm líbí?**

S. A.: Umím si představit, že v oblastech velkých měst, Karlových Varů, Sokolova, Chebu například, nebo v obcích, ve kterých spolupráce mezi institucemi není přirozeně zakotvená, tato metoda může vytvořit vhodný komunikační kanál, který zajistí lepší mezioborovou spolupráci a tím i poskytne koncovému klientu, jakkoli znevýhodněnému dítěti, komplexnější péči.

J. K.: Takže byste v tomto projektu viděl určitou budoucnost péče o děti například propuštěné od Vás nebo z výchovného ústavu?

S. A.: Jak jsem řekl, v oblastech velkých měst by to bylo potřeba. Máme tady děti na pobytu dokonce i z Chebu a po propuštění se vrátí do svého patologického prostředí. Bylo by potřeba pracovat i s jejich rodinami a prostředím, ve kterém se pohybují. A to by Váš projekt mohl, pokud by byl zrealizován, obsáhnout.

J. K.: Měl byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

S. A.: Z hlediska uplatnitelnosti tohoto projektu si myslím, že v oblastech, kde jednotlivé instituce v péči o mladistvé fungují tak, jak mají, může působit takovýto projekt nadbytečně. Umím si jeho uplatnění představit, jak už jsem řekl, především jako sanaci právě v oblastech, kdy tento systém je rigidní a není otevřen jiné spolupráci. Respektive právě zmiňovaná postpéče, péče po propuštění dětí z našich pobytů.

J. K.: Takže post péče by byla vlastně výhodou. A měl byste nějaké výhrady?

S. A.: Z pohledu člověka se zkušeností s personálním managementem si myslím, že teoretický model týmové odborné práce s klientem má svá nepopiratelná pozitiva, nicméně v praxi bude narážet na lidské osobnostní individuality, každý jsme jiný, a bez koordinační funkce nebude jeho efektivita naplno využita. Myslím tím, že i tento model bude potřebovat, aby skutečně mohl fungovat na sto procent, bude potřebovat alespoň jednoho pracovníka, který tým case managerů povede.

J. K.: Tím myslíte, že tým case managerů musí mít vedoucího pracovníka?

S. A.: Ano, i v týmové práci musí být někdo, kdo učiní konečné rozhodnutí a převezme odpovědnost za toto rozhodnutí. Sám rád pracuji v týmu, ale nakonec to musím být já, kdo rozhodne, jak se to bude dělat, jakým způsobem a co se bude dělat.

J. K.: Managera v sobě nezapřete. Využíváte ve vaší práci spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog? Zdali ano, tak jak, a s kým konkrétně spolupracujete?

S. A.: Někteří z těchto jmenovaných odborníků, především pak speciální pedagogové, psychologové i psychoterapeuti mají zřízené funkce přímo v našem zařízení, neboť jsou nedílným článkem při práci s dětmi i mladistvými. Máme například i etopeda. Daleko důležitější je ovšem pro nás mezioborová spolupráce, a to především s orientací na oblast zdravotnictví, kdy zejména dostupnost například pedopsychiatrických služeb je v současné době nevyhovující.

J. K.: Je součástí Vaší spolupráce i doprovázení klienta k danému odborníkovi?

S. A.: Tato záležitost je zpravidla přenechána na rodičích samotných. Děti u nás nejsou na rozdíl od ústavní nebo ochranné výchovy v plném přímém zaopatření, tudíž i odvoz dětí k lékaři a jiné záležitosti jsou odpovědností rodičů. V případě, že dispozice rodičů jsou nějak omezené, snažíme se zajišťovat jim podporu právě skrze externí sociální pracovníky, pracovníky OSPOD a podobně.

J. K.: Jak ovlivňují Vaší práci poznatky ze spolupráce či nespolečné spolupráce s ostatními zařízeními, úřady? Pomáhají Vám ji zlepšit, zkvalitnit?

S. A.: Ano. Jak jsem již v úvodu zmínil, mezioborová spolupráce je základním klíčem k úspěchu a informace o klientovi z dalších zdrojů jsou nezbytnou součástí anamnestické činnosti pracovníka ve středisku.

J. K.: Chtěl byste, aby se takováto spolupráce stala pravidlem, normou?

S. A.: To samozřejmě ano, a i z toho důvodu se i sami snažíme naše know-how předávat dalším zařízením a prohlubovat síť přímých pozitivních vazeb.

J. K.: Ocenil byste, kdyby se určitá práce nemusela tzv. dublovat?

S. A.: Myslím, že toto se již v současné době do jisté míry děje, neboť většina institucí má již podepsané souhlasy o předávání informací a v praxi se jedná o funkční model, kdy například naše zařízení a pracovníci OSPODu si potřebná data běžně sdílí.

J. K.: Myslím například podrobná diagnostika klienta, kterou si každý úřad či zařízení dělá samo.

S. A.: Co se týká konkrétně diagnostiky klienta, pak toto vždy souvisí i s odborností daného pracoviště a nelze očekávat, že sociální diagnostika bude vhodná pro speciálně pedagogickou práci a obráceně.

J. K.: Case management je především o týmové práci, dovedl byste si představit svou práci jako týmovou?

S. A.: I v naší práci se klade důraz na týmovou práci. Nejenom formou pedagogických rad, ale i formou periodických intervizí a supervizí, balintovských skupin a jiné. I v běžné denní praxi se pak nad jednotlivými případy často radíme, jak už jsem řekl, sám týmovou práci vyhledávám. Dva a více odborníků společně hledající pro našeho klienta nejvhodnější cestu a řešení. Společný filosofický směr se pak snažím jako vedoucí pracovník udávat já a je právě mou úlohou, tuto myšlenku předávat všem ostatním pracovníkům a přijmout za ni odpovědnost.

J. K.: Jak moc by se musela nebo nemusela změnit legislativa, aby mohl být projekt organizace *Správná cesta* uveden do reality z pohledu Vašeho zařízení?

S. A.: Vzhledem k tomu, že systém tvorby legislativy je v ČR rigidní a podléhá často tlakům spíše politického, než odborného charakteru, je představa nějaké výrazné a navíc brzké legislativní podpory spíše utopická. Nicméně již současná legislativa plně umožňuje, ba dokonce i doporučuje jednotlivým institucím využívat návazné služby a není již ničím novým, že na různých úrovních vznikají rejstříky návazných služeb krajského rozsahu a podobně. Navíc pokud je mi známo, tak i v současné době v blízkém okolí vznikají organizace podobné té vaší v projektu, které myšlenku ucelení spolupráce razí a prosazují. Bohužel z mé praxe tak většinou činí ne formou rozpočítání existujícího systému, ale naopak duplicitní činností a nahrazováním již fungujících mechanismů.

J. K.: Děkuji Vám, to by bylo všechno. Ještě jednou děkuji, že jste si na mě udělal čas a napomohl mi tak v mém šetření. Na shledanou.

Příloha C – 3. ROZHOVOR

Výchovný ústav

Rozhovor byl uskutečněn na pracovišti sociální pracovnice ve Výchovném ústavu, dne 20. 3. 2018. Protože jsem ve výchovném ústavu vykonávala praxi, znaly jsme se, a měly ještě před samotným rozhovorem několik schůzek. Rozhovor byl pak rychlý, protože zdejší sociální pracovnice vždy byla a je, velmi pracovně vytížená. Projekt i s otázkami jí byl předem poskytnut. Informovaný souhlas byl podepsán ještě před započítím rozhovoru.

J. K.: Dobrý den, předem děkuji, že jste si na mě dnes udělala čas. Scházíme se kvůli domluvenému rozhovoru. Mohly bychom začít otázkou, jaká je Vaše délka praxe při práci s mladistvými?

E. P.: V našem zařízení vykonávám funkci sociální pracovnice, a to již jedenáctým rokem.

J. K.: Máte vysokoškolské vzdělání? Případně v jakém oboru?

E. P.: Nejprve jsem studovala vyšší odbornou školu, následně bakalářské studium a v současné době mám hotové magisterské vzdělání v oboru sociální práce.

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou Vy máte zkušenost se spoluprací mezi vaším zařízením a ostatními subjekty?

E. P.: Činnost sociální pracovnice v našem zařízení tkví především v komunikaci s dalšími institucemi, zejména s Probační a mediační službou, OSPODem, soudy, Policií České republiky, ale i s rodinami svěřených dětí. Úroveň této spolupráce se odvíjí individuálně případ od případu, a to od té nejlepší až po žádnou.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla použít metoda case managementu v péči o juvenilní delikventy? Znáte tuto metodu sociální práce?

E. P.: Tato metoda práce je mi známa z mého studia, při kterém jsem se s ní seznámila. Touto metodou, prostě tato metoda by mohla být při naší práci vhodná zejména pro práci s klienty po výstupu z našeho zařízení nebo s klienty, kteří jsou na podmínce v původních rodinách. Podmínkou myslím, že jsou na podmíněčném pobytu ve svých rodinách, musejí dodržet určité podmínky, jako je buď studium na střední škole, nebo platnou pracovní smlouvu, musejí pracovat skutečně, ne jen na papíře, a samozřejmě zůstat bez drog, být

čistý. Na tom nejvíce podmínky ztroskotávají, že při kontrolních testech na psychotropní látky jsou pozitivní a děti se nám vracejí. Mohlo by to být řešení, pracovat s nimi tímto způsobem. Byl by tam někdo, na koho by se mohli obrátit, nebo kdo by je mohl doprovodit či zkontrolovat.

J. K.: Předkládám Vám návrh spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu. Co konkrétně se Vám na něm líbí?

E. P.: Líbí se mi na něm možnost otevření neexistujících kanálů s institucemi, které s námi z různého důvodu nemohou nebo nechtějí komunikovat. A jak už jsem řekla, také by tato služba mohla posloužit dětem, které například selhávají na podmínkách a předčasně se vrací zpět do našeho zařízení. Líbí se mi komplexnost tohoto projektu, že počítá i s prací s rodinami, protože tam je ve většině případů největší problém.

J. K.: Vy tady nemáte možnost pracovat s rodinou vašich klientů?

E. P.: Ne, na to tady není ani prostor, ani čas.

J. K.: Měla byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

E. P.: Nemám s tím natolik bohaté zkušenosti, abych mohla předjímat nedostatky. Takže výhrady nemám.

J. K.: Využíváte ve vaší práci spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog? Jak, a s kým konkrétně spolupracujete?

E. P.: Na úrovni našeho zařízení spolupracuji s většinou uvedených odborníků, z hlediska externí spolupráce se orientujeme především na kontakt s institucemi poskytujícími psychiatrickou péči, kurátory z probační a mediační služby, Úřadem práce, ale i napomáháme našim chlapcům při sepsání pracovní smlouvy, to znamená, že spolupracujeme i s firmami a organizacemi, které nabízejí našim práci. Dřív jsme jim práci sháněli my, ale to už asi dva roky nesmíme, tudíž si ji shánějí chlapci sami.

J. K.: Je součástí Vaší spolupráce i doprovázení klienta k danému odborníkovi?

E. P.: Ano, s klienty navštěvujeme jak lékaře a zdravotnická zařízení, tak i úřady práce, soudy, probační a mediační službu a jiné.

J. K.: Jak ovlivňují Vaší práci poznatky ze spolupráce či nespolupráce s ostatními zařízeními, úřady? Pomáhají Vám ji zlepšit, zkvalitnit?

E. P.: Přestože jsou pro mou práci tyto informace častokrát nezbytné a to především při naplňování zájmů klienta, neovlivňují nijak charakter mé práce. Rozhodně vím, kdo s námi

spolupracuje, řekněme raději, a kdo s námi spolupracovat nechce jinak než nad rámec svých povinností a i tuto povinnost se snaží obejít, zpomalit a tak podobně. Naši práci zkvalitňuje spolupráce úřadů a zařízení, se kterými máme tak zvaně dobré vztahy, je to vždycky o lidech.

J. K.: Chtěla byste, aby se takováto spolupráce stala pravidlem, normou?

E. P.: Má práce s chlapci tady ve výchovném ústavu, musí mít určitý standard kvality, který naplňuji vždy bez ohledu na součinnost nebo nesoučinnost jiných institucí. Samozřejmě větší otevřenost institucí by mi mou práci častokrát usnadnila a především by umožnila lepší naplňování zájmů dětí. Takže ano, chtěla bych, aby se dobrá spolupráce stala pravidlem.

J. K.: Ocenila byste, kdyby se určitá práce nemusela tzv. dublovat? Například podrobná diagnostika klienta, kterou si každý úřad či zařízení dělá samo.

E. P.: Co se týká konkrétně diagnostiky, do našeho zařízení zpravidla děti přichází zároveň s kompletní nebo alespoň částečnou dokumentací od soudu, diagnostického ústavu, OSPODu a jiných. Tudíž do značné míry k dublování nedochází a pracujeme s již vzniklou dokumentací. Máme své postupy práce a nemám pocit, že bych něco dublovala. Myslím tím jako, že by to bylo zbytečné.

J. K.: Case management je především o týmové práci, dovedla byste si představit svou práci jako týmovou?

E. P.: Vzhledem k množství narůstající byrokracie již i v našem zařízení vznikají nová pracovní místa pro sociální pracovníky, zejména z důvodu značné přetíženosti systému. Ohledně samotné sociální práce nevidím v našem zařízení větší prostor pro týmovou práci. Například sociální nácviky s dětmi dělají etopedi nebo vychovatelé. Má práce především spočívá v administrativní činnosti, v komunikaci a spolupráci s ostatními institucemi, sociálním poradenství. A na nácviky, nebo socioterapii nemám časovou kapacitu. Možná později až nás tady bude více.

J. K.: Myslíte tu situaci, že se u vás rozšiřují pozice na sociálního pracovníka, tedy zvýší se počet sociálních pracovníků?

E. P.: Ano, očekávám, že přijmeme další sociální pracovníky a potom teprve můžeme mluvit o týmové práci, a věřím, že potom budeme moci s našimi klienty realizovat praktickou sociální práci.

J. K.: Jak moc by se musela nebo nemusela změnit legislativa, aby mohl být projekt organizace *Správná cesta* uveden do reality z pohledu Vašeho zařízení?

E. P.: Nevidím žádné legislativní překážky, které by jeho zavedení do současné situace znemožňovaly. Opět je to jen o lidech, kteří by tento projekt chtěli uvést do života, o finanční stránce a podobně. Jako péče pro propuštěné nejen z našeho zařízení by byl tento projekt dobrý.

J. K.: Děkuji Vám za rozhovor, a velice děkuji, že jste si na mě udělala chvíli čas. Na shledanou.

Příloha D – 4. ROZHOVOR

Výkon vazby

Rozhovor byl uskutečněn dne 16. 11. 2017, se sociálním pracovníkem ve výkonu vazby. Prakticky byl realizován předchozím zasláním doprovodného dopisu, projektu Správná cesta a otázek k rozhovoru. Odpovědi na dané otázky jsem obdržela písemně. Doplňující otázky byly položeny na domluvené schůzce. Informovaný souhlas byl podepsán na této schůzce, ale ještě před zasláním projektu s otázkami, telefonicky odsouhlasen.

J. K.: Dobrý den, scházíme se dnes tady kvůli domluvenému rozhovoru. Děkuji, že jste si pro mě vyhradila čas. Mohu se zeptat, jak dlouho pracujete ve věznici?

J. H.: Dobrý den, už jsem tady 8 let. Jinou funkci než sociálního pracovníka jsem tady nedělala.

J. K.: A to je důležité, že jste nepracovala v jiné funkci?

J. H.: Víte, většina kolegů tady ve věznici má sice nějaké vzdělání, ale rozhodně ne sociální práci, a jsou to zcivilnění příslušníci, kteří tady sloužili přes dvacet let a svůj postoj k vězňům nezměnili, ani když už v té uniformě nejsou. A já když chci něco změnit, něco navrhnout, tak neustále bojuji s nespoluprací, s nekolegialitou apod.

J. K.: Máte vysokoškolské vzdělání. Řeknete mi v jakém oboru?

J. H.: Sociální práci na Univerzitě Karlově

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou vy máte zkušenost se spoluprací mezi Vaším zařízením a ostatními subjekty?

J. H.: Osobně nemám zkušenosti s neziskovými organizacemi a jejich projekty, vím o projektech Probační a mediační služby, které se rovněž zabývají mladistvými a s celými jejich rodinami – existují programy sociálního výcviku, terénní programy, rekvalifikační kurzy, psychosociální poradenství, programy restorativní justice apod. Ale výkon vazby s těmito programy nepracuje. Spolupráce s OSPODem je pouze taková, že za našimi mladistvými obviněnými přijdou jejich pracovnice jednou za tři měsíce na pohovor. My doložíme, jaké mají aktivity, jak s nimi pracujeme a to je všechno.

J. K.: Tedy o skutečné spolupráci se nedá hovořit?

J. H.: Ne, je pouze na papíře. Mají dané zákonem, že za mladistvými obviněnými musejí přijít.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla použít metoda Case managementu v péči o juvenilní delikventy. Znáte tuto metodu sociální práce?

J. H.: Ano, znám case management. Sama se snažím se svými kolegy uplatňovat case management a úkolově orientovaný přístup. Pokud se nám vrací, recidivují, do výkonu vazby či trestu, porovnávám situaci s tou předešlou a sleduji změny, pokud k nim ovšem došlo. U recidivujících obviněných i odsouzených je také velmi důležitá motivace.

J. K.: A pracujete s ní nějak konkrétně?

J. H.: Motivaci k práci na sobě, u našich klientů, zjišťuji zcela záměrně. Již při zadání prvních úkolů se zajímám, jaká je opravdová motivace ke změně a ve většině případu mohu konstatovat, že když mají obvinění nebo odsouzení cokoli plnit samostatně, okamžitě z toho vycouvají, nebo se snaží delegovat práci na mne. A zvláště u recidivujících jde pouze o momentální blaho, zajištění tabáku, protože si ho jako mladiství nemohou koupit, ani obdržet v balíku, kávy nebo dalších platidel. Ve většině případů řeší jen to, co je tady a teď, nikoliv co bude po propuštění.

J. K.: Předkládám Vám návrh spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu sociální práce. Co konkrétně se Vám na něm líbí?

J. H.: Právě protože si myslím, že chybí postpeniterciární péče, i podpora celých rodin, je tento projekt jako péče po propuštění obviněných i odsouzených, dobrý. Zvláště pak, když by byl uveden do života, tak jak je napsaný i s těmi počty pracovníků.

J. K.: Myslíte to, že by, každý case manager měl 10-20 klientů?

J. H.: Ano, tady jsou vychovatelé přetížení, protože má každý na starosti až 80 vězňů ve výkonu trestu. Na celý výkon vazby jsem tady sama, na starosti mám všechny vězněné osoby umístěné na této budově, většinou se pohybujeme okolo 100 osob. Úzce spolupracuji s týmem speciálního pedagoga, co se týká péče o mladistvé obviněné, ale jinak se má práce omezuje na administrativní činnost a sociální poradenství. Více při tom počtu vězněných osob nestihnu.

J. K.: A měla byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

J. H.: Bohužel vím, že je velký nedostatek terénních sociálních pracovníků, neboť jsou velmi finančně podhodnocení. Jak by vypadala finanční stránka projektu? Ale i tak si myslím, že největším problémem jsou lidské zdroje, odborníci vzdělaní v oboru, aby věděli, jak mají

profesi sociálních pracovníků vykonávat. Snad již bude uzákoněn nový zákon o sociálních pracovnících, protože i Vězeňská služba by potřebovala odborníky vzdělané v oboru.

J. K.: Využíváte ve Vaší práci, spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog?

J. H.: Ano, jak už jsem říkala, úzce spolupracuji se speciálními pedagogy, psychology, vychovateli, ale i s dozorci. Jsou to všechno zaměstnanci Vězeňské služby. S jinými odborníky ne. S psychiatrem v civilu spolupracuje náš lékař, to není v mé kompetenci.

J. K.: A s psychoterapeutem spolupracujete?

J. H.: Ve výkonu vazby psychoterapeuta nemáme, ve výkonu trestu máme odborníky vychovatel – terapeut.

J. K.: Můžete klienta doprovodit k jinému odborníkovi?

J. H.: Pouze ve věznici. Doporučím mu na koho se obrátit a v jaké věci, ale pokud by se jednalo o spolupráci externí, doprovázení ve smyslu case managementu, neexistuje, protože ani vězněná osoba nemůže jen tak opustit brány věznice.

J. K.: Jak ovlivňují Vaši práci poznatky ze spolupráce či nespolečné s ostatními úřady či zařízeními?

J. H.: Jak už jsem řekla, většinou jde o nespolečné, spolupráce je pouze uvnitř věznice a potom s několika organizacemi, kteří nabízejí služby propuštěným dospělým. O mladistvé se starají kurátoři, ale my s nimi jsme v kontaktu pouze do té doby, co je u nás jejich klient, myšleno mladistvý obviněný nebo odsouzený. Občas si k nám přijdou vyzvednout svého klienta pracovníci z výchovných ústavů, protože pominuly důvody vazby a soudem je mladistvému uložena ochranná nebo ústavní výchova. Abych se vrátila k vaší otázce. Moji práci ovlivňuje hlavně Vězeňská služba. Sociální pracovník je vnímán ve většině případů jako sluha, který musí obviněnému či odsouzenému vyhovět, zajistit mu jeho práva, bez jakéhokoliv jeho přičinění. Jakékoliv vyžadování participace klienta ke změně je považováno klientem za obtěžování, nevyhovění mu. Bývá důvodem ke stížnosti a tak dále.

J. K.: Case management je především o týmové práci. Jak byste si představila vykonávat svou práci v úzké spolupráci s ostatními subjekty?

J. H.: Důslednějším přístupem a zejména individualizací řešení problémů lze do budoucna zlepšit péči o mladistvé pachatele, posílením kompetencí a dalším vzděláváním sociálních pracovníků, podpořit jejich činnost zejména v terénu ve smyslu prevence, to je řešení příčin a nejen následků trestné činnosti. Úzká spolupráce by musela vypadat tak, aby splňovala již řečené a hlavně všichni, kteří budou na spolupráci participovat, musejí svou práci odvádět

naplno. Zapojila bych i školská zařízení, proškolení celých týmů pracovníků, kteří by uměli včas podchytit, řešit delikvenci a zajistit následnou péči jejím obětem.

J. K.: Jak by se musela změnit legislativa, aby mohl být projekt organizace Správná cesta uveden do reality z pohledu Vašeho zařízení?

J. H.: Z pohledu výkonu vazby nebo výkonu trestu nejde o legislativu jako takovou. Pro potřeby spolupráce, podle Vašeho projektu, je potřeba, aby case manageři měli povolen vstup do věznice, dále pak mít souhlas zákonných zástupců, pokud půjde o mladistvé obviněné. Nic jiného mě nenapadá.

J. K.: Děkuji, že jste mi věnovala svůj čas a také děkuji za Váš názor.

Příloha E – 5. ROZHOVOR

Výkon trestu odnětí svobody

Rozhovor byl uskutečněn se sociální pracovnící, která pracuje s mladistvými odsouzenými ve věznici pro mladistvé, na schůzce 24. 1. 2018, které předcházela písemná komunikace s poskytnutím projektu Správná cesta, otázek k rozhovoru a doprovodným dopisem. Odpovědi na otázky jsem obdržela písemně. Osobní schůzka se týkala doplňujících otázek, k již zodpovězeným. Informovaný souhlas byl podepsán na této schůzce, ale ještě před zasláním projektu s otázkami, byl telefonicky odsouhlasen.

J. K.: Dobrý den, děkuji, že jste si na mě udělala čas. Můžete mi pro začátek říci, jak dlouho tu pracujete?

G. B.: Dobrý den, ve věznici pracuji 12 let, ale předtím jsem pracovala několik let ve výchovném ústavu. Celkem vzato mám hodně let zkušeností s delikvencí mladistvých.

J. K.: Máte vysokoškolské vzdělání?

G. B.: Ano

J. K.: Řeknete mi v jakém oboru?

G. B.: Bakaláře jsem vystudovala na Univerzitě Karlově, v oboru vychovatelství a inženýra na Vysoké škole zemědělské v Praze, obor regionální rozvoj a hospodářská politika.

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou vy máte zkušenost se spoluprací mezi Vaším zařízením a ostatními subjekty?

G. B.: Naše věznice spolupracuje s neziskovými organizacemi, které pomáhají našim propuštěným, dále s centry sociální péče a kurátory. Jak z OSPODu, tak i pro dospělé z Probační a mediační služby. Nabízíme našim odsouzeným spolupráci s těmito subjekty za účelem postpeniterciární péče.

J. K.: Jak vypadá spolupráce s neziskovými organizacemi?

G. B.: Tak především samotná spolupráce začíná, ještě před propuštěním, kdy napomáháme navázání vztahu mezi odsouzeným a organizací. Již během trestu vědí, ... dostávají informace o těchto organizacích, o tom co pro ně všechno mohou udělat, jak

přesně bude ta spolupráce vypadat, ale nakonec je to jen na nich, na odsouzených, jestli tam po propuštění dojdou a budou chtít pomoci k novému životu, k tomu, aby zase nespádli zpět. Pokud jsou tady, tak se vším souhlasí, ale poté co jsou propuštěni, je realita trochu jiná.

J. K.: Na jaké úrovni je spolupráce s ostatními subjekty?

G. B.: Na výborné úrovni. Spolupráce jako taková funguje, ale její výsledky jsou jiný problém.

J. K.: Co tím myslíte?

G. B.: My spolupracujeme tak, jak potřebujeme a nám jako věznicí se vychází vstříc. Odsouzeným je nabídnuta určitá paleta služeb, a dokud jsou tady, v trestu, není nic problém, se vším souhlasí a snaží se plnit úkoly. V momentě, kdy je propustíme, je jak jsem říkala, realita jiná. Nemají už potřebu něco plnit, žijí teď a tady a budoucnost je moc netrápí. Vrací se zpět do svého patologického prostředí a je jen otázkou času, kdy se zase vrátí k nám jako znovu odsouzení.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla použít metoda Case managementu v péči o juvenilní delikventy. Znáte metodu sociální práce nazývanou Case management?

G. B.: Ano, znám ji. Týmová práce case managerů.

J. K.: A řeknete mi, kde či jak jste ji poznala?

G. B.: Nejdříve v rámci studia, a potom na přednášce, semináři o práci s našimi klienty.

J. K.: Předkládám Vám Návrh spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu. Co konkrétně se Vám na něm líbí?

G. B.: Je to velmi podrobně rozpracováno, uceleno. Myslím si, že takto to fakticky funguje. Jen to zastřešuje program či projekt navíc.

J. K.: Myslíte ten můj projekt?

G. B.: Ano, tak jak jste to popsala, to funguje. Myslím tím, ta spolupráce mezi námi a těmi organizacemi, nebo kurátory. Ale vy jste to dala pod jeden projekt.

J. K.: Měla byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

G. B.: Jak jsem již uvedla. Tento model funguje, ačkoli není extra označen.

J. K.: Využíváte ve své práci, spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog?

G. B.: Ano

J. K.: Jak, a s kým konkrétně spolupracujete? Je součástí Vaší spolupráce i doprovázení klienta k danému odborníkovi?

G. B.: Ve věznici spolupracuji s psychologem, speciálním pedagogem, ostatními sociálními pracovníky, k těmto je také mohu odvést či jak říkáte doprovodit. Ale samozřejmě, že ven s nimi jít nemohu, pokud nemáme zrovna extramurální aktivity, ale to je něco jiného. Ve výchovném ústavu jsme klienty doprovázeli tam, kam bylo potřeba, k soudu, nebo na Úřad práce. Dokonce i v nízkoprahovém centru, kde jsem také pracovala, je doprovod na základě přání nebo potřeby klienta také možný. Je to vše o domluvě a zájmu pracovníka dané organizace. S vězněnou osobou nemohu odejít z věznice, tudíž doprovázení, jak ho popisujete ve Vašem projektu, tady nejde realizovat.

J. K.: Jak ovlivňují Vaši práci poznatky ze spolupráce či nespolečné s ostatními úřady nebo zařízeními? Pomáhají Vám ji zlepšit, zkvalitnit?

G. B.: Ano, pomáhají mi ji zlepšit, protože nejen mě se tímto rozšiřují možnosti, jak pracovat, jakým způsobem se svými klienty. Co všechno jim nabídnout.

J. K.: Chtěla byste, aby se toto stalo normou, pravidlem?

G. B.: Ano, osobně nemám negativní zkušenost. Opět je to o komunikaci. Svou práci zefektivním, když se sama budu snažit rozšiřovat možnosti, ale pokud se mnou nebudou chtít spolupracovat například neziskové organizace, zůstanu zase jen u těch samých již daných možností a způsobů práce. Komunikace se všemi, kteří mohou být zainteresovaní, je velice důležitá.

J. K.: Ocenila byste, kdyby se určitá práce nemusela tzv. dublovat? Například podrobná diagnostika klienta, kterou si každý úřad či zařízení dělá samo?

G. B.: Ano, zrovna dublování je naprosto zbytečné. Mnohé organizace na tom staví svou práci. Diagnostika je vnímána jako odborná práce a každý chce ukázat důležitost a potřebnost své práce. Obzvláště projekty musí doložit potřebnost své organizace.

J. K.: Vy si ji také děláte kompletně sami, nebo ji můžete od někoho přijmout, mít ji převzatou?

G. B.: Děláme si ji sami, ale zároveň získáváme další informace od OSPODu, kurátorů. Spíše jen pro upřesnění nebo komparaci pravdivosti. Naši klienti ne vždy mluví pravdu. Zároveň nemůžeme předávat informace dál. Musíme dodržovat zákony a především v tomto případě zákon o ochraně osobních dat.

J. K.: Jak moc by se musela změnit legislativa, aby mohl být projekt Správná cesta uveden do reality z pohledu Vašeho zařízení?

G. B.: Řekla bych, že pravděpodobně by se museli pouze ošetřit souhlasy k předávání informací mezi organizacemi. Skutečnost, zdali by klient byl již zletilý nebo ne, potom by museli za něj rozhodnout zákonní zástupci. Legislativa jako taková by se zřejmě měnit ani nemusela.

J. K.: Case management je především o týmové práci. Jak byste si představila vykonávat svou práci v úzké spolupráci s ostatními subjekty?

G. B.: Bylo by super, kdybychom se mohli nad konkrétním případem sejít a prodiskutovat, rozdělit si, kdo co bude řešit. Vše ostatní se dá vykomunikovat telefonicky či elektronicky a nemuselo by to být ani tak nákladné. Zvláště potom by byla opravdu potřebná péče po propuštění, aby se například sotva zletilí mladiství nemuseli vracet do rodinného prostředí, které je ve většině případů patologické.

J. K.: Děkuji Vám, že jste mi věnovala svůj čas, za Vaše informace. Přeji mnoho štěstí a úspěchů v práci. Na shledanou.

Příloha F – 6. ROZHOVOR

Výkon trestu odnětí svobody

Tento rozhovor byl realizován 24. 1. 2018, stejným způsobem jako rozhovor předešlý. Prakticky jsem nejdříve zaslala doprovodný dopis, projekt Správná cesta a otázky k rozhovoru. Poté jsem si teprve sjednala schůzku s vychovatelem – terapeutem, který pracuje ve věznici pro mladistvé. Chtěla jsem znát i její názor na můj projekt, přestože není sociálním pracovníkem. Celý rozhovor byl velmi krátký a rychlý. Prostoru pro doplňující otázky nebylo mnoho, přesto ho chci ve své diplomové práci použít. Informovaný souhlas byl podepsán na této schůzce, poté co byl ještě před zasláním projektu s otázkami, telefonicky odsouhlasený.

J. K.: Dobrý den, děkuji Vám, že jste si na mě udělala čas. Můžeme začít? Jak dlouho pracujete ve věznici pro mladistvé?

J. R.: Mám na Vás chvíli. Takže ve zkratce. Tady pracuji 7 let.

J. K.: Mohu se zeptat, v jakém oboru máte vysokoškolské vzdělání?

J. R.: Doktorát i ostatní tituly mám v oboru speciální pedagogiky.

J. K.: Má diplomová práce se týká možné spolupráce mezi úřady a zařízeními zabývajícími se juvenilními delikventy. Zajímá mne, jakou Vy máte zkušenost se spoluprací mezi Vaším zařízením a ostatními subjekty?

J. R.: Ne, žádnou zkušenost s ostatními subjekty nemám. Pracuji se skupinami odsouzených mladistvých zde ve věznici. Spolupráce se subjekty mimo věznici nemám v kompetenci.

J. K.: Ve své práci se ptám, zdali by se mohla použít metoda case managementu v péči o juvenilní delikventy. Znáte tuto metodu sociální práce?

J. R.: Ne, neznám, neslyšela jsem o ní.

J. K.: Předkládám Vám návrh spolupráce mezi subjekty, který by využíval tuto metodu práce. Co konkrétně se Vám na něm líbí?

J. R.: Jednoduše pár slovy - řád, jednotnost, optimismus.

J. K.: A měla byste k tomuto projektu nějaké výhrady?

J. R.: V podstatě žádné výhrady nemám, jen se mi to zatím zdá nereálné, v tom vidím ten Váš optimismus. Spousta našich klientů Vás k sobě nepustí, ani jejich rodiny. Nemají rádi, když se jim říká, co mají a co nemají dělat.

J. K.: Využíváte ve Vaší práci, spolupráci i s ostatními odborníky, jako jsou například psycholog, psychoterapeut, psychiatr, výchovný poradce nebo speciální pedagog?

J. R.: Ano, spolupracuji s našimi odborníky ve věznici – speciální pedagog, psycholog, sociální pracovníci, vychovatelé. Naše spolupráce je postavena hlavně na našich projektech, kterými zajišťujeme Programy zacházení pro jednotlivé odsouzené. U mladistvých se zaměřujeme na přípravu na budoucí povolání. A i to je někdy nadlidská práce.

J. K.: Je součástí Vaší práce i doprovázení klienta k danému odborníkovi?

J. R.: Jestli myslíte k odborníkovi ven, mimo věznici, byť by to vězeň potřeboval, tak ne. Pouze ve věznici mohu jít s odsouzeným ke kolegovi.

J. K.: Jak ovlivňují Vaši práci poznatky ze spolupráce, tedy ve Vašem případě nespolečné spolupráce s ostatními zařízeními či úřady?

J. R.: Nevím, nemohu posoudit.

J. K.: Ocenila byste, kdyby se určitá práce nemusela tzv. dublovat? Například podrobná diagnostika klienta, kterou si každý úřad či zařízení dělá samo?

J. R.: Nevím, taky si dělám diagnostiku sama, a když potřebuji tak si informace doplňuji od našich sociálních pracovníků. Tudíž toto zrovna nevidím jako obtěžující. Svoji diagnostiku si dělám proto, že tak se o svém klientovi dozvím co nejvíce.

J. K.: Case management je především o týmové práci. Jak byste si představila vykonávat svou práci v úzké spolupráci s ostatními subjekty?

J. R.: Možná, ale nevím, jak konkrétně. Spolupracuji především s našimi odborníky.

J. K.: Jak moc by se musela změnit legislativa, aby mohl být projekt organizace Správná cesta uveden do reality z pohledu Vašeho zařízení?

J. R. Dost. Tedy předpokládám.

J. K.: Více Vás nebudu zdržovat, děkuji Vám za upřímnost a za Váš čas. Na shledanou.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jitka Kubínová
Studijní program: Sociální politika a Sociální práce
Název práce: Sociální práce s juvenilními delikventy
Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Rok: 2018

Počet znaků hlavního textu práce bez příloh: 137709

Přímé citace: 9749

Ostatní text: 182475

Celkový počet znaků: 215651

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: DP-Kubinova-Socialni prace s juvenilnimi delikventy

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Jitka Kubínová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociální práce s juvenilními delikventy

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet znaků textu (bez příloh): 137709

Počet stránek příloh: 26

Počet titulů v seznamu literatury: 21

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1/ Jaké změny by bylo dobré udělat v projektu Správná cesta, po provedeném výzkumném šetření? Jinými slovy, jak se po vyhodnocení výsledků šetření projekt ve svém návrhu osvědčil dle respondentů a jak dle Vás, autorky projektu. Dá se dle Vás projekt reálně využít?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své diplomové práci zabývá oblastí sociální práce, kterou má ve své odborné praxi možnost nahlížet. O problematice juvenilními delikventy se zajímá dlouhodobě. Již ve své bakalářské práci se problematikou příčin juvenilní delikvence zabývala. V diplomové práci se zabývala problematikou praktického výkonu sociální práce s touto cílovou skupinou ve všech fázích a při všech okolnostech, se kterými se juvenilní delikventi setkávají. Jde o práci teoreticko-empirickou.

V teoretické části se autorka věnuje vymezením pojmových kategorií, které s problematikou práce souvisí. Dále podává ucelený a výstižný přehled subjektů, kteří se zabývají sociální prací s juvenilními delikventy. Zde autorka využila svých bohatých praktických zkušeností z oboru penitenciální péče. Velmi pozitivně hodnotím myšlenku možného využití case managementu v dané oblasti. Autorka z počátku přemýšlela o více možnostech pohledu na problematiku sociální práce s juvenilními delikventy, ale její myšlenka využití case managementu je velmi inovativní a autorka ji odvážně zvolila jako cíl svého následného výzkumu.

V empirické části se autorka zabývala, při využití kvalitativní metody otázkou, zda sociální práci s juvenilními delikventy je možné realizovat metodou case managementu. Velmi originálně využila svého fiktivního projektu Správná cesta, a spolu s ostatními otázkami, týkajícími se specifiky sociální práce na jednotlivých pracovištích, tento projekt předložila svým participantům. Popis přípravy a realizace výzkumu svědčí o poctivém přístupu autorky k zadanému úkolu. Přestože se jedná o velmi omezený výzkum, který byl realizován dle potřeby a v rozsahu vhodným pro diplomovou práci, dá se říci, že téma je natolik atraktivní, že se nabízí jeho hlubší prozkoumání, popř. využití v praxi.

Formální zpracování diplomové práce odpovídá daným požadavkům.

Zvláště bych, jako vedoucí práce, chtěla ocenit velmi intenzivní, inovativní a odpovědný přístup studentky ke zpracování vybraného tématu.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Dne 5.4.2018

PhDr. Hana Hejná

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Jitka Kubínová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociální práce s juvenilními delikventy

Oponent práce: Mgr. Iveta Jelínková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 78

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

--	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak konkrétně vězeňská zařízení naplňují povinnost vzdělávání, výchovy a přípravy na budoucí povolání? Kdo tyto činnosti realizují?

Pomohl Vám zrealizovaný výzkum udělat si představu o tom, jestli můžete Váš projekt zavést do praxe? Jak by byl podle Vás ze strany zúčastněných přijat?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka si ke své práci vybrala velmi zajímavou a hlavně aktuální problematiku sociální práce metodou case managementu. Cílem jejího výzkumu je zjistit, zda je možné realizovat efektivní péči o juvenilní delikventy metodou sociální práce CM. Práce je navíc zajímavá hlavně tím, že autorka vypracovala projekt, ve kterém nastínila, jak by se tato spolupráce měla konkrétně realizovat.

V teoretické části práce se velmi podrobně věnuje vymezení základní pojmů jako je sociální práce, sociální služby, sociální pracovník, případová práce, práce se skupinou, mladiství, juvenilní delikvent či case management. V následující kapitole píše o problematice sociální práce s juvenilními delikventy v rámci organizací jako je OSPOD, střediska výchovné péče, výchovné ústavy. Zmiňuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, probační a mediační službu a další neziskové organizace.

Text je psán srozumitelně, hezky se čte, kapitoly na sebe logicky navazují. Je důležité, že autorka podává vysvětlení, proč právě nyní toto téma a proč právě zde. Nejen že je text velmi čtivý, jak je již zmíněno, je i zároveň poučný a inspirující

Jediné co bych autorce vytkla, je nepřesné tvrzení, že např. kojenecký ústav či dětský domov jsou sociální službou.

Ve výzkumné části práci nás autorka seznamuje s fiktivním projektem s názvem Správná cesta, jehož je autorkou a který nastiňuje návrh spolupráce mezi zúčastněnými subjekty. V práci autorka použila kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru, jehož součástí byly otevřené otázky. Respondenty byli pracovníci pracující s delikventní mládeží, konkrétně, sociální pracovníci, vedoucí střediska výchovné péče, pracovník výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Jak se autorka v závěru práce zmiňuje a zároveň je patrné ze samotných rozhovorů, metoda case managementu by byla v případě péče o juvenilní delikventy účinná a efektivní, pokud by zainteresované subjekty našly společnou řeč. Poté by byla v našich podmínkách dost dobře realizovatelná.

Jde o velmi zajímavý výzkum a především o velmi odvážný projekt, přičemž pokus o jeho realizaci by byl, jak z výzkumu vyplývá přínosný nejen pro juvenilní delikventy, ale i pro jiné cílové skupiny.

K formální úpravě diplomové práce nejsou výhrady a použitá domácí i zahraniční literatura odpovídá tématu práce.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Praha, 12. 5. 2018

Mgr. Iveta Jelínková